

BİLGE ADAMLAR
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

TERÖRÜN GELDİĞİ YENİ BOYUT: İŞİD ÖRNEĞİ

BİLGE ADAMLAR KURULU RAPORU

RAPOR NO: 67
HAZİRAN 2015
İSTANBUL

u-kak~V'8-Q H H -VH' \ ' yu
.....@H 'akV-: H

BİLGE ADAMLAR KURULU RAPORU

RAPOR NO: 67
HAZİRAN 2015

BİLGE ADAMLAR
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

BİLGESAM YAYINLARI
RAPOR NO: 67

Kütüphane Katalog Bilgileri:

Yayın Adı: Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği

Yazar: Doç. Dr. Atilla SANDIKLI

ISBN: 978-605-9963-12-1

Sayfa Sayısı: 70

Yayına Hazırlayan: Erdem KAYA

Kapak Tasarım ve Dizgi: Sertaç DURMAZ

Baskı & Cilt: Gülmat matbaacılık

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi 1NE 4 Zeytinburnu / İstanbul

Tel: 0212 577 79 77

Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi
Wise Men Center For Strategic Studies

Mecidiyeköy Yolu Caddesi No:10

Celil Ağa İş Merkezi Kat:9 Daire:36

Mecidiyeköy / İstanbul / Türkiye

Tel: +90 212 217 65 91 Faks: +90 212 217 65 93

www.bilgesam.org

bilgesam@bilgesam.org

Atatürk Bulvarı Havuzlu Sok. No:4/6

A.Ayrancı / Çankaya / Ankara / Türkiye

Tel : +90 312 425 32 90 Faks: +90 312 425 32 90

Copyright © BİLGESAM HAZİRAN 2015

Bu yayının tüm hakları saklıdır.

Yayın Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin izni olmadan elektronik veya mekanik yollarla çoğaltılamaz.

BİLGE ADAMLAR KURULU

Başkan

Salim DERViŞOĞLU (E. Oramiral)

Başkan Yardımcıları

İlter TÜRKMEN (E. Bakan/Büyükelçi)

Sami SELÇUK (Prof. Dr. / Yargıtay Onursal Başkanı)

Kurul Üyeleri

Kutlu AKTAŞ (E. Bakan/Vali)

Özdem SANBERK (E. Büyükelçi)

Sönmez KÖKSAL (E. Büyükelçi)

Güner ÖZTEK (E. Büyükelçi)

Ümit PAMİR (E. Büyükelçi)

A. Oğuz ÇELİKKOL (Dr., E. Büyükelçi)

Ahmet Ünal ÇEVİKÖZ (E. Büyükelçi)

Necdet Yılmaz TİMUR (E. Orgeneral)

Oktar ATAMAN (E. Orgeneral)

Emin Murat BİLGEL (E. Oramiral)

Sabahattin ERGİN (E. Koramiral)

Nur VERGİN (Prof. Dr.)

Orhan GÜVENEN (Prof. Dr.)

Ali KARAOSMANOĞLU (Prof. Dr.)

İlter TURAN (Prof. Dr.)

Çelik KURTOĞLU (Prof. Dr.)

Ersin ONULDURAN (Prof. Dr.)

Sami KOHEN (Gazeteci-Yazar)

SUNUŞ

Son 40 yıl içinde Afganistan'ın önce Sovyetler Birliği tarafından işgali, daha sonra ABD öncülüğünde oluşturulan koalisyonun bu ülkeye gerçekleştirdiği müdahale, İsrail-Filistin meselesinde çözümsüzlük devam ederken işgal altındaki topraklarda İsrail'in gerçekleştirdiği katliamlar, yerleşimler yoluyla ilhak ve toplu cezalandırma politikaları, Körfez savaşları sonrası Irak'ta devletin bütün kurumlarının yok edilmesi ve Maliki iktidarı döneminde takip edilen mezhepsel politikalarla Sünni Arap nüfusun giderek ötekileştirilmesi, Libya'da uluslararası müdahalenin ardından ortaya çıkan anarşi ve Suriye iç savaşının uzamasıyla bu ülkedeki devlet yapısının çökmesinin İslam toplumlarında terör örgütlerinin istismar edebileceği hassasiyetler oluşturduğu gözlenmektedir. 11 Eylül sonrası dönemde Batı toplumlarında artan İslamofobi ve İslam karşıtlılığının, Orta Doğu'da ise özellikle İran ve Suudi Arabistan'ın politikaları neticesinde belirginleşen mezhepsel ayrışmanın da bu hassasiyetleri güçlendirdiği müşahade edilmektedir.

Türkiye'nin milli güvenliğini doğrudan veya dolaylı olarak tehdit eden terörizm trendlerini takip eden Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM), Türk karar mercilerine milli menfaatler doğrultusunda gerçekçi çözüm önerileri ve karar seçenekleri sunmak amacıyla "Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği" raporunu yayımlamaktadır. Rapor, 27 Mayıs 2015 tarihinde düzenlenen 23. Bilge Adamlar Kurulu toplantısında değerlendirilmiş, Kurul üyelerinin görüş ve önerileri doğrultusunda gözden geçirilerek yayına hazırlanmıştır. Raporun ilk bölümünde terörizm kavramı ve tarihsel süreçte terör dalgaları anlatılmakta, ardından el-Kaide terör örgütünün kuruluş ve gelişim dönemleri ile birlikte IŞİD'in ortaya çıkışı ele alınmaktadır. Raporda, el-Kaide ve IŞİD gibi dini istismara dayalı terör örgütlerinin özellikleri analiz edilmekte, IŞİD'in muhtemel hareket tarzları ve bu kapsamda senaryolar üzerinde durulmakta, bu senaryoların gerçekleşmesi halinde ortaya çıkabilecek sonuçların Türkiye'ye olası etkileri değerlendirilmektedir.

Raporun Türk karar mercilerine, akademisyenlere ve ilgili kurum, kuruluş ve kişilere faydalı olmasını temenni eder, rapora değerli görüş ve önerileriyle katkı sağlayan, raporun geliştirilmesi için kıymetli vakitlerini sarf eden başta (E) Oramiral Salim Dervişoğlu olmak üzere Bilge Adamlar Kurulu üyelerine ve emeği geçen diğer BİLGESAM çalışanlarına teşekkür ederim.

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI
BİLGESAM Başkanı

YÖNETİCİ ÖZETİ

“Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği” başlıklı bu raporun ilk bölümünde terörizm kavramı, tarihsel süreç ve terör dalgaları konularında teorik bilgiler verilmektedir. Daha sonra terörün geldiği yeni boyutun çıkış noktası olan el-Kaide terör örgütünün kuruluş ve gelişim süreci anlatılmakta ve IŞİD örneği detaylı olarak incelenmektedir. Analiz bölümünde el-Kaide ve IŞİD gibi dini motifli terör örgütlerinin özellikleri vurgulanmaktadır. Raporun devamında IŞİD’in stratejisi ve muhtemel hareket tarzları ile IŞİD’le mücadele stratejisi açıklanmakta ve geleceğe yönelik muhtemel senaryolar öngörülmektedir. Yapılan analizler ve oluşturulan senaryolar sonucunda muhtemel gelişmelerin Türkiye’ye etkileri değerlendirilmekte ve öneriler sunulmaktadır.

Tarihsel süreç içinde farklı koşullar, nedenler, amaçlar ve işlevlerle çeşitli terör dönemleri yaşanmıştır. Terörizmin günümüze yansıyan tarihsel gelişim süreci beş dalgada incelenebilir. Anarşist dalga, etnik dalga, ideolojik dalga, dini dalga ve siber dalga. Bu dalgalar kesin sınırlarla birbirlerinden ayrılmış değildir. Dalga adı o dönemde yoğun olarak yaşanan terörün temel amacı ve özelliği dikkate alınarak belirlenmiştir. Dolayısıyla her dönemde yaşanan terör olaylarında, önceki dalgaların yansımaları görülebileceği gibi müteakip dalganın gelişim izleri de görülebilir.

Terörün yeni boyutunun ortaya çıkışı ve etkinliğini artırması Sovyetler Birliği’nin Afganistan’ı işgali ile başlamıştır. Afganlara yardım etmek amacıyla farklı ülkelerden çok sayıda Müslüman gönüllü bu ülkeye akın etmiştir. El-kaide bu dönemde oluşmaya başlamış ve daha sonra ABD’nin önce Afganistan’ı müteakiben Irak’ı işgal etmesiyle hızla gelişmiştir. 2000 yılında Ebu Musab el-Zerkavi tarafından Afganistan’da kurulan “Tevhid ve Cihad Örgütü (TCÖ)”, ABD’nin Afganistan’ı işgalini müteakip önce İran’a daha sonra Irak’a geçmiştir. ABD’nin Irak’ı da işgal etmesi üzerine, örgüt koalisyon güçlerine yönelik mücadelesini artırmış ve 2004’de “Irak El Kaidesi” adını almıştır. 2006 yılında Zerkavi’nin öldürülmesinden sonra örgütün başına Ebu Eyub el-Mısri geçmiş ve örgüt adı “Irak İslam Devleti (İİD)” olarak değiştirilmiştir. İç savaş nedeniyle merkezi otoritenin zayıflamasını fırsat bilen örgüt varlığını Suriye topraklarına taşımış, kontrol ettiği bölgeyi genişletmiş ve adını 2013’de “Irak Şam İslam Devleti (IŞİD)” olarak tekrar değiştirmiştir.

El-Kaide ve IŞİD gibi dini motifli terör örgütleri, küresel sistemi ve bu sistemi büyük ölçüde yönlendiren Batı’yı hedef alan, birçok devletten veya onların halklarının belirli bir bölümünden destek gören, farklı ülkelerde ağırları ve uzantıları olan, dünyanın farklı coğrafyalarında eylemler yapan küresel te-

rör örgütleridir. Bu örgütler küresel dengesizliklerden, güç boşluklarından ve çöken devlet sistemlerinden beslenmektedir. Son yüzyılda ezilen ve sömürülen ülkeler konusunda bir değerlendirme yapıldığında hemen hemen bütün İslam ülkelerinin bu grup içinde yer aldığı söylenebilir.

Son 40 yıl içinde ise Afganistan'ın önce Sovyetler Birliği ve daha sonra ABD öncülüğünde oluşturulan koalisyon tarafında işgali, körfez savaşları sonrasında Irak'ta devletin bütün kurumlarıyla yok edilmesi, İsrail'in Filistin'e defalarca saldırarak katliamlar yapması, Libya'ya müdahale ve Suriye'de çöken devlet travmaları oluşturmuştur. Batı toplumlarında artan İslamofobi ve İslam karşıtlığı Müslümanlarda ötekileşme algılarını kuvvetlendirmiştir. Süreç içinde oluşan travmalar ötekileşme algısı ile birleşince İslam toplumlarında terör örgütlerinin istismar edebileceği hassasiyetler oluşturmuştur.

El-Kaide, ABD'nin Arap dünyasından çekilmesini, Batı yanlısı Müslüman devletlerin ve sistemlerin yıkılmasını ve Orta Doğu'da halife yönetiminde sözde bir İslam devleti kurulmasını hedeflemiştir. Dini motifli terör dalgasının ulaştığı son boyutu temsil eden IŞİD, geniş bir coğrafi alanı kontrol etmesi, sözde devlet yapısına sahip olması, askeri gücünü strateji ve taktik esaslar çerçevesinde kullanarak muhasım askeri kuvvetlerle çatışmalara girmesi, kendi kendini finanse etmesi gibi özellikleri nedeniyle daha önce görülen birçok terör örgütünden farklılıklar göstermektedir.

IŞİD ideolojisi, Selefi İslam anlayışı, Batı karşıtlığı ve terörizmden oluşmaktadır. Baas rejimlerinde görülen Marksizm-Arap milliyetçiliği etkileşimi, farklı bir şekilde Marksizm-Selefi şiddet yanlısı cihad anlayışı etkileşimine de yansımıştır. Batı müdahaleleri ve halkların alternatifsizliği Selefilik ve Vahhabilik şiddet yanlısı olarak siyasallaşmasına neden olmuştur. Selefi gelenek, katı nakilci tavrı, akli öncelemekten kaçınması, kıyas ve rey gibi metotlara itibar etmemesi nedeniyle terör örgütleri tarafından istismar edilebilmektedir.

IŞİD dini motifli bir terör örgütü olmasına rağmen Mao'nun izlediği üç aşamalı stratejiyi uygulamıştır. Stratejik savunma, stratejik denge ve stratejik taarruz safhalarını kapsayan bu strateji, genellikle ayrılıkçı terör örgütleri tarafından uygulanmaktadır. IŞİD 2014 yılında Irak'ta belirli bir bölgeyi kontrol edinceye ve yeterli güce ulaşıncaya kadar stratejik savunmada kalmıştır. Bu tarihten sonra ikinci safha olan stratejik denge safhasına geçmiştir; Anbar, Felluce, Ramadi ve diğer bazı bölgeleri kontrol altına almıştır. Irak ve Suriye'deki hassasiyetler nedeniyle kolay ve süratli başarılar elde eden örgüt, stratejik denge yeterince oluşmadan üçüncü safhaya yani stratejik taarruza geçti. Kısa sürede Suriye'de Rakka'yı, Irak'ta Musul'u ele geçirdi.

IŞİD'in stratejik denge ve stratejik taarruz safhalarını çok kısa sürede gerçekleştirmesi onun hassasiyetlerini de artırmıştır. Ayrıca işgal ettiği bölgelerde katliamlar yapması halk arasında korku salmasıyla birlikte tepkilere de neden olmuştur. Güneyde Bağdat'a kuzeyde Erbil'e ve Kobani'ye saldırıları, ABD ve koalisyon güçlerinin yoğun hava taarruzları ile yavaşlatılmıştır. Gönüllülerin desteklediği Irak Ordusunun, Peşmergelerin ve PYD'nin karşı saldırıları ile bu saldırılar püskürtülmüştür. IŞİD askeri açıdan kısa sürede doruk noktasına ulaşmış taarruz gücünü kaybetmiştir. IŞİD'in hava gücü ve hava savunma imkân kabiliyeti hemen hemen hiç yoktur. ABD'nin hava taarruzlarına karşı hassastır. Bu nedenle açık arazide savunma yapmaktan ziyade meskûn mahallere dayalı bir savunma yapması olasıdır.

ABD, IŞİD'in yayılmasını durdurmak, yalnızlaştırmak ve zayıflatmak amacıyla; sınırlı askeri güç ve taktik, kapsamlı diplomatik strateji olarak adlandırılan "offensive containment" yani IŞİD'in yayılmasını engellemeyi amaçlayan taarruz stratejisi uygulamaktadır. ABD'nin IŞİD terör örgütüne yönelik stratejisi; sistematik hava saldırıları, sahadaki güçleri destekleme, insani yardım ve uluslararası terörle mücadele faaliyetleri olmak üzere dört ayaktan oluşmaktadır.

IŞİD terörünün yok edilmesi; kapsayıcı, sürdürülebilir ve uzun vadeye yayılan bir strateji ile gerçekleşebilir. Klasik terörle mücadele stratejilerinden farklı olan bu stratejinin işleyebilmesi, güçlü bir koalisyon oluşturulmasına bağlıdır. Stratejinin başarılı olmasının ağırlık noktası Sünni aşiretlerin IŞİD'e verdiği desteği kesmeleri olacaktır. Aynı şekilde İslam âlimlerinin teröre karşı fetvalar vermesi ve İslam dünyasının bu fetvalar doğrultusunda teröre karşı tavır almasıdır.

ABD öncülüğünde oluşturulan koalisyonun, yukarıda açıklanan strateji doğrultusunda yapacağı harekâtın başarısına bağlı olarak, üç muhtemel senaryo gelişebilir. Birinci senaryo; harekâtın başarısız olması ve Afganistan'da Taliban'ın varlığını devam ettirmesi gibi IŞİD'in de halen kontrol ettiği coğrafyada varlığını korumasıdır. İkinci senaryo; harekâtın kısmen başarılı olması, IŞİD'in Irak'ta etkisizleştirilmesi ancak Suriye'deki varlığını devam ettirmesidir. Üçüncü senaryo; harekâtın başarılı olması ve IŞİD'in hem Irak'ta hem de Suriye'de yok edilmesidir.

Irak ve Suriye'de meydana gelen her gelişme siyasi, askeri, ekonomik ve sosyo-kültürel açılardan Türkiye'yi etkilemektedir. Komşu ülkeler olarak siyasi ve ekonomik ilişkilerin yaratacağı fırsatlar ve riskler, sınır güvenliğinin sağlanması ve hatta iç güvenlik kaygıları, dış müdahalelerin yansımaları, göçler

ve sayıları 2 milyona ulaşan sığınmacıların sorunları bunlardan bazılarıdır.

Türkiye'nin bölgeye yönelik politikalarını; yönetici siyasi elitin tutkuları, 2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgali öncesinde pozisyon alınmasındaki kararsızlıklar ve geç pozisyon alınması ile 2012 yılında Suriye krizinin başlangıç aşamasında ABD ile işbirliğinde erken pozisyon alması ve yarı yolda yalnız bırakılması deneyimleri etkilemektedir. Gelişmelere bağlı olarak, Türkiye ve ABD politikaları IŞİD konusunda tekrar kesiştiğinde, yaşanan travmaların etkisiyle Türkiye karar verme sürecinde fırsatı kaçırmama ve aldatılma ikilemi yaşamıştır.

Türkiye'nin ABD ve Batılı devletlerden beklentileri; Suriye'de tampon ve güvenli bölgeler oluşturularak uçuşa yasak sahaların ilan edilmesi, Esed yönetiminin hama, humus, ve özellikle Halep'e yönelik hava saldırıların engellenmesi, bu sayede Türkiye'ye bundan sonra yoğun kitlesel göçlerin olmamasıdır. Türkiye ayrıca Esed yönetiminin de sorunun önemli bir parçası olduğunu vurgulamakta, bu yönetim değiştirilmeden bölgedeki sorunlara çözüm bulunulamayacağını belirtmektedir.

ABD'nin Türkiye'den beklentilerinin; jeopolitik konumu, sosyo-kültürel özellikleri dikkate alınarak, geniş koalisyondan beklenenlerle örtüşeceği değerlendirilmektedir. Bunlar; sınırların kontrolü, yabancı savaşçıların geçişinin engellenmesi, IŞİD'in mali kaynaklarının kesilmesi ve petrol satışlarının önlenmesi, IŞİD'e silah ve teçhizat akışını durdurma çabalarına destek verilmesidir. Ayrıca IŞİD ile bağlantılı unsurların etkisizleştirilmesi, beklentiler arasında yer almaktadır.

Mevcut konjonktürün PKK/KCK ve Kürt dinamiğinin çıkarları doğrultusunda önemli fırsatlar yarattığı değerlendirilmektedir. PKK/KCK, Suriye'nin kuzeyinde özerk bir devlet kurmak için sıklet merkezi tesis ederken, çözüm süreci kapsamında Türkiye'de siyasal mücadele ile birçok hak elde etmeyi, Abdullah Öcalan'ı bir lider olarak meşrulaştırmayı ve Kürtlerde özgürlük düşüncesini derinleştirmeyi hedefleyebilir. Gelişmeler yakın gelecekte Kuzey Irak Kürt yönetimine bağımsızlık için fırsatlar oluşturabilir.

IŞİD'e karşı harekâtın gelişmesine ve çatışmaların derinleşmesine paralel olarak Türkiye IŞİD'in hedefi haline gelebilir. Terör olaylarının yaşanma olasılığı ve riski artabilir. Türkiye'nin operasyona aktif olarak katılması durumunda bu risk yükselir. Irak ve Suriye'deki çatışmaların meskûn mahallerde yoğun tahribat yapacağı dikkate alındığında, Türkiye yeni sığınmacı akınlarına uğrayabilir ve sığınmacı sorunu kontrol edilemez boyutlara ulaşabilir.

Küresel terörün gelişmesine neden olan ortamın iyileştirilmesi daha adil bir küresel sistemin oluşturulması ve küresel dengesizliklerin giderilmesi önemlidir.

Terörle mücadele, insani müdahale veya koruma görevi kapsamında yapılan operasyonlar sonucu devletlerin çökmesi, daha güçlü terör yapılarının gelişmesine neden olmaktadır.

Etnik veya dinsel ötekileştirmelerin ve düşmanlıkların önlenmesi için çok kültürlülük ve kültürler arası uyum konuları eğitim programlarına dâhil edilmelidir.

İslam din adamları ve öğretim üyeleri, terör örgütlerinin istismar ettiği dini referanslarla ilgili olarak istismarı önleyici fetvalar vermelidir. Ayrıca terör eylemlerinin İslam'a uygun olmadığını içeren dini referansların öne çıkartılması için çalışmalar yapılmalıdır.

Hristiyan din adamları da Hristiyan-İslam düşmanlığını derinleştiren terör örgütlerinin istismar edebileceği beyanlardan kaçınmalıdır.

İslam ülkeleri nüfuz alanlarını genişletmek ve etkinliğini artırmak maksadıyla mezhepsel farklılıkları kullanmamalıdır.

Dış ve güvenlik politikalarında başarılı sonuçlara ulaşmak için halkın büyük çoğunluğunun desteğinin alınması önemlidir.

Dış ve güvenlik politikaları oluşturulurken daha planlama aşamasında yönetim ilkelerinin uygulanmaya konması; iktidar partisi dışındaki siyasi partilerin, üniversitelerin, araştırma merkezlerinin ve sivil toplum örgütlerinin görüşlerinin alınması ve farklı görüşler arasında optimal bir yaklaşımın ortaya çıkartılması gereklidir.

Politikaların uygulanması aşamasında da benzer şekilde toplumun her kesiminin gelişmeler hakkında doğru olarak bilgilendirilmesi ve uygulamayla ilgili görüşlerinin alınması geri besleme açısından faydalıdır. Bu uygulama halk desteğinin devamının sağlanması açısından gereklidir.

Muhalefet partileri de dış ve güvenlik politikalarını iç siyasi mücadelenin vasıtası olarak kullanmamalı, yönetim kavramının önünü açacak yapıcı eleştirel yaklaşımlar geliştirmeli ve uzlaşmaya açık olmalıdır.

Medya kendi içinde dış ve güvenlik politikaları konusunda etik kurallar geliştirmeli, reyting kaygısıyla değil, halkı doğru bilgilendirecek, farklı yaklaşımların görüşlerine yer verecek, uzman kişilerin görüşlerini halka yansıtacak

programlar yapmalıdır. Kutuplaştırıcı değil uzlaştırıcı bir dil kullanmalıdır.

Türkiye'nin dış ve güvenlik politikaları yukarıda açıklanan hususlar dikkate alınarak yeniden belirlenmelidir. Bu çerçevede Orta Doğu politikasında yeni yaklaşımlar geliştirilmeli, bu yaklaşımlara uygun olarak Suriye, Mısır, İsrail, İran ve diğer Arap ülkeleriyle ilişkiler gözden geçirilmelidir.

ABD ve koalisyon güçlerinin Irak ve Suriye'de yapacağı harekâta muharip unsurlarla katılmamaya ve sıcak çatışmalara girmemeye özen gösterilmelidir. Ancak bölgenin yeniden şekillenmesinde söz sahibi olacak şekilde koalisyon güçleri içinde yer alınmalıdır. Irak ve Suriye'deki çatışmaların Türkiye'yi de içine çekebileceği dikkate alınarak, caydırıcılığı sağlamak maksadıyla bölgeye yeteli kuvvet konuşlandırılmalıdır.

Gelişmeler ve muhtemel senaryolar PKK/KCK ve Kürt dinamiğinin çıkarları doğrultusunda önemli fırsatlar yaratabileceği dikkate alınarak, terör örgütünün Suriye'nin kuzeyindeki PYD'nin özerk bir Kürt devleti kurma ve petrol sahalarını kontrol etme girişimi; Irak'ın kuzeyinde Özerk Kürt Yönetiminin bağımsızlığını ilan etmesi; PKK/KCK'nın Türkiye'de özerklik taleplerinin kitlesel halk hareketlerine dönüşmesi risklerine karşı bütüncül politikalar geliştirilmeli ve tedbirler alınmalıdır.

Irak ve Suriye sınırlarının etkin kontrolü bir zarurettir. Bu kontrolün kabul edilebilir düzeyde sağlanması için istihbarat yeteneği geliştirilmeli, koalisyon ülkeleri ile istihbarat paylaşımı sağlanmalı, fiziki ve elektronik güvenlik sistemleri dahil teknoloji desteği temin edilmelidir. Ayrıca eşgüdümün sağlanması maksadıyla devletin ilgili kurumları arasında yasal kanallar, yeterli alt yapı ve muhabere sistemleri tesis edilmelidir.

IŞİD'in Türkiye içindeki hücreleri ve bağlantıları yakından izlenmeli eylem hazırlıkları önlenmelidir. Sığınmacı kamplarında etkin denetimler yapılmalı ve bu kamplarda terörist faaliyetlere fırsat verilmemelidir. Yurt dışındaki diplomatik misyonların, işletmelerin ve vatandaşların güvenliği için tedbirler artırılmalıdır.

TERÖR KAVRAMI

Osmanlıcada “tedhiş” kelimesinin karşılığı olan Batı dillerindeki “terör” sözcüğü, “korku salmak, dehşete düşürmek, yıldırım” anlamlarına gelen Latince “terrere” eyleminden türetilmiştir. Öğretide terörizm teriminin değişik tanımları yapılmaktadır. Bu tanımlamalarda en çok sözü edilen ortak beş nitelik; siyasal amaç, dehşet ve korku, tehdit, toplumda yaratılan psikoloji ve beklenen yaygın etkidir. En sık sözü edilen beş amaç ise; halkı ya da hedef topluluğu korkutmak, dehşete düşürmek; yerleşik otoriteyi tahrip etmek, yerleşik otoritenin terörist ile masum kitle arasında ayırım yapmadan baskı yöntemlerine başvurmasını sağlamak; otoriteye ya da düzene karşı olan güçleri harekete geçirmek, yerleşik otoritenin güçlerini ve kurumlarını etkisizleştirmek; kamuoyunu kendi lehinde ya da düzene karşı yönde etkilemek; yönlendirmek, siyasal güç odaklarını ele geçirmek ya da var olan yönetimi devirmektir.¹

Bu özellikler çerçevesinde öğretilde çoğunlukla paylaşılan görüşe göre, terörizm; bir grubun veya devletin, yasadışı stratejik ve siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için bilinçli ve planlı bir biçimde şiddet kullanması veya şiddet kullanma tehdidinde bulunmasıdır. Terörizm saldırılan veya korkutulan sivil ve masum kurbanlar aracılığı ile büyük bir kitleyi, yıldırıp korkutarak amaçlarına ulaşmaya çalışır. Terörizm; siyasal, dinsel veya ekonomik hedeflere ulaşmak amacıyla; sivillere, resmi, yerel ve genel yönetimlere yönelik baskı, yıldırma ve her türlü şiddet içeren yolun kullanımıdır. Terör uygulayan organize gruplara terör örgütü; terör uygulayan şahıslara ise terörist denir. Terörün nedenleri; ideolojik, ekonomik, sosyo-kültürel, psikolojik, etnik ve jeopolitik içerikli olabilir.² Bu nedenler ileri sürülerek farklı terör uygulamaları gerçekleştirilebilir. Farklı terör uygulamalarını devlet terörü, devlete karşı terör, ideolojik terör, etnik terör, dini motifli terör, sivil terör, kimyasal ve biyolojik terör, nükleer terör ve siber terör şeklinde sınıflandırılabilir.³

Türk hukukunda 1991/3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası’nın değişik birinci maddesine göre “terör eylemi”nin, dolayısıyla “terör suçu”nun tanımı şudur: “... cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini,

1Doğu Ergil, “Uluslararası Terörizm”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt: 47 Sayı: 3, Ankara, 1992. s. 140. http://dergiler.ankara.edu.tr/detail.php?id=42&sayi_id=457 (Erişim 10.3.2014)

2Zafer Kılıç, “Küreselleşme ile İvmeye Kazanan Uluslararası Terörizm ve Buna Karşı Alınan Tedbirler”, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler ABD, Isparta, 2007, s. 10.

3 Orhan Göçer, “Uluslararası Terörün Soğuk Savaş Sonrası ve Gelecekteki Durumu”, Kara Kuvvetleri Dergisi, Yıl 4, Sayı 14, Kasım 2005, s. 40.

siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girilecek her türlü suç teşkil eden eylemler.”

Dikkat edileceği üzere, bu tanım, suç hukukunda güvence sisteminin temelini oluşturan yasallık ve dolayısıyla bu ilkenin alt ilkelerinden “belirginlik” (certezza) ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Bu yüzden yorumlara açıktır, “bölünmez bütünlük” gibi Anayasa’da ve yazılı hukukumuzda yer alan anlamsız deyişleri içermektedir. Bu nedenle terör teriminin suç hukukundaki tanımı, yukarıdaki ilkelerin ışığında kısaca şöyle yapılabilir: “Terör, yerleşik düzeni değiştirmek amacıyla yapılan ve toplumda yılgınlık yaratan cebir ya da şiddet eylemidir.”

Birden fazla ülkenin topraklarını veya vatandaşlarını içeren terörizm uluslararasıdır. Uluslararası terörizm, ulusal sisteme karşı sistem dışından yöneltilen bir şiddet veya şiddet yüklü tehdit eylemidir. Bu tanıma göre eylemler yabancılara veya yabancılara ait hedeflere yöneltilirse, birden fazla devletin beslediği, desteklediği unsurlarca yapılırsa veya yabancı hükümetlerin veya uluslararası örgütlerin siyasetlerini etkilemek için yapılırsa uluslararası nitelik kazanır. Bir ülkenin teröristlerinin başka bir ülkenin diplomatlarını, yöneticilerini veya işadamlarını, şu veya bu ülke ile temaslarından dolayı öldürmeleri, uluslararası sefer halindeki uçaklara saldırımları veya onları başka ülkelere uçmaya zorlamaları uluslararası terörizmdir. Uluslararası terörizm ulusal sınırların dışına taşan bir tehdit olgusunu içerir. Bu anlamda uluslararası etkileri, yansımaları vardır ve uluslararası ilişkileri etkiler. Uluslararası terörizm, benimsenmiş uluslararası diplomasi ve savaş kurallarını dışlayan eylemler bütünüdür. Dolayısıyla, bu tür terörizm ulusal sınırları aştığı için uluslararası hukuk kurallarını ve ortak siyasal savunma önlemlerini içerir.⁴

Tarihsel süreç içinde farklı koşullar, nedenler, amaçlar ve işlevlerle çeşitli terör dönemleri yaşanmıştır. Özellikle devrimler, darbeler sonrasında iktidara gelen otoriter yönetimler ve savaş dönemlerinde ideolojik diktatörlükler yönetimlerini sürdürebilmek için devlet terörü gerçekleştirmişlerdir. Örneğin bugünkü anlamıyla terörizm kelimesi Fransız İhtilali sırasında ve Jakobenlerin terör sultanı döneminde doğmuştur. Devrimden sonra Mart 1793-Temmuz 1794 arası dönem “terör rejimi, terör dönemi” olarak adlandırılmıştır.⁵ Birinci

⁴ Ergil, a.g.e., s. 140.

⁵ Walter Laqueur, *Terrorism*, New York, Macmillan, 1974, s. 6. Faruk Örgün, *Küresel Terör, Okumuş Adam Yayınları*, İstanbul, 2001, s.60-61.

Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra Almanya, İtalya ve Rusya'da iktidarların uyguladığı devlet terörü zirveye ulaşmıştır. Lenin ve Stalin dönemlerinde Sovyetler Birliği'nde milyonlarca insan düzen karşıtı oldukları gerekçesiyle öldürülmüştür. İtalya'da Mussolini döneminde, düzen karşıtı oldukları gerekçesiyle başta Sosyalist Parti Genel Sekreteri Matteoti olmak üzere pek çok insan öldürülmüştür. Almanya'da, Hitler döneminde sadece devlet politikasını kabul ettirmek için değil aynı zamanda Yahudiler ve Çingenlere de ari ırk politikası gereği terör uygulanmıştır. Bir milyon civarında insan kamplarda ve gaz odalarında öldürülmüştür.⁶

Bir devletin kendi halkına veya güçlü devletlerin diğer devletlere karşı uyguladığı şiddet ve yıldırma siyasetine de terör denmektedir. Ancak terörizm, daha çok aşağıdan, yani “devlet-altı” grupların kendi devletlerine ya da güçsüz devletlerin güçlü devletlere yönelttikleri şiddet ve tehdit eylemleridir. Ayrıca uluslararası terörizm küresel dengesizlikler ve travmaları kullanarak uluslararası sisteme karşı da gerçekleştirilebilir. Bu raporda yukarıda açıklanan kavramlar çerçevesinde, tarihsel süreç içinde yaşanan terör dalgaları incelenecek, Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) örneği analiz edilecek, terörün geldiği yeni boyutun oluşum süreci, nedenleri, özellikleri tespit edilmeye çalışılacak ve mücadeleyle ilgili bazı öneriler geliştirilecektir.

TARİHSEL SÜREÇ VE TERÖR DALGALARI

Terörizmin günümüze yansıyan tarihsel gelişim süreci beş dalgaya ayrılabilir. Anarşist dalga, etnik dalga, ideolojik dalga, dini dalga ve siber dalga. Bu dalgalar kesin sınırlarla birbirlerinden ayrılmış değildir. Dalga adı o dönemde yoğun olarak yaşanan terörün temel amacı ve özelliği dikkate alınarak belirlenmiştir. Dolayısıyla her dönemde yaşanan terör olaylarında diğer dalgadaki terör olaylarının amaç ve özelliklerinin uzantıları vardır. Örneğin dini dalga sürecinde anarşist ve ideolojik dalganın yansımaları görülebileceği gibi siber dalganın gelişim izleri de görülebilir.

Sanayi Devrimi kapsamında deniz ve demiryolu ulaşımı ile telgraf ve telefon iletişim teknolojilerinde önemli gelişmeler yaşandı. Teknolojik gelişmeler ile birlikte Aydınlanma Dönemi ile Fransız Devrimi sonrasında ortaya çıkan düşünceler ve Sergei Nechaev, Michail Bakunin ve Alexeyevich Kropotkin tarafından fikri temelleri oluşturulan doktrin çerçevesinde terörizmin ilk dalgası olan anarşist dalga meydana geldi. Bu dönemde dünyanın birçok bölgesin-

Tarihsel süreç içinde farklı koşullar, nedenler, amaçlar ve işlevlerle çeşitli terör dönemleri yaşanmıştır.

⁶ Atilla Yayla, “Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt XLV, Sayı: 1-4, 1990, s. 350-352. <http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/45/1/atillayayla.pdf> (Erişim 10.3.2014)

İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması ve ABD'nin Vietnam'ı işgali ile terörizmde ideolojik dalga başladı.

de anarşist ideolojiyi benimseyen farklı terör örgütleri ortaya çıktı. Rusya'da ortaya çıkan Narodnoya Volya örgütü bombalama ve suikast eylemlerini geliştirdi. Devrim kavramında gelişmeler yaşandı. ABD Başkanı William McKinley 1901'de suikasta kurban gitti.⁷

Fransız Devrimi ve Birinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan ulus-devlet ve milliyetçilik akımı sömürge karşıtı etnik dalga sürecini ortaya çıkardı. Bu dönemde büyük imparatorluklar içerisinde bulunan etnik gruplar çok uluslu imparatorluklardan ayrılarak kendi devletlerini kurmak için terör örgütleri oluşturdular. Osmanlı Devleti'nden ayrılmak isteyen Ermeniler tarafından kurulan Hınçak ve Taşnak Cemiyetleri; Balkanlarda Bulgarlar ve Sırlar tarafından kurulan örgütler; Orta Doğu'da da Yahudiler tarafından kurulan örgütler ve İngiltere'deki IRA, ayrılıkçı amaçla kurulan terör örgütlerinden bazılarıdır. Etnik dalga döneminde terör örgütleri eylemlerin sansasyonel etkisini arttırmak için ufak çapta ama etkili eylem stratejileri geliştirdiler. Eylemler özellikle isyan edilen devletin bölgedeki görevlilerine yöneldi. Eylem yapılacak zaman, mekân, kişi konusunda da seçicilik ve gizlilik esastı. Vur-kaç taktiği bu dönemde etkin olarak kullanılmaya başlandı. Bu dönem devrim kavramının en etkin olduğu dönem oldu. Diasporaların ve yabancı ülkelerin bu örgütlere destek vermeleri daha önceki dönemlerde yaşanan maddi sıkıntıları ortadan kaldırdı. Etnik dalganın bir farklı yönü de, bu dalgadan itibaren terör örgütlerinin kendilerini gizlemeleridir. “Terörizm” yerine “özgürlük savaşı”, “terörist” yerine “gerilla” kavramlarını kullanmalarındır.⁸

İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması ve ABD'nin Vietnam'ı işgali ile terörizmde ideolojik dalga başladı. Amerika'nın Vietnam'da başarısız olması iki kutuplu dünya düzeninde alternatif fikir akımı olan sol ideolojinin farklı bir umut ışığı olarak algılanmasına ve sol ideolojiyi benimseyen terör örgütlerinin kurulmasına neden oldu. Ardından “68 Hareketi” olarak tarihe geçen Fransa'daki öğrenci hareketleri de bu gelişimin devamını sağladı. Böylece dünyanın farklı köşelerinde komünist devrimi amaçlayan ideolojik terör örgütleri ortaya çıktı. Bu örgütlere karşı sağ ideolojileri benimseyen örgütler de kuruldu. Bu terör örgütleri küresel sistemde iki kutba ait ülkeler tarafından desteklendi.⁹

Bu dönem içerisinde dünyanın farklı köşelerinde birçok terör örgütü kuruldu. Japonya'da Japon Kızıl Ordusu, Almanya'da RAF, İtalya'da Kızıl Tugaylar bu

⁷ David C. Rapoport, “The Four Waves of Rebel Terror and September 11”, *Anthropoetics* 8, no. 1, Spring / Summer 2002. <http://www.anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror.htm>
David C. Rapoport, “The Fourth Wave: September 11 in the History of Terrorism”, *Current History*, Vol. 100, No. 650 (December 2001), pp. 419–424.

⁸ Rapoport, a.g.e.

⁹ Rapoport, a.g.e

örgütlere bazı örneklerdir. Ancak en çok dikkat çeken ve bu dalganın kaderini belirleyen örgüt Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) oldu. Özellikle Amerika'nın Vietnam yenilgisi sonrası bu örgüt bir idol haline geldi. Yaptığı eylemlerin sansasyonel olması ve Lübnan'daki kamplarının diğer örgütler tarafından eğitim amaçlı kullanılması FKÖ'nün idol haline gelmesinin önemli sebeplerindendi. Türkiye'de o dönem faaliyet yürüten ve sonrasında neredeyse tüm sol fraksiyonların temelini oluşturan Dev-Yol ve Dev-Sol da FKÖ'ye ait bu kamplarda eğitim aldı. İsrail'in Lübnan'ı işgal ederek FKÖ'nün bu kampını dağıtması ile birlikte ideolojik dalga ömrünü tamamladı.¹⁰

Anarşist dalga terör örgütleri tüm kurulu düzenleri yok etmeyi amaçlamıştır. Sömürge karşıtı etnik dalga ise terörizme siyasi bir boyut kazandırdı ve ayrılıkçı unsur devreye girdi. İdeolojik dalga ile birlikte terör örgütleri mevcut düzene alternatif bir düzen getirmek amacıyla teröre başvurdular. Bu nedenle de diğer dönemlerden farklı olarak terörü bizzat amaç olmaktan çıkararak amaca ulaşacak bir araç olarak algıladılar.

Ayrıca bu dönem uluslararası terörizmin yükselişe geçtiği dönemdir. Daha öncesinde, özellikle etnik dalgada yalnızca diaspora ve dış destek sebebiyle terörün uluslararası yönü mevcuttu. Ancak ideolojik dalga ile birlikte terörizmin uluslararası boyutu daha fazla ön plana çıktı. Uçak kaçırma, rehine alma türü eylemlerin genellikle uluslararası arenada gerçekleşmesi ve bu dönemde terör örgütleri arasındaki dayanışma terörün uluslararası boyutunu vurgulamaktadır.

Bununla birlikte terörle mücadelede devletlerin uluslararası arenada birlikte hareket etmeleri de ilk defa bu dönemde gündeme geldi. Aslında daha öncesinde anarşist dalga sürecinde ABD, Başkan McKinley'in öldürülmesi üzerine terörizmle mücadele için uluslararası işbirliği çağırısı yaptı. Fakat bundan üç yıl sonra bu sefer kendisi Rusya ve Almanya tarafından düzenlenen terörizmle mücadele konferansına katılmayı reddetti. Düzenlenen bu konferansa ABD ile birlikte katılmayan başka devletler de vardı. Ancak bunlar arasında İtalya'nın katılmama nedeni hayli ilginçti. İtalya eğer terörizm sona erdirilirse yurtdışında faal olan İtalyan teröristlerin ülkesine geri dönerek soruna neden olabileceğini ileri sürdü. Kısacası, terör eylemlerinin uluslararası alana yayılması ve örgütler arasındaki işbirliğinin gittikçe artması terörizmin uluslararası yönünün bu dalgada daha belirginleşmesine neden oldu.

1979 İran Devrimi ve Sovyetler'in Afganistan'ı işgal etmeleri dünyada yeni bir terör dalgası olan dini dalganın doğmasına neden oldu. Özellikle İslam

Terörün yeni boyutunun ortaya çıkışı ve etkinliğini artırması Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali ile başlamıştır.

¹⁰ Rapoport, a.g.e

toplumlarının bazı kesimlerince İran Devrimi bir umut ışığı olarak algılandı. Sovyetlerin Afganistan'da başarısız olmaları bu umut ışığını güçlendirdi. Bu gelişmeler kendilerine dini referans alan terör örgütlerinin ortaya çıkmasına neden oldu. Ancak bu gerçeklik sadece İslam dini açısından geçerli değildi. Bu dönemde diğer dinler adına faaliyet gösterdiğini iddia eden terör örgütleri de ortaya çıktı. Mesela Japonya'da Arm Shrinkyo, Hindistan'da Sih'ler tarafından kurulan örgütler ve Amerika'da ortaya çıkan inanç eksenli örgütler bunlardan birkaçıdır. Fakat bu dönemde en fazla İslam motifli dini örgütler faaliyet gösterdi. Bunun en büyük nedeni de İslam dünyasında o dönemde yaşanan siyasi gelişmeler ve kronik hale gelen ve halen devam eden İslam coğrafyasındaki siyasi istikrarsızlıktır.¹¹

El-Kaide bu dönemde oluşmaya başlamış ve daha sonra ABD'nin önce Afganistan'ı müteakiben Irak'ı işgal etmesiyle hızla gelişmiştir.

Dini dalgayı diğerlerinden ayıran bir özellik de hedef kitlesinin oldukça geniş olmasıdır. Diğer dalgalarda terör örgütleri daha spesifik hedeflere sahiptiler. Ancak bu dönemde terör örgütleri tüm dünya genelinde çok geniş bir hedef kitlesi ile mücadele halindedirler. Küreselleşme, kitle iletişim ve ulaşım imkanları terör örgütlerinin eylem alanı dünya çapında genişletmiş ve doğal olarak etkilerini de bu boyutta büyümüştür. Bunun zirveye ulaştığı nokta ise 11 Eylül 2001 yılında El-Kaide'nin ABD'de İkiz Kuleler'e düzenlediği saldırılar oldu.

Hedef kitlenin bu kadar fazla büyümesi aynı zamanda terör örgütlerinin de daha geniş bir alana yayılmasına ve örgütsel yapıların değişikliğe uğramasına neden oldu. Artık terör örgütleri katı bir hiyerarşik yapılanmadan ziyade hücre yapılanmalarının meydana getirdiği bir "ağ (network)" yapılanması haline geldiler. Farklı ülkelerde faaliyet gösteren bu hücreler merkeze propaganda, kaynak ve elaman temininde destek sağlarken, ağın dağılması durumunda yeni örgütlerin çekirdeğini de oluşturma fırsatı vermektedir.

Bu dönemin dikkat çekici bir özelliği de intihar eylemlerinin ortaya çıkmasıydı. Daha önceki dalgalarda da intihar eylemleri gerçekleştirilmişti. Ancak bu dönemde **çok** etkili olması ve **çok** daha fazla uygulama alanı bulması nedeniyle intihar eylemleri bu döneme ait bir özellik olarak karşımıza çıktı. İntihar eylemlerinin bu dönemde ortaya çıkmasının en büyük etkenlerden birisinin de dini retorik olduğu söylenebilir.

Teknolojik gelişmeler; taşınabilir telefonlar, bilgisayar ve internet sistemleri insanların hayatını kolaylaştırdığı kadar teröristlerinkini de kolaylaştırmakta ve terörün yeni boyutunu ortaya çıkarmaktadır. Siber dalga bilgisayar teknolojilerini ve internet sistemlerini kullanarak kurumların ve ülkelerin güvenliğini

¹¹ Rapoport, a.g.e

tehdit edebilmektedir. Bu sistemler aracılığıyla devletlerin gizli ve stratejik bilgileri ele geçirilebilir, askeri ve güvenlik sistemleri felç edilebilir. Haya-tın büyük bir bölümünün bilgisayar sistemleriyle düzenlendiği bir ortamda, ekonomik işlemler, finans dünyası, ulaşım ağı, telekomünikasyon sistemleri, sağlık sistemleri gibi bilgisayar ağlarının çökmesi çok ciddi ve onarılması zor tehlikeler yaratabilir. Siber terörizm bilgisayarı yalnızca savaş aleti olarak de-ğil; aynı zamanda propaganda yapma ve taraftar toplama aracı olarak da kul-lanmaktadır. Ayrıca siber terörizmde saldırının nereden geldiğini tespit etmek ve nasıl bertaraf edileceğini çözümlemek hiç de kolay değildir. Teröristlerin yakalanma riski azalmakta ve teröristlerin can güvenlikleri tehlikeye düşme-mektedir.

Günümüzde terörizmde dini dalga yoğun bir şekilde yaşanırken siber dalganın gelişim süreci izlenmektedir. Siber terör dini motifli terörün etkisini artırmak-ta bütün dünyaya yayılmasını kolaylaştırmaktadır. El-Kaide, IŞİD, el-Şebab ve Boko Haram gibi terör örgülerinin birçok ülkede hücreler oluşturmalarına, propaganda yapmasına, elaman temin etmesine, finans desteği sağlamasına ve istihbarat elde etmesine imkân sağlamaktadır. Gelecekte terör örgüleri siber terör faaliyetlerini artırabilirler ve küresel sisteme daha fazla zarar verebilirler.

TERÖRÜN YENİ BOYUTUNUN GELİŞİMİ: EL KAİDE TERÖR ÖRGÜTÜ

Sovyetler Birliği'nin 1978'de Afganistan'ı işgal etmesini müteakip işgale kar-şı mücadele eden Afganlara yardım etmek amacıyla farklı ülkelerden çok sa-yıda Müslüman gönüllü bu ülkeye akın etti. 1980 yılı ortalarında Usame Bin Ladin, Filistin Müslüman Kardeşler Örgütü lideri Abdullah Azzam ile birlik-te Afgan direnişinde savaşacak gönüllüler bulmak ve bu gönüllülere mali ve lojistik destek sağlamak maksadıyla "Mekteb el Hidamat (MAK)" "Hizmet Bürosu" olarak adlandırılan bir yapı oluşturdu. MAK, ABD, Suudi Arabistan ve Mısır başta olmak üzere 50 ülkede şubeler açtı.¹² ABD ve Batılı ülkeler bu girişimleri desteklediler. MAK adlı örgütlenmeye katılan gönüllüler için Bin Ladin tarafından bilgisayar ortamında "El-Kaide" adlı bir veri tabanı oluştu-ruldu.¹³ Bu gönüllü ordusu Sovyetler Birliği'nin 1988'de Afganistan'dan çe-kilmesini müteakip dağılmaya başladı. Bin Ladin bu gücü yeni bir amaçla bir araya getirmek için yeni bir yapı kurdu ve bu yapının adı El-Kaide oldu.

12 Hüseyin Cinoğlu, Süleyman Özeren, "ABD'nin Yeni Terörle Mücadele Konsepti: Savaş Yerine Uyumlu İşbirliği Mi?", Bal ve S. Özeren (eds), *Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele*. Ankara: USAK Yayınları, 2010, s. 349. <http://www.terororgutleri.com/mak-mektebul-hidamat/>

13 Dünyadaki Terör Örgütleri, Polis Akademisi Uluslar arası Terörizm ve Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi, UTSAM Raporlar Serisi: 25, Ocak 2013, s. 9.

ABD liderliğinde oluşturulan koalisyon kuvvetlerinin 1991’de Irak’ı işgal etmesini ağır şekilde eleştiren Bin Ladin örgütsel yapılanmasını yeniden şekillendirdi. El-Kaide, ilk saldırısını 1992’de Yemen’in Aden şehrinde ABD askerlerinin kaldığı değerlendirilen bir otele gerçekleştirdi. ABD askerleri başka bir otelde kaldığı için saldırıda iki Avusturyalı sivil hayatını kaybetti. Saldırıda hedeflenen askerlerin yerine sivillerin ölmüş olması El-Kaide örgütünün tabanında bir şok meydana getirdi. Ancak Iraklı Memduh Mahmut Selim’in, İbni Teymiye’ye atıfla yayınladığı fetvada, “Dar-ül Harpte sürdürülen Cihatta sivillerin de öldürülebileceği”ni ilan etmesi, örgüt için meşruiyet sorunu çözdü. Bu fetvaya göre; “ölen masum siviller cennete giderek mükâfat görürken, masum olmayanlar ise hak ettikleri cezayı bulmuş olacaklardı”.¹⁴

Bu saldırı sonrasında 16 Şubat 1993’te, New York’ta bulunan Dünya Ticaret Merkezi’ne yarım ton ağırlığında mühimmatla bombalı saldırı düzenlendi. Saldırı sonucu altı kişi ölürken 1.500 kişi yaralandı.¹⁵ El-Kaide’nin 1993’de Somali’de iki Amerikan helikopterini düşürerek 18 askeri öldürmesinin ardından Amerikan birlikleri Somali’yi terk etti. Bin Ladin, Afganistan’a döndükten sonra Taliban ile birlikte hareket etmeye başladı. Son derece katı ve aşırı bir dini yorumu benimseyen Taliban ile dünyanın farklı ülkelerinde eylemler gerçekleştirdi. El-Kaide etki alanlarını bölgedeki diğer ülkelere, özellikle Orta Doğu, Kafkaslar ve Orta Asya’ya yaymaya başladı.

Bin Ladin, 1996 yılında ABD askerlerini Arabistan yarımadasından kovmak, Müslümanların en kutsal şehirleri olan Mekke ve Medine’yi kurtarmak, ABD ile işbirliği içindeki Suudi hükümetini yıkmak ve dünyadaki devrimci gruplara destek vermek amacıyla, ABD ve müttefiklerine karşı açık bir cihat çağrısı yaptı. 1998 yılında Bin Ladin ve Eyman el-Zevahiri ve bazı örgüt mensuplarının imzasıyla “gücü yeten her Müslüman’ın, ister sivil, ister asker olsun Amerikalıları ve onların müttefiklerini, hangi ülkede olurlarsa olsunlar öldürmelerinin farz olduğu” yönünde bir fetva yayınlandı.¹⁶ Bu tarihten sonra farklı ülkelerde ABD Büyükelçiliklerine, askeri tesis ve gemilerine terör saldırıları düzenlendi. El-Kaide İstanbul, Madrid, Londra ve farklı ülkelerde çok büyük terör saldırıları düzenledi. Bu saldırılar El-Kaide tehdidinin sadece ABD’ye yönelik olmadığı, diğer Batılı ülkelerin ve müttefiklerinin ana yurtlarının da hedefte olduğunu gösterdi.

14 Abdel Bari Atwan, *The Secret History of Al Qa’ida*, London: Abacus, 2006, s. 18.

15 Emin Demirel, *Ölüm Arabaları*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2004, s. 29-32.

16 Richard Whelan, *El Kaidecilik, İslam’a Tehdit Dünya’ya Tehdit*, (çev. Hüseyin Bağcı, Bayram Sinkaya ve Pınar Arıkan), Platin Yayınları, Ankara, 2006, s. 88.

Usame Bin Ladin'e göre El-Kaide'nin amacı; ABD'nin Arap dünyasından çekilmesi, Batı yanlısı Müslüman devletlerin ve sistemlerin yıkılması ve Orta Doğu'da halife yönetiminde bir İslam devleti kurulmasıdır. El-Kaide örgütünün ideolojisi İslami kuralların istismarı, Batı karşıtlığı ve terörizmden oluşmaktadır. Bu ideolojide ve El-Kaide'nin uygulamalarında Selefi İslam yorumunun yanında Neo-Marksist yaklaşımların izleri de görülmektedir. Baas rejimlerinde görülen Marksizm-Arap milliyetçiliği etkileşimi, farklı bir şekilde Marksizm-Selefi İslam etkileşimine de yansımıştır. Neo-Marksist kurama göre merkez-çevre etkileşiminde, çevrenin İslam adı altında merkeze ve merkezle birlikte hareket eden çevre ülkelere yönelik başkaldırısıdır. Yani ABD ve Batı'nın hakim olduğu küresel sisteme ve bu sistem içinde bunlarla birlikte hareket eden İslam ülkelerine bir meydan okumadır. El-Kaide'nin dini referanslarını Selefilik ve Vahhabilik anlayışından aldığı belirtilmektedir. Bin Ladin, ABD'ye savaş ilan ettiği bildirisinde, İbni Teymiye'yi referansla "imandan sonra dini bozan düşmanla savaşmaktan başka görev yoktur" görüşünü dile getirmiştir. El-Kaide şiddet eylemlerini meşrulaştırmak için gerektiğinde herhangi bir ayeti veya dini referansı rahatlıkla istismar edebilmektedir.¹⁷

El-Kaide, klasik terör örgütleri gibi hiyerarşik katı bir yapıya değil esnek bir örgütlenmeye sahiptir. Merkezde 10-15 kişiden oluşan yönetici grup ve bu gruba bağlı farklı ülkelerde teşkilatlanmış ağ uzantıları bulunmaktadır. Bu yapı klasik terör örgülerinde görülen hiyerarşik bir yapıya benzer. Bu yapıyla etkileşim içinde bulunan ancak doğrudan bir hiyerarşik bağa sahip olmayan daha geniş bir ağ vardır. Bu ağ içinde bulunan ve farklı ülkelerde oluşan bu grupların kendi gündemleri ve hedefleri vardır. Ancak yaptıkları eylemleri El-Kaide şemsiyesi altında yaparlar. Müslüman dünyasında yaşanan travmalar ve mağduriyetleri istismar ederek davasını sınır aşan destekçileri vasıtasıyla uluslararası bir boyuta taşır. Aslında El-Kaide yapı olarak hem fiziki hem de sanal bir ağ ile aynı ideolojik temelde eylemler yapan yapılara adeta marka hakkını veren (franchasing) sınır aşan bir terör örgütüdür.¹⁸

Amerikan askerlerinin 1 Mayıs 2011 tarihinde Pakistan'ın Abbottabad şehrinde yaptığı operasyonda, Bin Ladin ölü olarak ele geçirildi. Cesedi Afganistan'a getirildi ve ardından 24 saat içinde denize gömüldüğü açıklandı. Usame Bin Ladin'in ölümünden sonra El-Kaide tehdidinin ortadan kalktığını ileri süren iyimser görüşler kısa süre içinde yok oldu. El-Kaide'nin farklı coğrafyalarda-

2000 yılında Ebu Musab el-Zerkavi tarafından Afganistan'da kurulan "Tevhid ve Cihad Örgütü", ABD'nin Afganistan'ı işgalini müteakip önce İran'a daha sonra Irak'a geçmiştir.

¹⁷ Michel S. Swetnam, Yonah Alexander, Bir Terörist Ağının Profili Usame Bin Laden, (çev. Derya Engin), Güncel Yayınları, İstanbul, 2001, s. 107.

¹⁸ Dünyadaki Terör Örgütleri, s. 13-14.

ki uzantıları evrilerek farklı terör örgütleri olarak yapılandı ve eylemlerini artırdı. Nijerya’da Boko Haram, Somali’de el-Şebap, Yemen’de Ensar el-Şeria, Arap Yarımadası El-Kaidesi, Mağrip El-Kaidesi, Irak El-Kaidesi gibi örgütler görünür hale geldi.

IRAK ŞAM İSLAM DEVLETİ’NİN (IŞİD) GELİŞİMİ

IŞİD’in gelişim süreci Ebu Musab el-Zerkavi’nin 2000 yılında Afganistan’da kurduğu “Tevhid ve Cihad Örgütü (TCÖ)” ile başlamıştır. ABD’nin Afganistan’ı işgalini müteakip örgüt önce İran’a daha sonra Irak’a geçmiştir. ABD’nin Irak’ı da işgal etmesi üzerine, örgüt koalisyon güçlerine yönelik mücadelesini artırmış, etkinlik kazanmış, büyümüş ve 2004’de “Irak El Kaidesi” adını almıştır. 2006 yılında Zerkavi’nin öldürülmesinden sonra örgütün başına Ebu Eyub el-Mısri geçmiş ve örgüt adını “Irak İslam Devleti (İİD)” olarak değiştirmiştir. İç savaş nedeniyle merkezi otoritenin zayıflamasını fırsat bilen örgüt varlığını Suriye toprakları içine taşımış, kontrol ettiği bölgeyi genişletmiş ve adını 2013’de “Irak Şam İslam Devleti (IŞİD)” olarak tekrar değiştirmiştir.

ABD’nin Irak’ı da işgal etmesi üzerine, örgüt koalisyon güçlerine yönelik mücadelesini artırmış ve 2004’de “Irak El Kaidesi” adını almıştır.

IŞİD’İN IRAK’TAKİ GELİŞİMİ

Irak Şam İslam Devleti’nin kuruluşuna öncülük eden Ebu Musab el-Zerkavi 1966 yılında Ürdün’de doğdu, Selefi ve şiddet yanlısı cihad anlayışıyla büyüdü. Afganistan’ı işgal eden Sovyet askerlerine karşı savaşmak için 22 yaşında Afganistan’a gitti. Savaş sona erdikten sonra 1992’de Ürdün’e dönen Zerkavi Ürdün istihbaratı tarafından takibe alındı. 1993’de bir sinema salonuna düzenlediği saldırı sonrasında tutuklandı ve 1999 yılına kadar hapisanede kaldı. Hapisanede Selefi ve şiddet yanlısı cihad anlayışına yönelik eğitimini geliştirdi. Hapisaneden çıkınca Afganistan’a gitti ve Usame bin Ladin ile görüşüp yakınlaşmak istedi. İsteddiği sonucu alamayan Zerkavi; 2000 yılında Afganistan’daki Herat kampında Filistinli, Ürdünlü ve Suriyeli militanlardan oluşan TCÖ’yü kurdu.¹⁹

ABD’nin 2001’de Afganistan’ı işgal etmesinden sonra şartların zorlaşması nedeniyle, Zerkavi TCÖ’yü önce İran’a daha sonra Irak’ın kuzeyine taşıdı. Bu bölgede ayrılıkçı İslamcı Kürtlerin oluşturduğu Ensar el-İslam örgütü ile yakınlaştı. Bu örgütün el- Kaide ile yakın işbirliği vardı. ABD’nin 2003’de Irak’ı işgal etmesinden sonra dağılan Irak ordusunun bıraktığı silah, teçhizat ve cephane ile güçlendi ve ABD işgaline karşı direnişini artırdı. Uluslararası network bağlantısı ile direnişe katılmaları için yabancı savaşçılara çağrı yaptı. Kısa sürede ABD güçlerine karşı savaşmak için Irak’a yüzlerce yabancı savaş-

¹⁹ Muhammad J. Kirdar, Al Qaeda in Iraq, CSIS, Case Study Number 1, 2011, s. 2-3. http://csis.org/files/publication/110614_Kirdar_AlQaedaIraq_Web.pdf (Erişim 26.3.2015)

çı geldi ve bu gruba katıldı. Bunların bir kısmı Afganistan, Çeçenistan, Bosna, Keşmir gibi cephelerde daha önce savaşmış olan tecrübeli savaşçılardı.²⁰ Bir kısmı da Arap ve İslam dünyasının dört bir tarafından savaşmak için gelen gençlerdi.

Zerkavi Nisan 2004'te Felluce çatışmasında direnişçilere liderlik yaptı. Direniş karşısında başarılı olamayan ABD askerleri tek taraflı ateşkes ilan ederek geri çekildi. Bu gelişmeyi direnişçiler büyük bir zafer olarak değerlendirdi ve karizmatik kişiliği Zerkavi'nin liderliğini güçlendirdi. Çok sayıda direnişçi Felluce İslami Halifeliği'nin emiri olarak kendisine biat etti. Zerkavi de 17 Ekim 2004'de Usame bin Ladin'ne bağlılığını ilan ederek TCÖ'nün adını "İki Nehir Topraklarındaki El-Kaide" (kısaca Irak El-Kaidesi) olarak değiştirdi.²¹

Usame bin Ladin daha önce Şiilere karşı aşırı düşmanca davranması ve İslamiyet'e uygun olmayan faaliyetleri nedeniyle ret ettiği Zerkavi'nin katılımını, memnuniyetle karşıladığını belirtmiş ve Irak'taki mücahitlerin Zerkavi'ye biat etmesini söylemiştir. El-Kaide Zerkavi'nin katılımıyla Irak'taki varlığını ve etkinliğini artırmış, Zerkavi de örgütünü El-Kaide'nin desteğini alarak büyütüştür. Yeni katılımlar ile büyüyen örgüt ABD işgaline karşı direnişi genişletmiş, hem kendisinin hem de Ladin'in Irak'taki ününü artırmıştır.

Irak El-Kaidesi disiplinli yapısı ve kullandığı profesyonel savaş taktikleri ile kısa sürede Irak'ta en büyük silahlı güç oldu. El-Anbar Vilayeti başta olmak üzere ülkenin bazı önemli Sünni bölgelerinden ABD ve Irak güvenlik güçlerini çıkararak kendi adına büyük bir başarı kazandı. Başkent Bağdat'ın Azamiye, Nazimiye, Ebu Garib bölgelerine kadar alan hâkimiyetini genişletti. Örgüt, Iraklı tabana daha fazla yayılmak ve sahadaki diğer Sünni direniş gruplarıyla ortak bir çatı oluşturmak için 2006 yılı başlarında Mücahitler Şûra Konseyi'ni kurdu.²² Zaman zaman El-Kaide merkez yönetimiyle anlaşmazlıklar yaşasa da, Zerkavi 7 Haziran 2006'da ABD hava saldırısı ile öldürülünceye kadar Irak El-Kaidesi olarak direnişini sürdürdü.

Zerkavi'nin öldürülmesinden sonra örgütün başına El-Kaide'nin o zaman

2006 yılında Zerkavi'nin öldürülmesinden sonra örgütün başına Ebu Eyub el-Mısri geçmiş ve örgüt adı "Irak İslam Devleti (İİD)" olarak değiştirilmiştir.

20 Can Acun, Neo el Kaide: Irak ve Şam İslam Devleti (IŞİD), SETA Perspektif, Sayı 53, Haziran 2014, s. 1-2. http://file.setav.org/Files/Pdf/20140616184404_neo-El-Kaide-isid-pdf.pdf (Erişim 26.3.2015)

21 Recep Tayyip Güler-Ömer Behram Özdemir, "El Kaide'den Post-Kaide'ye Dönüşüm: IŞİD", Sakarya Üniversitesi Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 2014, s. 117. http://ormer.sakarya.edu.tr/wp-content/uploads/2014/06/Sakarya_Universitesi_Ortadoğu_Dergisi_C01S01M03.pdf (Erişim 26.3.2015)

22 "The Islamic State" Mapping Militant Organizations, Stanford University. <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/1> (Erişim 26.3.2015)

İç savaş nedeniyle merkezi otoritenin zayıflamasını fırsat bilen örgüt varlığını Suriye topraklarına taşımış, kontrol ettiği bölgeyi genişletmiş ve adını 2013'te "Irak Şam İslam Devleti (IŞİD)" olarak tekrar değiştirmiştir.

ikinci adamı olan Eymen el-Zevahiri'nin yakını olan Ebu Eyyub el-Mısri getirildi. Her ikisi de Mısır'da İslami Cihad Örgütü'nde birlikte çalışmıştı. Afganistan'da militan yetiştiren el-Mısri patlayıcılar konusunda uzmandı ve bomba yüklü araçlarla saldırılar planlamıştı. Irak'ta etkisini iyice artıran Şii unsurlar, ABD ordusuyla birlikte Sünnilere karşı operasyonlara katılmaya başlayınca, örgütün birincil hedefi haline geldi. Irak El-Kaidesi İslam devleti kurma hedefi doğrultusunda Mücahitler Şûra Konseyi'ne, Sahabelerin Askerleri, Fatihler Ordusu, Muzaffer Mezhep Ordusu gibi birkaç grubu daha katarak Ekim 2006'da IİD'yi ilan etti. Liderliğe Ömer el-Bağdadi ve savaş bakanlığına El-Mısri getirildi. Bir kabine oluşturuldu ve devlet teşkilatı oluşturulmaya başlandı. Irak'ın Sünni ağırlıklı bölgelerinde ve Irak Kürt bölgesinde devletin kuruluşuyla ilgili duyuru yapıldı.²³

Bölgedeki yerel halk ve direnişçilerin önemli bir kısmı IİD'ye şüpheyle yaklaştı. Çünkü kuzeyde Kürtlerin ve güneyde Şiiilerin bulunduğu bölgelerde zengin petrol yatakları vardı. Bu bölgeler arasında kurulan Sünni devlet, bu zengin kaynaklardan mahrum kalacak ve halk ekonomik sıkıntı çekecekti. Zaten yoğun çatışmalar nedeniyle ekonomik hayat durma noktasına gelmiş, birçok dükkân ve işyeri kapanmıştı. Ayrıca uluslararası toplum bu devletin kurulmasına karşı çıkacaktı. Bunlara ilave olarak İslam adına yapılan şiddet uygulamaları halkı rahatsız etmeye başladı. Bu kurallara uymayan Sünniler ya çok ağır bir şekilde cezalandırılıyor ya da öldürülüyordu.

IŞİD, 2007'de patlayıcı yüklü araçlar ve canlı bombalarla terör faaliyetlerini artırdı. Saldırılarda 1.900 kişi katledildi. Sünni halkta ekonomik sıkıntı, endişe ve yılgınlık hat safhaya ulaştı. ABD, halkın bu hassasiyetini değerlendirdi ve 2007 yılından itibaren Irak'ta yeni bir strateji uygulamaya başladı. ABD koalisyon güçlerinin başına David Patreaus getirildi ve ordu yeni kuvvetlerle takviye edildi. IİD yapısından ve uygulamalarından rahatsızlık duyan aşiretler ve direniş gurupları ikna edilerek "Sahva (Uyanış) Konseyleri" oluşturuldu. IİD ve Ensar el-İslam dışındaki bütün gruplar ya silah bıraktı ya da maaşa bağlanarak Sahva Konseylerine dahil oldu. ABD bu strateji ile 100.000 kişilik bir silahlı güç oluşturdu ve bu güç askerlerin yanında savaşmaya başladı. Yapılan operasyonlarda 11.000 El-Kaide militanı öldürüldü ve örgüt etkisizleştirildi.²⁴

ABD destekli Irak güvenlik güçlerinin 18 Nisan 2010'da Selahaddin vilayetinde düzenlediği operasyonda el-Mısri ve Ömer el-Bağdadi öldürüldü. IİD'nin lider kadrosu bir kez daha değişti ve liderliğe ABD'nin uzun süre hapiste tuttuğu muhtemelen 2009 sonu veya 2010'un başında serbest bıraktığı Ebu Bekir

²³ Kirdar, a.g.e., s. 5.

²⁴ Güler- Özdemir, a.g.e., s. 123-124.

el-Bağdadi getirildi. Ebu Bekir el-Bağdadi, 2011 yılında Usame bin Ladin'in ABD güçlerince öldürülmesini müteakip yeni seçilen Eymen ez-Zevahiri'ye bağlılığını yeniledi ve El-Kaide'nin bir parçası olmaya devam etti. Etkili bir vaiz olan Ebu Bekir el-Bağdadi'nin karizması, ABD'nin direnişin zayıfladığını öne sürerek 2011'de Irak'tan askerlerini çekmesi ve Maliki'nin Sünni aşiretlere yönelik menfi politikaları nedeniyle bölgede IİD'nin etkinliği tekrar artmaya başladı. ABD askerlerinin çekilmesiyle meydana gelen güç boşluğunu doldurmaya çalışan Maliki Şii hâkimiyetini artırdı ve birçok üst düzey Sünni politikacıyı teröre destek verdiği gerekçesiyle tutuklamaya başladı. Sahva Konseyleri'ni dağıttı ve bu harekete mensup askerlerin parasını kesti. Birçok aşiret reisini aşiret mensupları arasında aşağıladı. Sahva Konseyleri'ne mensup bazı aşiretler ve askerler tekrar IİD adına savaşmaya başladı. Bu durumu iyi değerlendiren Ebu Bekir el-Bağdadi örgütü geliştirdi ve eylemlerini artırdı.

Ebu Bekir el-Bağdadi Temmuz 2012'de eylemlerini daha da artıracak şekilde "Duvarları Yıkma" harekâtı başlattı. Bu harekâtın 2 önemli ayağı vardı; bomba yüklü araçlarla intihar saldırıları düzenlemek ve hapishanelere baskınlar yapıp mahkûmları kaçırmak.²⁵ Duvarları yıkma harekâtı kapsamında hafif silahlar, roketatarlar, havanlar, patlayıcılar ve araçlara yüklü tahrip maddeleriyle çok sayıda saldırılar yapıldı. Bomba yüklü araçlarla yapılan intihar saldırılarının etkisi yapılan propaganda ile artırıldı. Tikrit Tesfirat, Ebu Garip ve Tacî hapishanelerine yapılan baskınlar çok ses getirdi ve kaçan deneyimli mahkûmlar ile Saddam'ın eski askerleri örgüt saflarına katıldı. Duvarları Yıkma harekâtı çok başarılı oldu. Örgüt hem adını bütün dünyaya duyurdu hem de hapishaneden kaçan militanları saflarına katarak güçlendi. Örgüt tüm sosyal medya imkânlarını kullanarak yaptığı propagandalarda, Haçlı ve Şii saldırılarına karşı direnişi temsil ettiği mesajlarını verdi. Bu mesajlar selefi ve şiddet yanlısı cihad anlayışına sahip hücrelerde yankı buldu ve tüm dünyadan örgüte katılımlar arttı. Hızla büyüyen ve etkinliği artan IİD Suriye'deki iç savaşın oluşturduğu hassasiyeti değerlendirerek bu ülke topraklarına doğru yayıldı ve IŞİD adını aldı.

Maliki'nin İran'ın da desteğini alarak ülkede otoriter bir yönetim oluşturması; etnik ve mezhepsel ayrımcı politikalarını artırması; Şii unsurları başta Bağdat olmak üzere büyük kentlere yerleştirmesi ve bu kentlerin demografisi ile oynaması; Sünnileri tamamen dışlayıcı girişimleri; Kürt bölgesine yönelik yaklaşımları ve petrol anlaşmaları çerçevesinde hak ettikleri gelirleri vermemesi tepkilerin artmasına ve Irak'ın bütünlüğünü tehdit eden bir hale gelmesine

IŞİD 2014 yılından sonra ikinci safha olan stratejik denge safhasına geçmiş; Anbar, Felluce, Ramadi ve diğer bazı bölgeleri kontrol altına almıştır.

25 Jessica D. Lewis, Al Qaeda in Iraq Resurgent: The Breaking the Walls Campaign, Part I, Middle East Security Report 14, ISW, September 2013, s. 7. http://www.understandingwar.org/sites/default/files/AQI-Resurgent-10Sept_0.pdf (Erişim 28.3.2015)

El-Kaide ve IŞİD gibi dini motifli terör örgütleri, küresel sistemi ve bu sistemi büyük ölçüde yönlendiren Batı'yı hedef alan, birçok devletten veya bu devletlerin halklarının belirli bir bölümünden destek gören, farklı ülkelerde ağırları ve uzantıları olan, dünyanın farklı coğrafyalarında eylemler yapan küresel terör örgütleridir.

neden oldu. Maliki'nin Kanun Devleti Koalisyonu'nun 30 Nisan 2014'te genel seçimlerini kazanması ülkedeki gerilimi daha da artırdı. ABD işgalinden bugüne koalisyon güçleri ile çatışan, ardından Maliki ve Şii milislere karşı mücadele veren IŞİD, bu hassasiyeti kullandı ve Sünni Arap aşiretlerinin büyük çoğunluğunun desteğini aldı. Sahadaki etkinliğini artıran IŞİD Suriye-Irak sınırında petrol kaynakları dâhil birçok bölgeyi aldı. Bu bölgelerden elde ettiği mali kaynak, silah, mühimmat ve militanlarla güçlendi. Bu güç ile Irak'ta büyük çaplı operasyonlar gerçekleştirdi ve Irak Ordusu'nu çökertti. Musul operasyonu, Tikrit ve diğer önemli Sünni kentlerin düşüşü, IŞİD'in yanı sıra bir takım Sünni grupların hızlı ilerleyişi, uzun süreli bir stratejinin sonucuydu.

Yukarıda belirtildiği gibi IŞİD 2014 yılının ilk aylarından itibaren saldırılarını artırdı. Anbar bölgesindeki çatışmalarda örgüt, Felluce ve Ramadi'nin bir kısmını kontrolü altında aldı. Merkezdeki resmi kurumlardan Irak bayrakları indirilerek örgütün bayrakları çekildi. IŞİD, denetim sağladığı yerlerde şeriat düzeni kurduğunu ilan etti. Irak merkezi kuvvetlerinin bölgeyi bombalaması sonucu Felluce ve çevresinden yoğun göç hareketi başladı. Haziran ayı başında Samarra'ya saldırdı ve şehrin büyük bölümünü ele geçirdi ancak Irak ordusunun karşı saldırısı sonrasında çekilmek zorunda kaldı.

IŞİD 6 Haziran 2014'de Musul'un kuzeybatısına saldırdı ve şehre batıdan girmeyi başardı. Güneyden beş intihar bombacısı ile saldırı gerçekleştirdi ve çok sayıda Irak askeri öldürüldü. Irak askerleri 9 Haziran'da savaştan Musul'dan çekildi ve IŞİD 10 Haziran öğle saatlerinde şehrin kontrolünü tamamen ele geçirdi. Ayrıca Musul Uluslararası Havaalanı IŞİD'in kontrolüne geçti. 11 Haziran'da IŞİD, Musul Türk Konsoloslukuna girdi ve 49 Türk vatandaşını rehin aldı.²⁶ Yağmaladığı bankalardan 430 milyon dolar ele geçirdi. Ayrıca IŞİD güneye doğru ilerlemeye devam ederek Tikrit'i ele geçirdi ve Samarra'yı kuşattı. Diyala bölgesindeki iki kasaba'yı ele geçirdikten sonra Bağdat ve Kerbela'yı hedef olarak açıklandı. Bağdat'a 60 km uzaklıktaki Bakuba'ya kadar ilerledi ve şehri kuşattı. Irak savaş uçakları IŞİD militanlarını bombalamaya başladı. Şii lider Mukteda el-Sadr IŞİD'e karşı koymak için cihat ilan etti ve gönüllü askerlerden silahlı birlikler oluşturuldu. Aynı zamanda Musul Barajı ve Beji Rafinerisinin ele geçirilmesi, Bağdat ve Kerkük'ün tehdit edilmesi, teslim olan Irak askerlerine uygulanan vahşet, sivillere ve azınlıklara yönelik katliamlar uluslararası kamuoyunu harekete geçirdi.

Bağdat istikametinde direniş artınca IŞİD kuzeye döndü ve Peşmerge ile Ker-

26 "Dünya'da 2014'de Neler Oldu? 2014 Yılıının İkinci Çeyreğinde Yaşanan Olaylar", TRT Haber, 22.12.2014. <http://www.trthaber.com/haber/gundem/dunyada-2014te-neler-oldu-2-157469.html> (Erişim 3.4.2015)

kük kırsalında çatışmaya başladı. Türkmenlerin çoğunlukta olduğu Telafer'i ve Yezidi'lerin yaşadığı Sincar'ı ele geçirdi. IŞİD, İslam'a geçmeyen Yezidi'lerin kadın-çocuk ayırt etmeksizin öldürüleceğini açıkladı. Mahmur Kampı da IŞİD'in kontrolüne geçince PKK/KCK da Peşmergeler ve Türkmenler gibi IŞİD'le çatışmaya başladı. IŞİD'in Erbil'e yaklaşması üzerine ABD devlet başkanı Barack Obama, 8 Ağustos'ta ABD ordusuna müdahale yetkisi verdi ve IŞİD'e karşı hava harekâtı başladı. Ayrıca IŞİD'den kaçan azınlıklara da havadan gıda yardımı yapıldı. Beyaz Saray'dan yapılan açıklamada, Irak'a kara birliği gönderilmeyeceği ancak Irak'ta kapsayıcı bir hükümetin kurulması durumunda ABD'nin Irak'a askeri desteğinin artabileceği belirtildi. ABD, Erbil'de görev yapan ABD mensuplarının zarar görmesinden endişe duyduğunu dile getirdi. ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, "İnsanların ölüme terk edilmelerini ABD izleyemez. ABD masum insanların kurtarılmasına karar vermiştir" dedi.²⁷

Harita 1: IŞİD'in Irak'ta Etkili Olduğu Bölgeler

27 "ABD Uçakları IŞİD'i Vurdu", Akşam Gazetesi, 8 Ağustos 2014. <http://www.aksam.com.tr/dunya/abd-ucaklari-isidi-vurdu/haber-330349>

Son yüzyılda ezilen ve sömürülen ülkeler konusunda bir değerlendirme yapıldığında hemen hemen bütün İslam ülkelerinin bu grup içinde yer aldığı söylenebilir.

ABD'nin IŞİD mevzilerine gerçekleştirdiği bombardıman ile birlikte Peşmerge ve Kandil'den gelen terör örgütü militanlarının 10 Ağustos'ta karşı saldırıları sonucu 3 gün sonra Mahmur Kampı geri alındı. Peşmerge Mahmur ilçesinin 20 kilometre kuzeyinde bulunan Güver nahiyesini ele geçirdi. Artan hava saldırılarının da yardımıyla Irak ordusu ve Peşmerge güçleri 18 Ağustos'da Musul Barajı'nı IŞİD'den geri aldı. ABD Başkanı Obama yaptığı açıklamada "bu operasyonun ileriye doğru büyük bir adım" olduğunu söyledi. "Bu operasyonun Irak Ordusu ile Kürt güçlerinin birlikte çalışabildiğini gösterdiğini" belirtti ve "Böyle yapmaya devam ettikleri sürece ABD'nin güçlü desteğini alacaklar" dedi.²⁸ Erbil'e doğru ilerleyen IŞİD kuvvetleri ABD hava taarruzları ve Peşmerge direnişi ile geri püskürtüldü. Bunun üzerine IŞİD Suriye'de esir aldığı Amerikalı gazetecinin kafasını keserek katletti.

Türkmen kasabası Amirli iki buçuk ay sonra Irak ordusunun kontrolüne geçti. Güneyden gelen Şii milisler de Irak ordusuna destek verdi. Irak Hava Kuvvetleri ile Amerikan savaş uçakları havadan desteğiyle Tuzhurmatu ve Yengice'deki IŞİD kuşatması kırıldı ve IŞİD militanları bölgeden çekilmek zorunda kaldı. 19 Eylül'de Fransa Hava Kuvvetleri ilk defa IŞİD hedeflerine hava saldırısı gerçekleştirdi ve Holland Irak hükümetinin isteği üzerine hava saldırısına katıldıklarını söyledi.²⁹ IŞİD tarafından rehin alınmış olan 49 Musul konsolosluk personeli 20 Eylül'de serbest bırakıldıktan sonra, 2 Ekim'de Türkiye Büyük Millet Meclisi Irak ve Suriye topraklarına girebilme yetkisi veren tezkereyi kabul etti.³⁰ Bu tarihten sonra ABD liderliğindeki koalisyon güçleri hem Suriye'de hem de Irak'ta IŞİD'e ait çok sayıda hedefi havadan bombaladı. Bu bombalamalar özellikle Kuzey Irak, Kobani, Rakka ve Anbar'da yoğunlaştı. Koalisyon kuvvetlerinin hava saldırıları, Irak ordusunun toparlanarak Şii gönüllü birliklerle kararlı bir şekilde IŞİD militanları ile savaşa girmesi sonucunda, IŞİD Irak'ta taarruz gücünü kaybetti.

Her geçen gün yıpranan IŞİD artık mevcut durumunu korumaya çalışıyordu. 29 Mart 2015'de başlayan ABD'nin yoğun hava saldırıları sonrasında, Irak Ordusu 1 Nisan'da Saddam Hüseyin'in doğduğu kent olan Tikrit'i IŞİD'den geri aldı. Irak Başbakanı Haydar El İbadi, Tikrit şehrinin kurtarıldığını ilan etti. Salahattin Valisi Raid El Cuburi yaptığı bir açıklamada Tikrit şehir mer-

28 "Obama'dan Musul Barajı ile ilgili açıklama", Haber 7 com, 19 Ağustos 2014. <http://www.haber7.com/amerika/haber/1192176-obamadan-musul-baraji-ile-ilgili-aciklama> (Erişim 3.4.2015)

29 "Fransa IŞİD'i bombalamaya başladı", Hürriyet, 19 Eylül 2014. <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/27235911.asp> (Erişim 3.4.2015)

30 "Irak ve Suriye Tezkeresi Meclis'te kabul edildi", Posta, 2.10. 2014. <http://www.posta.com.tr/siyaset/HaberDetay/Irak-ve-Suriye-tezkeresi-Meclis-te-kabul-edildi.htm?ArticleID=247365> (Erişim 3.4.2015)

kezindeki tüm devlet kurum ve kuruluşlarını resmi mesai yapmaya çağırdı.³¹ Ancak Irak Ordu birlikleri ile birlikte Tikrit'e giren Şii milisler şehri yağmaladı. Bu olayın gelecekte yapılacak harekate olumsuz yansıtacağı ve şehirlerdeki direnişlerin artabileceği değerlendirilmektedir.

Tikrit'in ele geçirilmesinden sonra Irak Ordusu istikametini Anbar'a çevirdi bölgeye kuvvet kaydırmaya başladı. Bölgede bulunan 10 bin civarında gönüllü aşiret mensubunun eğitimine ağırlık verildi ve General Muhammed el-Fehdavi bu aşiretlerin başına komutan olarak atandı. IŞİD de Anbar'ın savunulması için bölgeyi takviye etti ve cephane ikmali yaptı. Irak Cumhurbaşkanı Fuad Masum'un daha önce Mayıs ayında düşünülen Musul operasyonunun sonbahara ertelendiğini açıklamasının³² ardından yaz aylarında Anbar'a operasyon olasılığı daha da arttı.

Ancak IŞİD de stratejik önem taşıyan Anbar eyaletinin kontrolünü ele geçirmek için çarpışıyor. IŞİD militanları Irak'ın en büyük eyaletinin başkenti Ramadi'de kontrolü tamamen ele geçirme yolunda önemli bir adım attı. Bir süredir kentin önemli bir bölümünü ellerinde bulunduran IŞİD militanları hükümet binasını da ele geçirdi.³³ Ramadi'nin tamamen ele geçirilmesi durumunda IŞİD'in bölgedeki savunmasını daha da güçlendireceği değerlendiriliyor.

IŞİD'İN SURIYE'DEKİ GELİŞİMİ

Bu süreçte Suriye'de Arap Baharı'yla birlikte başlayan süreç iç savaşa dönüşmüş ve Suriye toprakları üzerinde devlet otoritesinin ortadan kalktığı bölgeler ortaya çıkmıştır. Ebu Bekir el-Bağdadi'nin talimatıyla İİD saflarında bulunan Suriyeli ve yabancı savaşçılar güç boşluğu oluşan bu bölgelere yerleşmek için Suriye'ye geçmiş ve örgütlenmeye başlamıştır. Bu girişimle ilgili olarak El-Kaide merkeziyle irtibata geçilmiş ve oluru alınmaya çalışılmıştır. Görüşmeler sonucunda Suriye'ye geçen kişilerin El-Kaide kimliği ve bağlantısı dışında yeni bir örgüt kurmaları kararlaştırılmıştır. Bu karar doğrultusunda örgüte el-Nusra Cephesi adı verilmiş ve Fatih Ebu Muhammed el-Colani örgütün liderliğine getirilmiştir.

El-Colani çok kısa sürede oldukça tecrübeli ve iyi teşkilatlanmış bir örgüt

IŞİD 2014 yılında Irak'ta belirli bir bölgeyi kontrol edinceye ve yeterli güce ulaşmaya kadar stratejik savunmada kalmıştır.

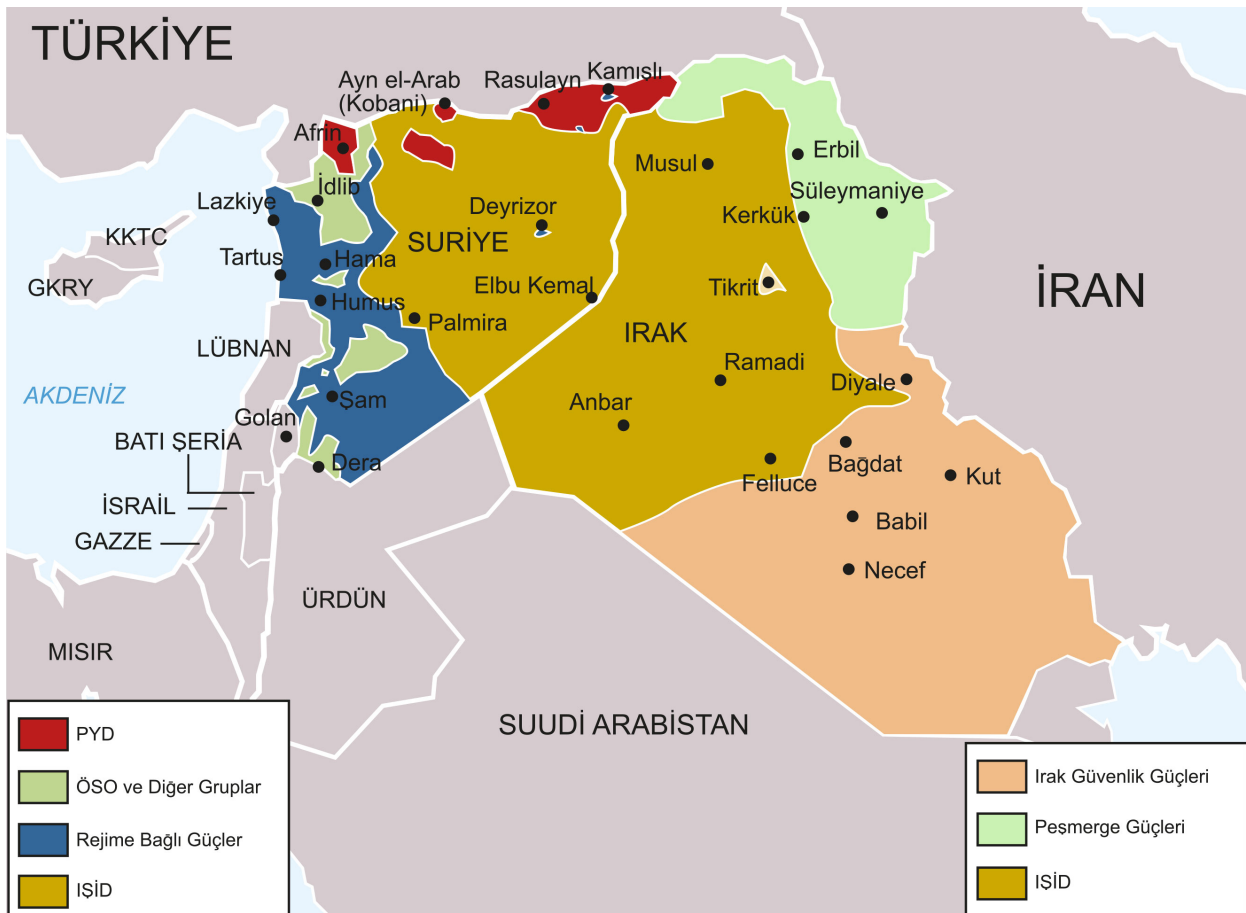
31 Irak Ordusu Tikrit'i DAESH'ten kurtardı", Sabah, 1.4.2015. <http://www.sabah.com.tr/dunya/2015/04/01/irak-ordusu-tikriti-daesten-kurtardi> (Erişim 3.4.2015)

32 "Musul Operasyonu Ertelendi", Habertürk, 24.4.2014. <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1069570-musul-operasyonu-ertelendi> (Erişim 28.4.2015)

33 "IŞİD Ramadi'de Hızla İlerliyor", BBC Türkçe, 15.5.2015. http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2015/05/150515_isid_ramadi (Erişim 16.5.2015)

oluşturmuş, Suriye'deki gelişmeleri ve hassasiyetleri iyi değerlendirmiş, rejime karşı etkili operasyonlar gerçekleştirmiştir. Bir müddet sonra muhalefetin en güçlü gruplarından birisi haline gelmiş, çok sayıda yabancı savaşçı kazanmış ve güçlü finansman desteği elde etmiştir. Çatışmalarda Esed rejiminin bıraktığı çok sayıda silah ve cephane ile daha da güçlenmiş hem Suriye'de hem de dünyada büyük bir üne sahip olmuştur. Bu durum Ebu Bekir el-Bağdadi'yi rahatsız etmiş, el-Colani'den el-Nusra Cephesi'ni feshetmesini ve İİD'ye bağlılığını açıklamasını istemiştir. El-Colani'nin bu talebi reddetmesi³⁴ üzerine el-Bağdadi'ye biat toplanmaya başlanmış, el-Nusra Cephesi'nin kontrolünün ele geçirilmesi için girişimler yapılmıştır. Bu kapsamda el-Bağdadi Suriye'ye geçerek IŞİD'i ilan etmiştir.

Harita 1: IŞİD'in Irak ve Suriye'de Etkili Olduğu Bölgeler

İŞİD ile el-Nusra Cephesi arasındaki anlaşmazlığa El-Kaide merkez teşkilatı ve el-Zevahiri el atmış soruna geçici bir çözüm bulmaya çalışmıştır. Verilen

34 Abdullah Tunç, “İŞİD El Kaide’den Ayrılıyor Mu?”, Ankara Strateji, 3.2.2014, <http://www.ankarastrateji.org/haber/isid-el-kaide-den-ayriliyor-mu-1126/> (Erişim 3.4.2015)

kararda “IŞİD’in Irak’ta, el-Nusra Cephesi’nin Suriye’de faaliyetlerine devam etmesi, her iki liderin bir yıl süre ile gurupları başında kalmaya devam etmesi, bir yıl sonra Şura’nın tekrar toplanarak durumu değerlendireceği” belirtilmiştir.³⁵ Her iki grubun birbirlerini desteklemeye devam etmesi istenmiş ve Ahrar eş-Şam’ın kurucularından Ebu Mus’ab es-Suri aralarındaki anlaşmazlıkları çözmek için hakem olarak görevlendirilmiştir. El-Nusra Cephesi bu kararı kabul etmesine rağmen IŞİD reddetmiş ve Suriye’deki faaliyetlerine devam edeceğini belirtmiştir. El-Kaide ve diğer gruplar IŞİD’i kararından vazgeçirmeye çalışsa da bu mümkün olmamıştır. IŞİD Şubat 2014’de El-Kaide’den kopmuş Suriye’deki bütün grupların kendisine biat etmesini istemiştir. El-Nusra Cephesi’ne katılmak için onay alamayan yabancılar ve bölgeye ilk defa gelen gençlerin katıldığı Muhacirler ve Ensar Grubu, IŞİD’e biat etmiştir. IŞİD ayrıca el-Nusra Cephesi’nin o zamana kadar elde ettiği askeri ve parasal kaynaklara da el koymuştur.

IŞİD, kendi militanlarının karıştığı bazı olaylarda diğer grupların Ortak Şariat Mahkemesi talebini ret etmiş, kendisinin devlet olduğunu; diğer gruplarsa örgüt ya da cemaat olduğunu, aynı statüde olmadıklarını ileri sürerek Ortak Şariat Mahkemeleri’ni tanımadığını belirtmiştir. Kendi Şariat Mahkemeleri’ni kurmuş ve kendi mensuplarını burada yargılamaya başlamıştır. IŞİD’in bazı Ahrar liderlerine ve mensuplarına yönelik tutuklama, işkence ve cinayetleri, muhaliflerin toplu bir biçimde IŞİD’e tepki göstermesine neden olmuştur. Suriye Rejimi muhalifler arasındaki bu çatışmayı kışkırtmış, IŞİD’e yönelik ciddi bir saldırıda bulunmamıştır. IŞİD de Suriye Rejimi’nden daha çok muhaliflere saldırmıştır. IŞİD bu süreçte kontrol ettiği alanları genişletmeye başlamış, Rakka, Haseke ve Deyrez-Zor bölgelerini ele geçirmiştir. Suriye-Irak sınır bölgelerine ve petrol kaynaklarının bulunduğu bölgelere hakim olmuştur. El-Kaide lideri Zevahiri’nin Mayıs 2014 başlarında yayınladığı “Şam’daki mücahitlerin akan kanının durdurulmasına şahitlik” başlıklı mesajı etkili olmamış, IŞİD el-Nusra Cephesi’ni açıkça hedef almıştır. İki taraf arasındaki çatışmalar daha da artmıştır.³⁶

IŞİD, Rakka, Haseke ve Deyrez-Zor bölgelerinde hâkimiyetini pekiştirdikten sonra kuzeybatıya doğru ilerledi ve 14 Eylül 2014’te Kobani’yi kuşattı. Bölgeden kaçan 200 bin mülteci Türkiye’ye sığındı. Kobani tarafından yer yer Tür-

Süreç içinde oluşan travmalar ötekileşme algısı ile birleşince İslam toplumlarında terör örgütlerinin istismar edebileceği hassasiyetler oluşurmuştur.

35 Alptekin Dursunoğlu, “IŞİD’i ilga eden Zevahiri mi el-Cezire mi?”, Yakın Doğu Haber, 9.11.2013. http://www.ydh.com.tr/YD387_isidi-ilga-eden-zevahiri-mi-el-cezire-mi-.html, (Erişim 3.4.2015)

36 Muhammed Ebu Rumman, “El Kaide ile IŞİD arasındaki anlaşmazlığın boyutları”, Aljazeera Türk, 2.6.2014. <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/El-Kaide-ile-isid-arasindaki-anlasmazligin-boyutlari> (Erişim 3.4.2015)

Bu örgütler küresel dengesizliklerden, güç boşluklarından ve çöken devlet sistemlerinden beslenmektedir.

kiye tarafına havan mermileri düştü. Küçük Kendircikli ve Büyük Kendircikli köylerinin sınıra yakın bölgeleri tahliye edildi. Türk Silahlı Kuvvetleri'ne ait 100 civarında tank sınıra geldi ve namlularını Kobani'ye çevirdi. Kobani'de YPG güçleri ile çatışan IŞİD hâkim tepeleri ele geçirdi ve 2000 kişiyle 6 Ekim 2014'de doğudan Kobani'ye girdi. Kobani'de 3 bölgede hâkimiyeti büyük ölçüde sağladı. Bu tarihten itibaren YPG ile IŞİD arasında sokak savaşları başladı.³⁷ Kobani'nin düşmesi durumunda IŞİD'in YPG kontrolünde olan Afrin, Rasulayn, Kamışlı gibi yerleri de almayı hedefleyeceği değerlendirildi. Kürt yetkililer eğer Kobani düşürse, hem Suriye'deki diğer Kürt kantonlarının hem de Erbil'in düşeceğini vurguladı.

IŞİD'in Kobani kuşatmasının kritik bir duruma gelmesi Türkiye'de 6-7 Ekim olaylarını tetikledi. KCK ve HDP'nin "süresiz eylem çağırısı" halkı sokaklara döktü. Gösteriler 40'a yakın şehirde 50'ye yakın vatandaşın ölümü ve yüzlerce insanın yaralanmasıyla sonuçlandı.³⁸ Çatışmalarda şehir merkezlerinde bulunan birçok iş yeri, kamu binası, parti merkezleri ve belediye binaları ateşe verildi. Bingöl Emniyet Müdürlüğüne yönelik saldırıda iki polisin şehit olması ve Tunceli'de bir karakola saldırı düzenlenmesi iki yılını doldurmak üzere olan Çözüm Süreci'nin geleceğinin sorgulanmasına yol açtı. Birçok ilde sokağa çıkma yasağı ilan edildi.

ABD'nin yoğun hava harekâtı ile IŞİD mevzilerinin vurulması, 200 civarında peşmergenin ve ağır silahların Türkiye üzerinden Kobani'ye geçmesi ve çatışmalara destek vermesi sonucunda, IŞİD bir ayı aşkın süredir ele geçirmeye çalıştığı Kobani'den çekilmek zorunda kaldı. YPG çekilen IŞİD militanlarını yakın köylerden de çıkardı. IŞİD Suriye'de de doruk noktasına ulaştı ve taarruz gücünü büyük oranda yitirdi. Ancak El-Kaide'nin Suriye kolu el-Nusra güçlenmeye başladı.

El-Nusra; Ahrar eş-Şam, Aksa Askerleri, Sunne Ordusu, Feylek eş-Şam ve Hak Tugayı gibi İslamcı gruplar ile birlikte Fetih Ordusu'nu oluşturdu. Fetih Ordusu İdlib'e saldırdı ve saldırının beşinci gününde kent merkezini ele geçirdi. El-Nusra, İdlib eyaletinin neredeyse tamamını kontrolü altına aldı. İdlib, 2013'te IŞİD'in eline geçen Rakka'dan sonra Esed rejiminin kaybettiği ikinci eyalet başkenti.³⁹ Suriye'nin kuzeyinden Şam'a, oradan da Ürdün sınıra

³⁷Hasan Kırmızıtaş, Ali Leylalı, Metin Faruk Tamer, "DHA ekibi Kobani'ye girdi, Doğan Haber Ajansı, 15.10.2014. http://www.dha.com.tr/dha-ekibi-kobaniye-girdi_779989.html (Erişim 8.4.2015)

³⁸Ali Dağlar, "6-7 Ekimin acı bilançosu 50 ölü", Milliyet, 6.11.2014. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/27525777.asp> (Erişim 8.4.2015)

³⁹"El-Kaide İdlib'i 5 gün içinde ele geçirdi", Milliyet, 29.3.2015. <http://www.milliyet.com.tr/El-Kaide-idlib-i-bes-gunde-ele/dunya/detay/2035731/default.htm> (Erişim 9.5.2015.)

uzanan otoyol İdlib'ten geçiyor. Şehrin rejim karşıtı güçlerin eline geçmesiyle birlikte Suriye'nin kuzeyi ve İdlib'den geçen ve Suriye'nin kuzeyini başkent Şam'a bağlayan stratejik otoyol hattı da rejim karşıtlarının kontrolüne girmiş oldu.

Ayrıca İdlib, Suriye'nin ticari başkenti olarak bilinen ve yoğun çatışmaların yaşandığı Halep ile Akdeniz kıyısındaki Lazkiye'yi karayoluyla birbirine bağlıyor. İdlib, Lazkiye'nin güneyindeki Hama kentinin de komşusu. Kuzeyde ise İdlib Hayat kentinin sınırında. Dolayısıyla İdlib merkezi ve Cisir eş-Şugur ilçesi stratejik bir önemde. Ancak grupların hedefinin yalnızca hükümet güçleri arasındaki ikmal yollarını ele geçirmek olmadığı açık. Hedef Lazkiye ve Akdeniz'e ulaşmak olabilir. Lazkiye stratejik olarak muhalifler açısından kritik öneme sahip. Öncelikle Lazkiye, Nusayrilerin tarihsel başkenti. Kent nüfusunun önemli bölümü Nusayrilerden oluşuyor. Esad ailesi de Lazkiyeli ve Suriye ordusunda Lazkiye kökenli birçok komutan bulunuyor.⁴⁰

EL-KAİDE VE IŞİD GİBİ DİNİ MOTİFLİ TERÖR ÖRGÜTLERİNİN ÖZELLİKLERİ

El-Kaide ve IŞİD gibi terör örgütleri, küresel sistemi ve bu sistemi büyük ölçüde yönlendiren Batı'yı hedef alan, birçok devletten veya onların halklarının belirli bir bölümünden destek gören, farklı ülkelerde ağırları ve uzantıları olan, dünyanın farklı coğrafyalarında eylemler yapan küresel terör örgütleridir. Dolayısıyla bu örgütleri ortaya çıkartan nedenler, süreçler, özellikler ve alınması gereken tedbirler incelenirken küresel, bölgesel, ülkesel ve yerel bakış açıları dikkate alınmalıdır. Genelden özele inilerek karşılıklı etkileşimler değerlendirilmeli ve sonuçlar çıkartılmalıdır.

El Kaide ve IŞİD gibi terör örgütleri küresel dengesizliklerden, güç boşluklarından ve çöken devlet sistemlerinden beslenmektedir. Küresel dengesizlikler ve adil olmayan sistem değerlendirmeleri merkez-çevre, ezen-ezilen ve sömüren-sömürülen ikilemleri üzerinden yapılmaktadır. İkilemin bir tarafına genellikle gelişmiş ülkeler yani Batı, diğer tarafında gelişmemiş ve azgelişmiş ülkeler yer almaktadır. Son yüzyılda ezilen ve sömürülen ülkeler konusunda bir değerlendirme yapıldığında hemen hemen bütün İslam ülkelerinin bu grup içinde yer aldığı söylenebilir. Zengin petrol yatakları ve jeopolitik özellikleri, onların savaşların, işgallerin, müdahalelerin, sömürünün merkezinde yer almalarına neden olmuştur.⁴¹ Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılması, manda

40 Mahmut Hamsici, "Suriye: İslamcı Grupların Hedefinde Akdeniz mi var?", BBC Türkçe, 28.4.2015. http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2015/04/150427_suriye_idlib_analiz_mahmut_hamsici (Erişim 16.5.2015.)

41 Serhan Yalçın, "Soğuk Savaş sonrası Uluslararası Terörizmin Dönüşümü ve Terörizmle

yönetimleri, bağımsızlık mücadeleleri, Filistin sorunu, savaşlar, işgaller, yoğun olarak İslam coğrafyasında meydana gelmiştir. Bu gelişmeler İslam toplumlarında bir travma meydana getirmiş ve var olan kendi iç problemlerini derinleştirmiştir.

Son 40 yıl içinde ise Afganistan'ın önce Sovyetler Birliği ve daha sonra ABD öncülüğünde oluşturulan koalisyon tarafında işgali, körfez savaşları sonrasında Irak'ta devletin bütün kurumlarıyla yok edilmesi, İsrail'in Filistin'e defalarca saldırarak katliamlar yapması, Libya'ya müdahale ve Suriye'de çöken devlet bu travmaları büyümüştür. Bu gelişmelere Çeçenistan ve Balkanlarda yaşanan savaşlar da dahil edilebilir. Çöken devletler, yaşanan göçler, ölümler, açlık ve sefalet de olumsuzluklara çarpan etkisi yapmıştır.

Bu gelişmelerin çoğu Soğuk Savaş ve “Medeniyetler Çatışması” tezi sonrasında meydana gelmiştir. Ayrıca Batı toplumlarında artan İslamofobi ve İslam karşıtlığı Müslümanlarda ötekileşme algılarını kuvvetlendirmiştir. Süreç içinde oluşan travmalar ötekileşme algısı ile birleşince İslam toplumlarında terör örgütlerinin istismar edebileceği hassasiyetler oluşturmuştur.⁴² Bu hassasiyetler dini motifli terör örgütlerinin ortaya çıkmasına ve hızlı bir şekilde gelişmesine neden olmuştur. Dini dalga terörün tüm dünyada yoğun olarak yaşanması için uygun ortam sağlamıştır.

Savaşlar, işgaller, ayaklanmalar ve müdahaleler sonrasında çöken devletler, oluşan güvenlik boşlukları ve yaşanan travmalar ile İslam ülkelerinin kendi iç problemleri birlikte değerlendirildiğinde neden İslam ülkeleri, neden Afganistan, neden Irak, neden Suriye, neden Libya, neden Somali, neden Nijerya sorularına uygun cevaplar verilebilir. Çöken devletlerde gelişen terör örgütleri uzaydaki kara delikler gibi küresel sistemi ve insanlık medeniyetinin kazanımlarını yok etmektedir. Adeta küresel sisteme ve medeniyetin temel değerlerine meydan okumadır.

Dini motifli terör dalgasının Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali ile başladığı söylenebilir. Sovyet yayılmasının durdurulması ve işgalin sonlandırılması için ABD ve Batı, Afganistan halkının direnişini desteklemiş ve bu direnişin kuvvetlendirilmesi için İslam'daki şiddet yanlısı cihad anlayışını kullanmıştır.⁴³ Bu kapsamda direnişçilere yardım etmek için farklı ülkelerden çok sayı-

Mücadele”, SDÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 2, Sayı 4, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Güz 2006, s. 105.

42 Emre Kongar, “Küresel Terör ve Türkiye: Küreselleşme, Huntington, 11 Eylül, Remzi Kitabevi, İstanbul, 12. Basım, 2011, s. 67.

43 Emre Kongar, “ Soğuk Savaş Kalıntıları Radikal İslam Terörünü Besliyor”, Defne Sarısoy'un Röportajı, 1.12.2003. <http://dipnotkitap.net/DENEME/KureselTeror.htm> (Erişim

da Müslüman gönüllü Afganistan'a gelmiştir. Gelen gönüllüler burada silah, mühimmat, patlayıcı eğitimleri, muharebe taktikleri, teşkilatlanma konularında hem yetiştirilmiş hem de deneyim kazanmıştır.

Sovyetlerin Afganistan'dan çekilmesinden sonra çöken devlet sisteminde şiddet yanlısı cihad anlayışına sahip Taliban ve El-Kaide ön plana çıktı. Taliban çöken devletin sisteminin yerine radikal bir anlayışa uygun bir devlet sistemi oluşturmaya çalıştı. Usame Bin Ladin, gönüllü bulmak, mali ve lojistik destek sağlamak maksadıyla 50 ülkede Hizmet Bürolarından oluşturduğu ağı işgal sonrasında El-Kaide adlı yeni bir yapıya dönüştürdü. Bu yapı dini motifli terör dalgasının gelişmesine öncülük etti.

ABD öncülüğünde oluşturulan Batılı koalisyonun Irak'ı işgal etmesi ve Orta Doğu'ya yerleşmesi sonrasında El-Kaide işgal güçlerini, ABD ve müttefiklerinin ana yurtlarını hedef aldı. Terör dalgası coğrafi olarak genişledi ve şiddeti arttı. El-Kaide, ABD'nin Arap dünyasından çekilmesi, Batı yanlısı Müslüman devletlerin ve sistemlerin yıkılması ve Orta Doğu'da halife yönetiminde sözde bir İslam devleti kurulması hedefi doğrultusunda teşkilatını geliştirdi ve eylemlerini artırdı. Bazı İslam ülkelerindeki ağlar El-Kaide'ye biat eden, bulundukları ülkelerde yarı müstakil olarak hareket eden terör örgütlerine dönüştü. Geniş siber ağ bağlantıları vasıtasıyla internet ortamında propaganda yapma, mali kaynak ve elaman temin etme olanakları farklı terör örgütlerinin de El-Kaide'ye biat etmesinin yolunu açtı.

Dini motifli terör dalgasının ulaştığı son boyutu temsil eden IŞİD, geniş bir coğrafi alanı kontrol etmesi, sözde devlet yapısına sahip olması, askeri gücünü strateji ve taktik esaslar çerçevesinde kullanarak muhasım askeri kuvvetlerle çatışmalara girmesi, kendi kendini finanse etmesi gibi özellikleri nedeniyle daha önce görülen birçok terör örgütünden farklılıklar göstermektedir. Nihai amacı olan devlet kurma hedefine ulaşan IŞİD'nin en üst düzey yöneticisi aynı zamanda halife olarak ilan edilmiş olan Ebu Bekir el-Bağdadi'dir. Ebu Ali el-Anbari ve Ebu Müslüm el-Türkmeni, Irak ve Suriye'deki faaliyetlerden sorumlu iki üst düzey yöneticidir.⁴⁴ Savaş kabinesi olarak değerlendirilebilecek üst yapıda mali, lojistik, savunma, içişleri, dışişleri, yabancı teröristlerin koordinasyonu işlevlerinden sorumlu yöneticiler yer almaktadır. Irak ve Suriye topraklarından meydana gelen ülke 24 ile bölünmekte ve her ile bir vali atanmaktadır. Irak'ta Babil, Diyala, Selahaddin, Anbar, Nineva; Suriye'de Ha-

El-Kaide, ABD'nin Arap dünyasından çekilmesini, Batı yanlısı Müslüman devletlerin ve sistemlerin yıkılmasını ve Orta Doğu'da halife yönetiminde sözde bir İslam devleti kurulmasını hedeflemiştir.

8.4.2015)

44 Audrey Kurth Cronin, "ISIS Is Not a Terrorist Group", Foreign Affairs on Digital Platforms, March/April 2015 Issue, New York, s. 91. <http://www.foreignaffairs.com/articles/143043/audrey-kurth-cronin/isis-is-not-a-terrorist-group> (Erişim 10.4.2015)

seki, Deyriz Zor, Rakka, Badiya gibi illerde belediye hizmetleri verilmektedir. Bunlara ilave olarak örgüt kurduğu mahkemelerde yargılama yapmaktadır.

IŞİD, oluşturduğu devlet teşkilatı ile Irak ve Suriye’de yaklaşık 90-100 bin km karelik geniş bir alanı kontrol etmekte, bu topraklar üzerinde yaşayan yaklaşık 8-10 milyon civarındaki halkı yönetmektedir. Ayrıca halife olarak ilan edilen el-Bağdadi’ye bağlılıklarını açıklayan Lübnan’daki Özgür Baalbek Sünniler Tugayı, Nijerya’daki Boko Haram, Mısır’daki Ensar Beytül Makdis, Libya’daki Ensar el-Şeriat, Filipinlerdeki Ebu Seyyah ve benzeri örgütler vasıtasıyla etki alanını genişleten IŞİD, Müslümanların yaşadığı birçok ülkede ağ bağlantıları ve hücreler oluşturmuştur. Fransa’da mizah dergisi Charlie Hebdo saldırısını düzenleyen Kouachi kardeşler, market baskını gerçekleştiren Amedy Koulibaly⁴⁵ ve ABD topraklarında Teksas’taki saldırıyı düzenleyen Elton Simpson⁴⁶ gibi binlerce sempatizanı bulunmaktadır. Bütün bunlar dikkate alındığında, IŞİD’in bu güne kadar görülen en gelişmiş küresel terör yapılanması olduğu sonucuna varılabilir. Bununla birlikte IŞİD’in öncelikli hedefi Irak ve Suriye’dir. Bu bölgede savaşı kazandıktan sonra küresel hedeflere ağırlık verebilir.⁴⁷

IŞİD’i diğer terör örgütlerinden ayıran diğer bir özellik elde etmiş olduğu askeri gücü ve uyguladığı stratejilerdir. Askeri gücü konusunda çok farklı görüşler ileri sürülse de bunların doğru ve güvenilir bilgiler olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Ancak yine de askeri gücü hakkında bir fikir vermektedir. Suriye’deki İnsan Hakları Gözleme Örgütü Ağustos 2014’te IŞİD’in Suriye’deki savaşçı sayısının 50.000, Irak’ta ise 30.000 olduğunu bildirilmiştir. CIA ise Eylül 2014’te örgütün Suriye ve Irak’ta toplam 20.000 ile 31.500 arasında savaşçıya sahip olduğunu açıklamıştır. 2013 yılında 5 bin civarında yabancı terörist savaşçısı olduğu değerlendirilmektedir. Ancak çeşitli kaynaklarda 2014 yılında 15,000 katılım olduğu belirtilmektedir. Türk istihbarat birimlerinin son raporlarına göre IŞİD saflarında 600-700 Türk savaşçı olduğu tahmin edilmektedir.⁴⁸

IŞİD, en az bir adet Scud füzesine ve Stinger tipi alçak irtifadaki uçak ve

45 “Fransa saldırılarında IŞİD kuşkusu”, Gazeteciler Online, 10.1.2015. <http://www.gazetecileronline.com/newsdetails/15990-/GazetecilerOnline/fransa-saldirilarinda-isid-kuskusu-polis-o-kadinin> (Erişim 9.5.2015)

46 “ABD’de Binlerce IŞİD Sempatizanı Var”, USA Sabah, 8.5.2015. <http://www.usasabah.com/Guncel/2015/05/08/abdde-binlerce-isid-sempatizani-var> (Erişim 9.5.2015)

47 “İslam Devleti Aslında Ne İstiyor”, Takva Haber, 28.2.2015. <http://www.takvahaber.net/medya-makale/islam-devleti-aslinda-ne-istiyor-h11396.html> (Erişim 9.5.2015)

48 Fevzi Kızılkoyun, “Aileler IŞİD’e katılan çocukların peşinde”, Hürriyet, 27.6.2014. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/26695861.asp> (Erişim 10.4.2015)

helikopterlere karşı kullanılan füze sistemlerine sahiptir. Henüz kullanabilme kabiliyeti olmasa da Musul Havalimanı'nda ele geçirdiği Sikorsky, UH-60, Black Hawk askeri taşıma ve saldırı helikopterleri ve kargo uçakları bulunmaktadır. Bunların dışında tanklar, topolar, havanlar ve tanksavar silahları vardır. En az bu silahlı güç kadar önemli olan husus bunların kullanılmasına yönelik askeri strateji ve uygulamalarıdır. Özellikle Baas yönetimindeki askerlerin katılmasından sonra, bu güne kadarki gelişmeler dikkate alındığında, IŞİD'in askeri strateji ve uygulamalarında belirli bir yeteneğe sahip olduğunu görülmektedir.

IŞİD'in bir diğer özelliği kendi kendine yeterli gelir elde edebilme kabiliyetidir. Diğer terör örgütlerinin kullandığı yöntemlerin dışında, daha farklı gelir elde edebilme yöntemleri de bulunmaktadır. Bu kapsamda IŞİD, halktan haraç toplamakta, şirketlerden rüşvet almakta, kaçakçılık, uyuşturucu ve silah ticareti yapmakta, rehinelere karşılığında fidye almaktadır. Yurt dışındaki yandaşlarını yaptığı yardımlar, İslam ülkelerindeki şirketler ve şahıslardan elde edilen destekler ve biat eden diğer örgütlerden aktarılan gelirler de önem taşımaktadır. Ayrıca IŞİD işgal altındaki bölgelerdeki banka ve devlet kaynaklarına el koymakta, bölgeyi terk eden insanların varlıklarını yağmalamakta, ele geçirdiği şirket ve çiftliklerden gelirler elde etmekte, petrol kuyularından çıkardığı petrolü satmakta ve vergi toplamaktadır.⁴⁹ Yıllık yaklaşık 2 milyar dolar civarında bir gelir elde etmektedir.⁵⁰

IŞİD ideolojisi, dini fanatizm, Selefi İslam anlayışı, Batı karşıtlığı ve terörizmden oluşmaktadır. Baas rejimlerinde görülen Marksizm-Arap milliyetçiliği etkileşimi, farklı bir şekilde Marksizm-Selefi şiddet yanlısı cihad anlayışı etkileşimine de yansımıştır. Batı müdahaleleri ve halkların alternatifsizliği Selefilik ve Vahhabilik şiddet yanlısı olarak siyasallaşmasına neden olmuştur. Selefi gelenek, katı nakilci tavrı, akli öncelemekten kaçınması, kıyas ve rey gibi metotlara itibar etmemesi yönleriyle diğer İslami metotlardan ayrılır. Selefilik, değiştirmeyi, dönüştürmeyi vaat ederken İslam'ın ilk zamanlardaki "safılığına" ve özüne muhakkak geri dönülmesi gerektiğini ifade eder. Bu değişimin gerekirse "zor kullanarak olması" gerektiğini söyler. Selefilik bu özellikleri nedeniyle ötekileştirmeye ve radikalleşmeye yatkın bir yorum olduğu değerlendirilmeleri yapılmaktadır. Dini motifli terör örgütlerinin "Batı bizi eziyor, onun maşası olan tağut, yani yalancı İslamcılar da onlarla işbirliğine gidiyor" yorumu ve Dar-ül Harp olarak nitelenen ülkelerde sivillerin-

IŞİD ideolojisi, Selefi İslam anlayışı, Batı karşıtlığı ve terörizmden oluşmaktadır.

⁴⁹ Cronin, a.g.e., s. 91-92.

⁵⁰ Oktay Bingöl-Bilgin Varlık, "IŞİD'e Karşı Olası Operasyonun Boyutları: Stratejiler, Riskler, Öneriler", Merkez Strateji Enstitüsü, Rapor-002, 02.10.2014, s. 1-5, 1-6. http://merkezstrateji.com/wp-content/uploads/2014/12/141002_RP_IŞİD_s.6aWeb1.pdf. (Erişim 30.3.2015)

IŞİD dini motifli bir terör örgütü olmasına rağmen Mao'nun izlediği stratejiyi uygulamıştır.

de öldürülebileceği değerlendirmesi çok sayıda Müslüman'ın katledilmesine neden oluyor. Müslüman Müslüman'ı öldürüyor. Kâfir olarak değerlendirilen insanların kafası kesilebiliyor ve kurşuna dizilebiliyor.

Dini motifli terör örgütleri, dünyanın birçok ülkesine uzanan ağ uzantılarını, interneti ve sosyal medyayı etkin olarak kullanarak, İslam ile yeni tanışan heyecanlı ancak yeterli bilgiye sahip olmayan ve çoğunlukla kişilik sorunu yaşayan gençleri, radikal Selefi yorumla doktrine ederek eleman ve destek kazanmaktadır. Bazı Müslüman devletler, toplumlar ve kişiler de radikal terör örgütlerinin saldırılarını işgalci Batı güçlerine ve işbirlikçilerine karşı savaş veya Şii yönetimlerin Sünni halka karşı yürüttüğü politikalara bir direniş, hak arayışı olarak değerlendirmekte ve radikal örgütlere destek sağlamaktadır. Realizm kuramını benimseyen bazı devletler de bölgede yerel bir gücün gelişmesini kendi çıkarlarına tehdit olarak değerlendirdiğinden vekâlet savaşları kapsamında dini motifli terör örgütlerine yardımda bulunabilmektedir. Bazı devletler de bu örgütlerin çalışmalarına, personel ve finansal hareketlerine karşı yeterli, etkin ve kararlı tedbirleri almamaktadır veya gelişmeler kendi çıkarlarını tehdit eder duruma geldiğinde almaktadır.

IŞİD'İN STRATEJİSİ VE MUHTEMEL HAREKET TARZLARI

IŞİD dini motifli bir terör örgütü olmasına rağmen Mao'nun izlediği üç aşamalı stratejiyi uygulamaktadır. Stratejik savunma, stratejik denge ve stratejik taarruz safhalarını kapsayan bu strateji, genellikle ayrılıkçı terör örgütleri tarafından uygulanmaktadır. IŞİD 2014 yılında Irak'ta belirli bir bölgeyi kontrol edinceye ve yeterli güce ulaşıncaya kadar stratejik savunmada kaldı. Bu tarihten sonra ikinci safha olan stratejik denge safhasına geçti; Anbar, Felluce, Ramadi ve diğer bazı bölgeleri ele geçirdi. Irak ve Suriye'deki hassasiyetler nedeniyle kolay ve süratli başarılar elde eden örgüt, stratejik denge yeterince oluşmadan üçüncü safhaya yani stratejik taarruza geçti.⁵¹ Kısa sürede Suriye'de Rakka'yı, Irak'ta Musul'u ele geçirdi.

Operatif ve stratejik seviyedeki bu başarılar dünyada çok yankı buldu ve örgütün morali had safhaya ulaştı. Ele geçirdiği petrol ve diğer kaynaklar ile Musul Merkez Bankası'ndan ele geçen paralar çekim merkezi oluşturdu. Sünni aşiretlerin önemli bir kısmının desteğini aldı ve yabancı savaşçı akınına uğradı. Devlet oluşumu için yeterli toprağa, halka, kuvvete ve yönetime sahip olan IŞİD 29 Haziran'da halifelliğini ilan etti ve diğer örgütlere kendisine biat etmesi için çağrı yaptı. Irak'ta, Suriye'de, Lübnan'da, Mısır'da, Libya'da,

51 Oktay Bingöl-Bilgin Varlık, "IŞİD'e Karşı Olası Operasyonun Boyutlar: Stratejiler, Riskler, Öneriler", s. 7.

Tunus'ta, Nijerya'da ve Somali'de bazı örgütler bu ilana olumlu yanıt verdi.

IŞİD'in Irak'ta Musul, Diyala, Felluce, Ramadi; Suriye'de Deyrez Zor, Rakka ve Haseki'nin önemli kısımlarını ele geçirmiş olması ona operatif seviyede coğrafi derinlik sağlamaktadır. Güney ve batıda Fırat Nehri'ne yaslanmış, doğuda Dicle Nehri'ni aşmış İran sınırına dayanmıştır. Güneyde Bağdat'a 60 km yaklaşmış, kuzeyde Musul'u ele geçirmiştir. Bu coğrafya su ve petrol kaynakları bakımın zengin, tarıma elverişli alanları kapsamaktadır. Meskûn mahaller savunma imkânlarını artırmaktadır.

IŞİD'in stratejik denge ve stratejik taarruz safhalarını çok kısa sürede gerçekleştirmesi onun hassasiyetlerini de artırmıştır. Ayrıca işgal ettiği bölgelerde katliamlar yapması halk arasında korku salmasıyla birlikte tepkilere de neden olmuştur. Güneyde Bağdat'a kuzeyde Erbil'e ve Kobani'ye saldırıları, ABD ve koalisyon güçlerinin yoğun hava taarruzları ile yavaşlatılmıştır. Gönüllülerin desteklediği Irak Ordusunun, Peşmergelerin ve PYD'nin karşı saldırıları ile bu saldırılar püskürtülmüştür. IŞİD askeri açıdan kısa sürede doruk noktasına ulaşmış taarruz gücünü kaybetmiştir. IŞİD'in hava gücü ve hava savunma imkân kabiliyeti hemen hemen hiç yoktur. ABD'nin hava taarruzlarına karşı hassastır. Bu nedenle açık arazide savunma yapmaktan ziyade meskûn mahallere dayalı bir savunma yapması olasıdır.

El-Kaide'den kopan IŞİD'in bölgede El-Kaide'ye bağlı olan el-Nusra gibi diğer dini motifli örgütlerle çatışmaya girmesi, kendisine biat eden örgütlerin ayrışması karşılaşılabilecek risklerdir. Özellikle zayıflaması ve çöküş sürecine girmesi durumunda bu risklerin ön plana çıkması daha muhtemeldir. Irak Ordusunun, Peşmergelerin, Özgür Suriye Ordusu ve PYD'nin sağlanan desteklerle kuvvetlenmesi, iç hat durumunda olan IŞİD'in mevcut durumunu korumasını zorlaştıracaktır. Ayrıca bazı Sünni aşiretler IŞİD'in uygulamalarından rahatsız olmaktadır. Irak Başbakanı Haydar el-Abadi'nin ılımlı politikaları dikkate alındığında bu aşiretlerin IŞİD'e verdiği desteği geri çekmesi beklenebilir.

Ayrıca BM kararları doğrultusunda finansal kaynakların kontrol altına alınması, uluslararası ağların ve hücrelerin takibi, istihbarat yeteneklerinin geliştirilmesi, IŞİD'e dışarıdan yapılan finansal desteği ve militan teminini zorlaştıracaktır. Buna rağmen bölgedeki nüfus ve ekonomik kaynaklar dikkate alındığında IŞİD'in bu zorlukları aşabileceği değerlendirilebilir. Bununla birlikte kontrol ettiği coğrafyanın büyüklüğü yapılacak savunmanın maliyetini artıracak olup, havadan etkin olarak desteklenecek bir kara saldırısına uzun süre dayanamayabilir. Özellikle böyle bir savaşta silah ve cephane ihtiyacını kesintisiz karşılayabilmesi zordur.

Irak ve Suriye'deki hassasiyetler nedeniyle kolay ve süratli başarılar elde eden örgüt, stratejik denge yeterince oluşmadan üçüncü safhaya yani stratejik taarruza geçmiştir.

Hava gücüne ve hava savunma imkân kabiliyetine sahip olmayan IŞİD, muhtemelen meskûn mahallere dayalı savunma stratejisi uygulayabilir. Meskûn mahallerde yaşayan sivil halk nedeniyle koalisyon güçlerinin hava saldırısı yapma yeteneği sınırlanabilir. Hava saldırıları yapılması durumunda yaşanacak sivil ölümleri ve şehirlerin tahrip olması propaganda aracı olarak kullanılabilir. Yeterli eğitim, teşkilat ve teçhizata sahip olmayan, aralarında koordinasyon ve işbirliği yeteneği sınırlı olan Irak Ordusu, Peşmergeler, Özgür Suriye Ordusu ve PYD'nin kara saldırıları, meskûn mahallerin savunma imkânları kullanılarak durdurulmaya çalışılabilir.

IŞİD kendisine yönelik saldırıları din savaşlarına dönüştürmeye çalışabilir. Medeniyetler savaşı tezini doğru çıkartacak şekilde yapılan saldırıları haclı seferi olarak göstermeye yönelebilir ve sözde halife olarak tüm dünyada cihat ilan edebilir. Küresel sisteme meydan okuyarak sömüren-sömürülen, ezen ezilen ikilemini kullanarak, neo-Marksit görüşe sahip devletlerin, toplumların ve insanların desteğini almaya çalışabilir. Nitekim örgüt lideri Bağdadi, Müslümanlara Suriye ve Irak'ta hilafet ilan ettikleri bölgelere hicret etmeleri çağrısında bulunuluyor ve ayrıca şu hususlara vurgu yapıyor. "İslam hiçbir zaman barışın dini olmadı. İslam, savaşın dinidir. Hiç kimse, başlattığımız savaşın İslam Devleti'nin savaşı olduğuna inanmamalı. Bu tüm Müslümanların savaşıdır, İslam Devleti de bu savaşa öncülük ediyor. Bu Müslümanların kâfirlere karşı savaşıdır."⁵²

IŞİD benzer şekilde Irak ordusunun saldırılarını mezhep savaşları olarak göstermeye çalışabilir. Irak Ordusunun Şii kökenli yapısı, İran desteği ve Şii aşiretlerin oluşturduğu gönüllüleri öne çıkararak, yapılan saldırıları Sünni-Şii savaşı olarak yansıtmaya da çalışabilir ve mezhep savaşlarını başlatmaya gayret edebilir. İran'ın Şii hilalini kullanarak bölgedeki etkinliğini genişletmesi, çatışmaların içinde neredeyse açık olarak yer alması ve Şii-Sünni geriliminin alevlenmesi bu girişimin uygulama olasılığını artırmaktadır.

Irak ve Suriye'de meskûn mahallerde savunma stratejisi ile ele geçirilmiş olan coğrafi alan korunurken, Libya, Nijerya, Lübnan gibi ülkelerde kendisine biat eden örgütlerle farklı coğrafyalardaki etki alanlarını genişletmeye çalışabilir.⁵³ Farklı ülkelere yayılmış ağırları, terör hücreleri ve örgütleri vasıtasıyla, koalisyon içinde yer alan veya destekleyen başta ABD ve Batılı devletler olmak üzere, komşu ülkeler ve diğer ülkelerde kitlesel katliamlara neden olacak terörist saldırılar yapabilir. Üst düzey devlet yetkililerine suikast, kritik tesislere sabo-

52 "IŞİD Bağdadi'ye ait ses kaydı yayınladı", BBC Türkçe, 15.5.2015. http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2015/05/150514_isid_bagdadi_mesaj (Erişim 16.5.2015)

53 "IŞİD, Libya'yı yutuyor", Hürriyet, 11.4.2014.

taj, toplu katliamlar, adam kaçırmaya ve rehin alma girişimlerinde bulunabilir. Terörist saldırıların etkisini artırmak için siber ağları kullanabilir veya Fransız yayın kuruluşu TV5'e gerçekleştirdiği gibi siber saldırılar düzenleyebilir.⁵⁴ Korku, dehşet ve endişe dalgası yaratarak, kendisine karşı kurulan koalisyona var olan kamuoyu desteğini azaltmaya çalışabilir.

IŞİD'LE MÜCADELE STRATEJİSİ

ABD, IŞİD'in yayılmasını durdurmak, yalnızlaştırmak ve zayıflatmak maksadıyla; sınırlı askeri güç ve taktik, kapsamlı diplomatik strateji olarak adlandırılan "offensive containment" yani IŞİD'in yayılmasını engellemeyi amaçlayan taarruz stratejisi uygulamaktadır.⁵⁵ ABD'nin IŞİD terör örgütüne yönelik stratejisi; sistematik hava saldırıları, sahadaki güçleri destekleme, insani yardım ve uluslararası terörle mücadele faaliyetleri olmak üzere dört ayaktan oluşmaktadır. Kanserin organlara yayıldığı gibi sivil halkın içine yayılmış olan IŞİD terörünün yok edilmesi; kapsayıcı, sürdürülebilir ve uzun vadeye yayılan bir strateji ile gerçekleşebilir. Klasik terörle mücadele stratejilerinden farklı olan bu stratejinin işleyebilmesi, güçlü bir koalisyon oluşturulmasına bağlıdır.⁵⁶

Stratejinin birinci ayağı IŞİD'e karşı sistematik hava saldırıları düzenlemek ve örgütün taarruz gücünü kırmaktır. Müteakiben sistematik olarak yapılan hava taarruzları ile IŞİD'in komuta kontrol sistemleri, lojistik tesisleri, ağır silahları vurulmakta ve karşı saldırı için silahlı güçleri zayıflatılmaktadır. Ayrıca IŞİD liderlerine nokta operasyonları yapılmaktadır.⁵⁷ Hava saldırıları IŞİD'in Suriye'deki hedeflerine de yapılmaktadır. Suriye'deki hava saldırılarının etkinliği, bu ülkedeki hedef istihbarat yeteneklerine bağlı olarak gelişmektedir.

Stratejisinin ikinci ayağı, sahada teröristlerle mücadele edecek güçlere desteğin artırılmasıdır. Sahada Amerikan kara kuvvetleri bulunmayacağı için Irak'ta Irak ordusu ve peşmergelerin, Suriye'de ılımlı muhaliflerin önemi artmaktadır. ABD, Irak'ta Irak Ordusuna ve Kürt güçlerine eğitim, istihbarat, danışmanlık ve askeri donanım gibi alanlarda desteğini artırmaktadır. Bu kapsamda Obama, Irak'a ek 475 Amerikan askeri personeli göndermiştir. Bu eki-

IŞİD'in hava gücü ve hava savunma imkân kabiliyeti hemen hemen hiç yoktur ve ABD öncülüğünde oluşturulan koalisyonun hava taarruzlarına karşı hassastır.

54 "Fransız yayın kuruluşu TV5 Monde'a siber IŞİD saldırısı", BBC, 9.4.2015. http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2015/04/150409_fransa_siber_saldiri (Erişim 10.4.2015)

55 Cronin, a.g.e., s. 88.

56 Barışkan Ünal, "Obama'nın IŞİD Stratejisi 4 ayaktan oluşuyor", Anadolu Ajansı, 11.9.2014. <http://www.aa.com.tr/tr/dunya/387391--obamanin-isid-stratejisi-4-ayaktan-olusuyor> (Erişim 10.4.2015)

57 Bu kapsamda IŞİD lideri Ebu Bekir el Bağdadi, İki numaralı lideri Ebu Ala el Afri ve Suriye'deki petrol ve doğalgaz operasyonlarından sorumlu komutanı Ebu Sayyaf'a operasyon yapılmıştır.

bin Irak'a varmasıyla, ülkedeki Amerikan askeri personelinin sayısı 1,600'e çıkmıştır. Suriye'de ise ABD, ılımlı muhaliflerin güçlendirilmesine koalisyon ortaklarıyla birlikte yardım etmektedir. Bölgede muhaliflere destek için Suudi Arabistan, Ürdün ve Türkiye gibi ülkelerle işbirliğine gidilmektedir. Suriyeli muhaliflere askeri donanım verilecek ve eğitim desteği sağlanacaktır.

Stratejisinin üçüncü ayağı dünya genelindeki ortaklarla çalışarak IŞİD'in finans kaynaklarını kesme çabalarını geliştirmek, istihbaratı artırmak, savunmaları güçlendirmek, IŞİD'in çarpık ideolojisine karşı koymak ve yabancı savaşçıların Orta Doğu'ya giriş ve çıkışını önlemek olacaktır. Bu tedbirlerle yabancı savaşçıların IŞİD'e desteği engellenecek, para kaynakları kesilecek, istihbarat artırılacak ve paylaşımı sağlanacaktır. IŞİD içindeki kıdemli cihatçılar, eski Irak Ordusu mensupları, Sünni aşiretler ve direnişçiler arasındaki ayrışma noktaları belirginleştirilerek içten zayıflatma girişimlerine ağırlık verilecektir. IŞİD'in propaganda faaliyetleri engellenmelidir. Örgütün çarpık ideolojisini yansıtırken, kafa kesme ve toplu katliam gibi videoların yayınlanması, örgüte zarar vermenin yanında rakiplerine de korku saldığı ve gücünü artırdığı dikkate alınmalıdır. Ayrıca bu görüntüler kişisel macera ve güç peşinde koşan kişilik problemleri olan insanları da örgüte çekmektedir.

Stratejinin dördüncü ayağı ise insani yardımlara devam edilmesidir. İyi bir koordinasyon ve işbirliği gerektiren bu adımlar, özellikle geniş çaplı güçlü koalisyonun oluşturulabilmesiyle daha etkili olabilir. Halen 40 civarında ülke IŞİD'e karşı mücadeleye destek vermektedir. Hava harekâtına Irak'ta; ABD, Fransa, İngiltere, Hollanda, Danimarka, Belçika ve Avustralya iştirak etmektedir. Suriye'de ise ABD, Suudi Arabistan, Bahreyn, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri ve Ürdün katılmaktadır. Türkiye, eğitim-donat projesi kapsamında 2 bin Özgür Suriye Ordusu personelini, Kırşehir'de Hirfanlı yakınlarında bulunan askeri eğitim bölgesinde eğitecektir.⁵⁸ İncirlik ile ilgi konular görüşülmeye devam edilmektedir.

Bu stratejinin en eleştirilen yanı ABD askerlerinin veya iyi eğitilmiş ve donatılmış birliklerin kara harekâtına katılmamasıdır. Ancak hava taarruzlarıyla IŞİD zayıflatılırken bu süre içinde Irak Ordusuna, peşmergelere ve Suriyeli muhaliflere silah, teçhizat, para, eğitim, istihbarat ve planlama desteği verilerek harekâta hazır hale getirilecektir. Koalisyon kuvvetleri hava taarruzları, psikolojik harekât ve özel kuvvet çalışmalarıyla harekât ortamını şekillendirecek, IŞİD'in komuta kontrol ve muhabere sistemi parçalanacak ve yapılacak hava taarruzlarıyla kara harekâtının önü açılacaktır.

58 "ÖSO'ya eğitim Hirfanlı'da, Ankara PYD konusunda çekinceli", Hürriyet, 15.11.2014. <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/27585429.asp> (Erişim 10.4.2015)

Musul'u savaşmadan teslim eden Irak Ordusuna, peşmergelere ve Suriyeli muhaliflere yeterli güven yoktur. Ancak aynı kuvvetler hava saldırıları sonrasında yıpranan IŞİD kuvvetlerine karşı moral kazanmış ve başarılı karşı saldırılar gerçekleştirmiştir. Bu nedenle bu stratejinin başarılı olmasının ağırlık noktası Sünni aşiretlerin IŞİD'e verdiği desteği kesmeleri olacaktır. Aynı şekilde İslam âlimlerinin teröre karşı fetvalar vermesi ve İslam dünyasının bu fetvalar doğrultusunda teröre karşı tavır almasıdır. Masum insanların katledilmesi, insanların kafasının kesilmesi ve yakılması, kadınların satılması, camilere bomba atılması İslam ile bağdaştırılamaz.

MUHTEMEL SENARYOLAR

ABD öncülüğünde oluşturulan koalisyonun, yukarıda açıklanan strateji doğrultusunda yapacağı harekâtın başarısına bağlı olarak, üç muhtemel senaryo gelişebilir. Birinci senaryo; harekâtın başarısız olması ve Afganistan'da Taliban'ın varlığını devam ettirmesi gibi IŞİD'in de halen kontrol ettiği coğrafyada varlığını korumasıdır. İkinci senaryo; harekâtın kısmen başarılı olması, IŞİD'in Irak'ta etkisizleştirilmesi ancak Suriye'deki varlığını devam ettirmesidir. Üçüncü senaryo; harekâtın başarılı olması ve IŞİD'in hem Irak'ta hem de Suriye'de yok edilmesidir.

Birinci senaryo; IŞİD'in halen kontrol ettiği coğrafyada varlığını korumasıdır. Bu senaryo harekâtın başarısız olacağı öngörüsüne uygun olarak geliştirilmiştir. Bu senaryonun gerçekleşeceğine inananlar Afganistan'daki gelişmeleri örnek olarak göstermektedirler. Afganistan'da 2001 yılında 50'den fazla ülkenin katılımıyla oluşan NATO'ya bağlı Uluslararası Güvenlik ve Destek Gücü'nün (ISAF), 2015 yılına kadar Taliban ve El-Kaide'ye yönelik olarak gerçekleştirdiği harekâta rağmen Taliban ve El-Kaide varlığı devam etmektedir. ISAF bu harekât süresince 2.224'ü Amerikalı 3.500 asker zayıat vermiştir. BM verilerine göre sadece Ocak-Kasım 2014 döneminde 3.188 sivil ve 4.600 Afgan güvenlik personeli hayatını kaybetmiştir.⁵⁹ Afganistan'da harekât hedeflerine ulaşılmadan, ISAF 2015 yılı başında görevini Afgan Güvenlik güçlerine devretmek zorunda kalmıştır.

Bu senaryoda IŞİD'e karşı mücadelenin de genel olarak benzer şekilde gelişeceği değerlendirilmektedir. Afganistan'da 90 bini Amerikan askeri olmak üzere 130 bin kişilik çok iyi eğitilmiş ve donanımlı birlikler kullanılmıştır. IŞİD'e karşı kara harekâtı yapacak unsurların; Musul'u savaşmadan terk eden Irak Ordusu, IŞİD saldırıları sonrasında hızla çekilen ve Erbil'i riske sokan

⁵⁹ "NATO Afganistan'dan Çekildi", Sabah, 28.12.2014. <http://www.sabah.com.tr/dunya/2014/12/28/nato-afganistandan-cekildi> (Erişim 10.4.2015)

Peşmergeler ve emir komuta birliği dahi oluşturmamayan Özgür Suriye Ordusu olduğu dikkate alındığında, başarılı olma şansının düşük olması beklenebilir. Ayrıca IŞİD'in, küresel sistemde, Irak'ta, Suriye'de ve genel olarak İslam coğrafyasında yaşanan bir dizi sorun sonucu ortaya çıkmış ve güçlenmiş bir örgüt olduğu dikkate alınır, bu sorunlarla ilgili olumlu gelişmeler yaşanmadan IŞİD'i yenmenin zor olacağı düşünülebilir. Ancak Suriye-Irak coğrafyasının Afganistan coğrafyasından farklı olduğu unutulmamalıdır.

İkinci senaryo; IŞİD'in Irak'ta etkisizleştirilmesi ancak Suriye'deki varlığını devam ettirmesidir. Bu senaryo harekâtın kısmen başarılı olacağı öngörüsüne dayanmaktadır. ABD bu harekâtın sıklet merkezini Irak'ta oluşturmaktadır. Irak hükümeti ve ordusu harekâta iştirak etmesine rağmen Suriye'de Esed yönetimi ve ordusu harekâta katılmamaktadır. Ayrıca Irak'ta hava harekâtına katılan İngiltere, Fransa, Hollanda, Danimarka, Belçika ve Avustralya BMGK kararı veya Suriye hükümetinin yardım talebi olmaması nedeniyle Suriye'de hava harekâtına iştirak etmemektedir. Bunlara ilave olarak muhalifler çok parçalanmıştır. ÖSO ve diğer muhalifler tam olarak oturmuş bir teşkilata sahip olmadığı gibi hem silah ve donanım hem de eğitim yönünden çok zayıftır. Irak'la mukayese edildiğinde harekâtın Suriye'de başarı şansı daha düşüktür. Irak'ta harekât başarılı gelişirken, çekilen birçok IŞİD unsuru Suriye'ye geçebilir ve bu ülkede savunmayı güçlendirilebilir. IŞİD ile el-Nusra ayrışması ABD ve koalisyon saldırıları nedeniyle birlikte harekete dönüşebilir.

Üçüncü senaryo; IŞİD'in hem Irak'ta hem de Suriye'de yok edilmesidir. Bu senaryo harekâtın başarılı olacağı öngörüsüne dayanmaktadır. IŞİD'le mücadele stratejisinin başarıyla icra edilmesi; IŞİD'e finans desteğinin kesilmesi, yabancı savaşçı akışının engellenmesi, Sünni aşiretlerle işbirliğinin ortadan kaldırılması, âlimlerinin vereceği fetvalarla İslam ile terör arasına mesafe konulacak şekilde etki yaratılması ve psikolojik harekâtlarla IŞİD unsurlarının ayrışmasının sağlanması. Hava taarruzlarıyla IŞİD'in komuta kontrol, lojistik, mühimmat ve ağır silahlarının vurulması. Etkili silahlarla donatılmış, iyi teçhizat ve eğitime sahip Irak ordusu, Peşmergeler ve Suriyeli muhaliflerle yapılacak kara taarruzları başarılı olabilir ve meskûn mahallerin temizlenmesi gerçekleşebilir. Ancak bu gerçekleşse bile IŞİD kısa süre içinde küllerinden yeniden doğabilir veya nasıl El-Kaide'den IŞİD çıktıysa şu ana kadar adını duymadığımız yepyeni bir yapılanma çok daha güçlü ve etkili bir şekilde karşımıza çıkabilir.

TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

Irak ve Suriye’de meydana gelen her gelişme siyasi, askeri, ekonomik ve sosyo-kültürel açılardan Türkiye’yi etkilemektedir. Bunun birçok nedeni vardır. Suriye ile 911, Irak’la 384 kilometre ortak sınır olması,⁶⁰ komşu ülkeler olarak siyasi ve ekonomik ilişkilerin yaratacağı fırsatlar ve riskler, sınır güvenliğinin sağlanması ve hatta iç güvenlik kaygıları, dış müdahalelerin yansımaları, göçler ve sayıları 2 milyona ulaşan sığınmacıların sorunları bunlardan bazılarıdır. Özellikle Batı dünyası içinde yer alması, NATO üyesi olması, ABD ile model ülke kapsamında stratejik ilişkileri nedeniyle, IŞİD Türkiye’yi Dar-ül Harp olarak görmekte ve hedef ülke olarak belirlemektedir. Bu durum Türkiye’nin bölgedeki gelişmelerden etkilenme derecesini artırmaktadır.

Türkiye’nin bölgeye yönelik politikalarını; yönetici siyasi elitin tutkuları, 2003 yılında ABD’nin Irak’ı işgali öncesinde pozisyon alınmasındaki kararsızlıklar ve geç pozisyon alınması ile 2012 yılında Suriye krizinin başlangıç aşamasında ABD ile işbirliğinde erken pozisyon alması ve yarı yolda yalnız bırakılması deneyimleri etkilemektedir. Irak’ın işgalinde zamanında pozisyon alınmaması, Irak’ın yeniden yapılanmasında Türkiye’nin etkinliğini sınırlandırmış ve etkin rol almasını engellemiştir.⁶¹ Bu durum Irak’taki gelişmelerin Türkiye’ye olumsuz yansımalarına ve PKK/KCK terör örgütünün Türkiye’deki etkinliğini artırmasına yol açmıştır.

Sınırlarının hemen bitişiğinde meydana gelen kaotik ortamın sonucu olarak; güvenlik, ekonomi, ticaret, finans alanlarında meydana gelen sorunlar ve çok sayıda sığınmacının yarattığı problemler, Suriye politikası konusunda Türkiye’de farklı değerlendirme ve görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Hükümet ve destekleyicileri Türkiye’nin Suriye politikasının insani ve bölge halklarının çıkarları doğrultusunda geliştiğini ileri sürmektedirler. Mezhep ayrımı yapmadan, bölgesel barış ve istikrarın oluşturulması ve yerleşikleştirilmesi için çaba sarf ettiklerini söylemektedirler. Karşı görüşte olanlar ise Türkiye’nin “Yeni Osmanlılık” tutkusu doğrultusunda, ABD ve Batı yönlendirmeleriyle gelişmelere gereksiz müdahil olduğunu ve Esed yönetiminin devrilmesi için muhaliflere destek sağladığını belirtilmektedirler. Bölgenin yeniden şekillendirilmesinde etkin olmak için erkenden Suriye’deki iç savaşın tarafı olunduğunu, daha sonra müttefikleri tarafından yalnız bırakıldığını ve bölgedeki gelişmelerin Türkiye’nin aleyhine gelişme gösterdiğini iddia et-

60 Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, “Toprak Su kaynakları”, <http://www.dsi.gov.tr/toprak-ve-su-kaynaklari> (Erişim 10.4.2015)

61 Oktay Bingöl-Bilgin Varlık, “IŞİD’e Karşı Olası Operasyonun Boyutlar: Stratejiler, Riskler, Öneriler”, s. 20.

mektedirler. Birinci deneyim sonunda Irak'ın kuzeyinde bağımsızlığa giden özerk Kürt devletinin kurulduğunu, PKK/KCK'nın tekrar gelişme gösterdiğini ve Türkiye'deki eylemlerini artırdığını; ikinci deneyimde terör örgütünün PYD vasıtasıyla Suriye'nin kuzeyinde özerk bir yapı oluşturmak için fırsat yakaladığını vurgulanmaktadır.

Gelişmelere bağlı olarak, Türkiye ve ABD politikaları IŞİD konusunda tekrar kesiştiğinde, yaşanan travmaların etkisiyle Türkiye karar verme sürecinde fırsatı kaçırmama ve aldatılma ikilemi yaşamıştır. Başlangıçta IŞİD'in gelişmesi Irak'ta Sünni ayaklanması olarak değerlendirilmiş ve operasyona sıcak bakılmamış ve Cidde'de yapılan toplantı sonuç bildirisi imzalanmamıştır.⁶² Ancak daha sonra IŞİD'in genişlemesi ve yaptığı insanlık dışı vahşi eylemler sonucu Türkiye'yi de tehdit ettiği görüldükten, BM'nin IŞİD ve el-Nusra olmak üzere El-Kaide bağlantılı terör örgüleriyle mücadele kararı alındıktan ve rehin alınan Musul konsolosluk personeli serbest bırakıldıktan sonra koalisyona katılmıştır. Ayrıca bununla ilgili olarak hazırlanan Bakanlar Kurulu Tezkeresi 2 Ekim 2014'de TBMM'de kabul edilmiştir.⁶³

Türkiye'nin ABD ve Batılı devletlerden beklentileri; Suriye'de tampon ve güvenli bölgeler oluşturularak uçuşa yasak sahaların ilan edilmesi, Esed yönetiminin Hama, Humus, ve özellikle Halep'e yönelik hava saldırıların engellenmesi, bu sayede Türkiye'ye bundan sonra yoğun kitlesel göçlerin olmamasıdır. Türkiye ayrıca Esed yönetiminin de sorunun önemli bir parçası olduğunu vurgulamakta, bu yönetim değiştirilmeden bölgedeki sorunlara çözüm bulunulamayacağını belirtmektedir. Türkiye, PKK/KCK terör örgütü ve Suriye'deki uzantısı PYD'in kara unsuru olarak harekâta katılmasına ve bu kapsamda örgüte silah, mühimmat, teçhizat ve eğitim desteği verilmesine karşı çıkmaktadır. Ancak ABD ve Batılı ülkelerin Türkiye'nin bu beklentilerini ve kaygılarını yeterince dikkate aldığı söylenemez.

Beklentilerinin ve kaygılarının yeterince dikkate alınmadığı böyle bir durumda, Türkiye'nin muharip bir güç ile koalisyon kuvvetlerine katkı yapması mümkün değildir. Hatta görüşmeler devam etmesine rağmen İncirlik üssünün de sınırlı istihbarat, lojistik ve insani yardım amacı dışında, harekât üssü olarak kullanılması da gerçekleşmeyebilir. Gerçekte Bağdat ve Erbil'de kurulan müşterek harekât merkezleri, koalisyon güçlerinin kullandığı üsler ve uçak gemileri dikkate alındığında ABD'nin İncirlik üssüne ihtiyacı da hayati değildir. Bununla birlikte Sünni aşiretlerin desteğine yönelik girişimlerde, Suudi

62 "Türkiye Cidde'de imza atmadı", TRT Haber, 12.9.2014. <http://www.trthaber.com/haber/dunya/turkiye-ciddede-imza-atmadi-143951.html> (Erişim 10.4.2015)

63 "Meclis tezkere kararını verdi", Hürriyet, 2.10.2014. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/27318216.asp> (Erişim 10.4.2015)

Arabistan ve Ürdün yanında Türkiye’den de beklentiler olabilir. Harekâtın lojistik ihtiyaçlarının karşılanması için Türkiye’nin lojistik hatlarından istifade edilmesi talebi gündeme gelebilir.

ABD’nin Türkiye’den beklentilerinin; jeopolitik konumu, sosyo-kültürel özellikleri dikkate alınarak, geniş koalisyondan beklenenlerle örtüşeceği değerlendirilmektedir. Bunlar; sınırların kontrolü, yabancı savaşçıların geçişinin engellenmesi, IŞİD’in mali kaynaklarının kesilmesi ve petrol satışlarının önlenmesi, IŞİD’e silah ve teçhizat akışını durdurma çabalarına destek verilmesidir. Ayrıca IŞİD ile bağlantılı unsurların etkisizleştirilmesi, Türkiye’den IŞİD’e katılımın engellenmesi, sığınmacı kamplarında radikalleştirmeye fırsat verilmemesi beklentiler arasında yer almaktadır. Bunlara ilave olarak PKK- YPG’nin IŞİD ile mücadelesine tepki gösterilmemesi⁶⁴ istenmektedir.

Türkiye’de kamuoyu Irak ve Suriye’de yaşanan gelişmelerle ilgili olarak tarihinde hiç olmadığı kadar bölünmüş durumdadır. Toplumun bir kısmı hükümetin Sünni mezhepçi bir politika izlediği ve hatta IŞİD’e yardım ettiği görüşündedir. Türkiye’nin Kürt dinamiğinin önünü kesmek için IŞİD’i kullandığını öne sürenler de vardır. Bir kısmı da IŞİD’i, Irak ve Suriye’de Şii tahakkümüne karşı Sünnilerin direnişi, ABD başta olmak üzere Batıya ve İsrail’e karşı bir başkaldırı olarak görmektedir. Diğer bir kesim IŞİD’i, ABD’nin bölgede çıkarlarını korumak için kullandığını ve bağımsız Kürt devletini kurmak için bir vekalet savaşı yürüttüğünü ileri sürmektedir. Sonuçta Siyasi partilerden sivil toplum örgütlerine, araştırma merkezlerinden akademisyenlere, gazetecilerden yazarlara kadar yaşanan bölünmüşlük, kutuplaşmaya dönüşmekte ve iç güvenlik hassasiyeti oluşturmaktadır.

Mevcut konjonktürün PKK/KCK ve Kürt dinamiğinin çıkarları doğrultusunda önemli fırsatlar yarattığı değerlendirilmektedir. Terör örgütüne katılımların artması, militanlarının eğitilmesi, silah ve teçhizat temin etmesi, itibar ve özgüven kazanması mümkündür. Suriye’nin kuzeyinde ABD hava taarruzları ve Türkiye’nin peşmerge ağır silahlarının Kobani’ye geçmesine müsaade etmesi sayesinde PYD, IŞİD’i Kobani’den püskürtmüştür. PYD’nin gelecekte harekâtın gelişmesine paralel olarak Cizire, Kobani, Afrin kantonlarını birleştirmek için çaba göstermesi olasıdır. Fırsatlar değerlendirilerek IŞİD’in kontrol ettiği petrol kaynakları ele geçirilebilir, bölgedeki Arap nüfusun temizlenmesi veya seyrekleştirilmesi sonrasında Batı Kürdistan olarak adlandırılan bölgede özerk bir devlet ilan edilebilir.

64 Oktay Bingöl-Bilgin Varlık, “IŞİD’e Karşı Olası Operasyonun Boyutlar: Stratejiler, Riskler, Öneriler”, s. 21.

Türkiye, Suriye krizinde Esed yönetiminin de sorunun önemli bir parçası olduğunu vurgulamakta, bu yönetim değiştirilmeden bölgedeki sorunlara çözüm bulunamayacağını belirtmektedir.

PKK/KCK, Suriye'nin kuzeyinde özerk bir devlet kurmak için sıklet merkezi tesis ederken, çözüm süreci kapsamında Türkiye'de siyasal mücadele ile birçok hak elde etmeyi, Abdullah Öcalan'ı bir lider olarak meşrulaştırmayı ve Kürtlerde özgürlük düşüncesini derinleştirmeyi hedefleyebilir. Çözüm süreci kapsamında silahlarını bırakmaması, Kobani'yi Kürt özgürlük mücadelesi olarak mitleştirilmesi, 6-7 Ekim olaylarında genel bir ayaklanma provası yapması dikkate alındığında, PKK/KCK'nın gelişen fırsatları değerlendirerek Türkiye'den giderek genişleyen özerklik taleplerinde bulunacağı öngörülebilmektedir.

Irak'ta ise mevcut gelişmelerden istifade eden Kuzey Irak Kürt yönetimi, tartışmalı Kerkük şehrini ele geçirerek kendi kendine yeterli duruma gelmiştir. ABD, IŞİD'e yapılacak harekâta Kürt yönetimi ile doğrudan ilişki geliştirmekte, peşmergelere çok miktarda silah ve cephane vermekte ve eğitim desteği sağlamaktadır. Özerk Kürt yönetimi devlet sistemini geliştirmekte, petrol gelirlerinin düzenli olarak alınmasına paralel olarak ekonomik durumunu iyileştirmekte ve halkın refahını artırmaktadır. Gelişmeler yakın gelecekte Kürt yönetimine bağımsızlık için fırsatlar oluşturabilir. Bu yönde bir girişim için ABD'nin tavrı belirleyici olacaktır. Gelecekte birleşik bir Kürt devletinin kurulması hayali artık ulaşılabilir bir hedef haline dönüşmektedir.

IŞİD'e karşı harekâtın gelişmesine ve çatışmaların derinleşmesine paralel olarak Türkiye IŞİD'in hedefi haline gelebilir. Terör olaylarının yaşanma olasılığı ve riski artabilir. Türkiye'nin operasyona aktif olarak katılması durumunda bu risk yükselir. Türkiye'deki IŞİD hücreleri, çatışmaları Sünni-Şii savaşı veya Hristiyan-Şii ittifakının Sünnileri yok etme girişimi olarak göstererek, kitlesel halk gösterilerini kışkırtabilir. Irak ve Suriye'deki çatışmaların meskûn mahallerde yoğun tahribat yapacağı dikkate alındığında, Türkiye yeni sığınmacı akınlarına uğrayabilir ve sığınmacı sorunu kontrol edilemez boyutlara ulaşabilir. Bu sığınmacılarla beraber terör örgütü unsurları da Türkiye'ye geçebilir. Bu durum Türkiye'deki terör hücrelerini güçlendireceği gibi Türkiye üzerinden diğer ülkelere giden unsurlar, gittikleri ülkelerde eylemler yapabilir. Bu durumdan sorumlu tutulan Türkiye'ye baskılar artabilir. Sınır güvenliği daha büyük bir sorun olarak gelişme gösterebilir. Bütün bu gelişmeler Türkiye'nin iç ve dış güvenlik sorunlarını kontrol edilemez boyuta taşıyabilir.

ÖNERİLER

BM vekâlet savaşları kapsamında terörün bir araç olarak kullanılmasını önleyecek uluslararası anlaşmalar hazırlamalı ve teröre destek veren devletlere karşı daha etkin yaptırımlar uygulanmalıdır. Ayrıca BM küresel terörün gelişmesine neden olan ortamın iyileştirilmesi için daha adil bir küresel sistemin oluşturulması ve küresel dengesizliklerin giderilmesi maksadıyla politikalar geliştirilmesine öncülük etmelidir.

Terörle mücadele, insani müdahale veya koruma görevi kapsamında yapılan operasyonlar sonucu devletlerin çökmesinin, daha uzun ve daha güçlü terör yapılarının gelişmesine neden olduğu dikkate alınmalıdır. Planlar hazırlanırken operasyon sonrasında nasıl bir ülke ve bölge hedeflendiği belirlenmeli ve uygulanacak stratejiler bu hedefi gerçekleştirecek şekilde geliştirilmelidir. Bu hedeflere ulaşmaya kadar stratejiler kararlı bir şekilde uygulanmalıdır. Operasyon güçleri operasyon hedeflerine ulaşmadan bölgeden çekilmemelidir.

Medeniyetler çatışması tezinin etnik ve dini motifli terörün gelişmesine ortam hazırladığı değerlendirilerek, etnik veya dinsel ötekileştirmenin, düşmanlıkların önlenmesi için çok kültürlülük ve kültürler arası uyum konuları eğitim programlarına dâhil edilmelidir. Kültürler arası etkileşimin artırılması için projeler geliştirilmelidir.

İslam din adamları ve öğretim üyeleri, terör örgütlerinin istismar ettiği dini referanslarla ilgili olarak istismarı önleyici fetvalar vermelidir. Ayrıca terör eylemlerinin İslam'a uygun olmadığını içeren dini referansların öne çıkartılması için çalışmalar yapılmalıdır. Hristiyan din adamları da Hristiyan-İslam düşmanlığını derinleştiren terör örgütlerinin istismar edebileceği beyanlardan kaçınmalıdır.

İslam Konferansı Teşkilatı ve Arap Birliği gibi örgütler İslam ülkeleri arasında ekonomik, ticari ve kültürel ilişkileri geliştirici daha etkin politikalar hayata geçirmelidir. Ayrıca üye ülkelerin güvenliği ile ilgili daha fazla sorumluluk almalıdır. Zor duruma düşen İslam ülkelerine yardım için projeler geliştirilmelidir.

İran, Suudi Arabistan ve Türkiye gibi İslam ülkeleri nüfuz alanlarını genişletmek ve etkinliğini artırmak maksadıyla mezhepsel farklılıkları kullanmamalıdır. Mezhepsel politikalar İslam dünyasında ötekileştirmelere, kalıcı düşmanlıklara ve savaşlara neden olabileceği için büyük zararlar verebilir.

Dış ve güvenlik politikalarında başarılı sonuçlara ulaşmak için halkın büyük

Küresel terörün gelişmesine neden olan ortamın iyileştirilmesi daha adil bir küresel sistemin oluşturulması ve küresel dengesizliklerin giderilmesi önemlidir.

çoğunluğunun desteğinin alınması çok önemlidir. Halkın desteğini alamayan politikalar toplumsal ayrışmalara neden olur ve halkın milli bir duruş sergilemesi mümkün olmaz. Bu nedenle özellikle Suriye, Irak ve IŞİD politikaları konusunda Türk halkındaki bölünmüşlüğü nedenlerinin araştırılması faydalı mütalaa edilmektedir.

Dış ve güvenlik politikaları oluşturulurken daha planlama aşamasında yönetim ilkelerinin uygulanmaya konması; iktidar partisi dışındaki siyasi partilerin, üniversitelerin, araştırma merkezlerinin ve sivil toplum örgütlerinin görüşlerinin alınması ve farklı görüşler arasında optimal bir yaklaşımın ortaya çıkartılması gereklidir.

Politika oluşum aşamasında halkın karar süreçlerine katılması ve farklı kesimlerin görüşlerinin hazırlanan politikalarda dikkate alınması sonucu oluşan sinerji, halkın topyekun bu politikalara destek sağlamasına katkı yapar. Ayrışmaya değil birlik ve beraberliğin oluşmasına neden olur. Bu şekilde hazırlanan politikalar milli politikalar olarak algılanır.

Politikaların uygulanması aşamasında da benzer şekilde toplumun her kesiminin gelişmeler hakkında doğru olarak bilgilendirilmesi ve uygulamayla ilgili görüşlerinin alınması geri besleme açısından faydalıdır. Bu uygulama halk desteğinin devamının sağlanması açısından gereklidir.

Bunlar yapılmadığı takdirde toplumda meydana gelecek bölünmüşlük, ötekileşmeyi ve kutuplaşmayı artıracak ve yabancı güçlerin istismar edebileceği bir hassasiyet oluşturacaktır.

Muhalefet partileri de kendi dış ve güvenlik politika önerilerini hazırlarken yukarıdaki esaslara dikkat etmelidir. Dış ve güvenlik politikalarını iç siyasi mücadelenin vasıtası olarak kullanmamalı, yönetim kavramının önünü açacak yapıcı eleştirel yaklaşımlar geliştirmeli ve uzlaşmaya açık olmalıdır.

Üniversiteler, araştırma merkezleri ve sivil toplum örgütleri benzer yaklaşımlar sergilemeli akılcı, bilimsel ve gerçekçi politika önerileri geliştirmelidir.

Medya kendi içinde dış ve güvenlik politikaları konusunda etik kurallar geliştirmeli, reyting kaygısıyla değil, halkı doğru bilgilendirecek, farklı yaklaşımların görüşlerine yer verecek, uzman kişilerin görüşlerini halka yansıtacak programlar yapmalıdır. Kutuplaştırıcı değil uzlaştırıcı bir dil kullanmalıdır.

Türkiye'nin dış ve güvenlik politikaları yukarıda açıklanan hususlar dikkate alınarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş aşamasında ve kuruluş felsefesine uygun olarak ortaya konulan dış politika hedef ve stratejilerine sadık kalınarak

yeniden belirlenmelidir. Bu çerçevede Orta Doğu politikasında yeni yaklaşımlar geliştirilmeli, bu yaklaşımlara uygun olarak ülkelerin iç işlerine karışma anlamına gelebilecek tutum ve davranışlardan kaçınılmak suretiyle Suriye, Mısır, İsrail, İran ve diğer Arap ülkeleriyle ilişkiler gözden geçirilmelidir.

ABD ve koalisyon güçlerinin Irak ve Suriye’de yapacağı harekâta IŞİD tarafından Türkiye’yi doğrudan hedef alan bir saldırı olmadığı müddetçe muharip unsurlarla katılmamaya ve sıcak çatışmalara girmemeye özen gösterilmelidir. Ancak bölgenin yeniden şekillenmesinde söz sahibi olacak şekilde koalisyon güçleri içinde yer alınmalıdır. Irak ve Suriye’deki çatışmaların Türkiye’yi de içine çekebileceği dikkate alınarak, caydırıcılığı sağlamak maksadıyla bölgeye yeterli kuvvet konuşlandırılmalıdır.

Gelişmeler ve muhtemel senaryolar PKK/KCK ve Kürt dinamiğinin çıkarları doğrultusunda önemli fırsatlar yaratabileceği dikkate alınarak, Suriye’nin kuzeyinde PYD’nin özerk bir Kürt devleti kurma ve petrol sahalarını kontrol etme girişimi; Irak’ın kuzeyinde Özerk Kürt Yönetiminin bağımsızlığını ilan etmesi; PKK/KCK’nın Türkiye’de özerklik taleplerinin kitlesel halk hareketlerine dönüşmesi risklerine karşı bütüncül politikalar geliştirilmeli ve tedbirler alınmalıdır.

Irak ve Suriye sınırlarının etkin kontrolü bir zarurettir. Bu kontrolün kabul edilebilir düzeyde sağlanması ve mevcut geçirgenliğin sona erdirilebilmesi için istihbarat yeteneği geliştirilmelidir. Bu kapsamda hudut istihbaratı için milli uydu sistemlerinden yararlanılmalı, uydulardan ve İnsansız hava araçlarından temin edilen istihbaratın kıymetten düşmeden, zamanında kullanıcılara ulaşmasını temin edecek bilgi akış yöntemleri geliştirilmelidir. Koalisyon ülkeleri ile de istihbarat paylaşımı sağlanmalıdır.

Ayrıca sınır güvenliği fiziki ve elektronik güvenlik sistemleri ile takviye edilmeli ve gerekli teknoloji desteği temin edilmelidir. Eşgüdümün sağlanması maksadıyla devletin ilgili kurumları arasında yasal kanallar, yeterli alt yapı ve muhabere sistemleri tesis edilmelidir.

IŞİD’in Türkiye içindeki hücreleri ve bağlantıları yakından izlenmeli eylem hazırlıkları önlenmelidir. Sığınmacı kamplarında etkin denetimler yapılmalı ve bu kamplarda terörist faaliyetlere fırsat verilmemelidir. Yurt dışındaki diplomatik misyonların, işletmelerin ve vatandaşların güvenliği için tedbirler artırılmalıdır.

Sonuç olarak el- Kaide ve IŞİD gibi dini motifli terör örgütleri ile mücadelede, Türkiye Cumhuriyetin temel prensipleri olan demokratik, laik, sosyal, hukuk

Etnik veya dinsel ötekileştirmelerin ve düşmanlıkların önlenmesi için çok kültürlülük ve kültürler arası uyum konuları eğitim programlarına dâhil edilmelidir.

devleti anlayışını esas alan, kuruluş felsefesinde belirlenen dış politika prensiplerine sadık, değişen dünya dinamiklerine uygun, üyesi olduğu örgütlerle uyumlu stratejiler ve politikalar geliştirmelidir. Bu strateji ve politikalar kararlı şekilde uygulanmalı ikircikli yaklaşımlardan kaçınılmalıdır. Ayrıca bölgede siyasi, güvenlik, ekonomik, ticari ve sosya-kültürel işbirliğinin geliştirilmesine öncülük etmelidir.

KAYNAKÇA

Aaron Y. Zelin, Al-Qaeda Disaffiliates with the Islamic State of Iraq and al-Sham, The Washington Institute, Şubat 2014. <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/al-qaeda-disaffiliates-with-the-islamic-state-of-iraq-and-al-sham> (Erişim 10.3.2014)

Abdel bari Atwan, The Secret History of Al Qa'ida, London: Abacus, 2006.

Abdullah Tunç, “IŞİD El Kaide’den Ayrılıyor Mu?”, Ankara Strateji, 3.2.2014, <http://www.ankarastrateji.org/haber/isid-el-kaide-den-ayriliyor-mu-1126/> (Erişim 3.4.2015)

Aron Lund, Pushing Back Against Islamic State of Iraq and the Levant: Path of Conflict, Carnegie, Ocak 2014. <http://carnegieendowment.org/syriaincrisis/?fa=54086> (Erişim 10.3.2014)

Atilla Yayla, “Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt XLV, Sayı: 1-4, 1990. <http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/45/1/atillayayla.pdf> (Erişim 10.3.2014)

Audrey Kurth Cronin, “ISIS Is Not a Terrorist Group”, Foreign Affairs on Digital Platforms, March/April 2015 Issue, New York. <http://www.foreignaffairs.com/articles/143043/audrey-kurth-cronin/isis-is-not-a-terrorist-group> (Erişim 10.4.2015)

Beyhan Gürbüz, Dini Motifli ve Uluslar arası Bir Terör Örgütü Olarak el-Kaide, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Ankara, 2008. acikarsiv.atilim.edu.tr/browse/245/258.pdf

Can Acun, Neo el Kaide: Irak ve Şam İslam Devleti (IŞİD), SETA Perspektif, Sayı 53, Haziran 2014, s. 1-2. http://file.setav.org/Files/Pdf/20140616184404_neo-el-kaide-isid-pdf.pdf (Erişim 26.3.2015)

David C. Rapoport, “The Four Waves of Rebel Terror and September 11”, Anthropoetics 8, no. 1, Spring / Summer 2002. <http://www.anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror.htm> (Erişim 16.3.2014)

David C. Rapoport, “The Fourth Wave: September 11 in the History of Terrorism,” Current History, Vol. 100, No. 650 (December 2001), pp. 419–424. See also David C. Rapoport, “Generations and Waves: The Keys to Understanding Rebel Terror Movements,” paper presented at the “Seminar on Global Affairs,” Ronald W. Burkle Center for International Affairs, University of California, Los Angeles, November 7, 2003, http://www.international.ucla.edu/cms/files/David_Rapoport_Waves_of_Terrorism.pdf.

Doğu Ergil, “Uluslararası Terörizm”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt: 47 Sayı: 3, Ankara, 1992. http://dergiler.ankara.edu.tr/detail.php?id=42&sayi_id=457 (Erişim 10.3.2014)

Dünyadaki Terör Örgütleri, polis Akademisi Uluslar arası Terörizm ve Sınır-
şan Suçlar Araştırma Merkezi, UTSAM Raporlar Serisi: 25, Ocak 2013.

Emin Demirel, Ölüm Arabaları, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2004.

Emre Kongar, “Küresel Terör ve Türkiye: Küreselleşme, Huntington, 11 Ey-
lül, Remzi Kitabevi, İstanbul, 12. Basım, 2011, s. 67.

Emre Kongar, “ Soğuk Savaş Kalıntıları Radikal İslam Terörünü Besliyor”,
Defne Sarısoy’un Röportajı, 1.12.2003. <http://dipnotkitap.net/DENEME/Ku-reselTeror.htm> (Erişim 8.4.2015)

Eric J. Hobsbawm, Küreselleşme, Demokrasi ve Terörizm, çev. Osman Akın-
hay, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2008.

Faruk Örgün, Küresel Terör, Okumuş Adam Yayınları, İstanbul, 2001.

Havabulut, G. Terörizmin Değişen Yönü ve El Kaide’nin Sosyo-Kültürel Yo-
rumu, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Herfried Münkler, Yeni Savaşlar, çev. Zehra Aksu Yılmaz, İletişim Yayınla-
rı, İstanbul, 2010.

Hüseyin Cinoğlu, Süleyman Özeren, “ABD’nin Yeni Terörle Mücadele Kon-
septi: Savaş Yerine Uyumlu İşbirliği Mi?”, Bal ve S. Özeren (eds), Dünyadan
Örneklerle Terörle Mücadele. Ankara: USAK Yayınları, 2010. <http://www.terrororgutleri.com/mak-mektebul-hidamat/> (Erişim 16.3.2014)

Jessica D. Lewis, Al Qaeda in Iraq Resurgent: The Breaking the Walls Cam-
paign, Part I, Middle East Security Report 14, ISW, September 2013. http://www.understandingwar.org/sites/default/files/AQI-Resurgent-10Sept_0.pdf
(Erişim 28.3.2015)

Kenneth Katzman, Iraq and Al Qaeda, CRS Report for Congress, Order Code,
RL32217, April 28, 2008.

Mesut Hakkı Caşın, Uluslar arası Terörizm, Nobel Yayınları, Ankara, 2008.

Michel S. Swetnam, Yonah Alexander, Bir Terörist Ağının Profili Usame Bin
Laden, (çev. Derya Engin), Güncel Yayınları, İstanbul, 2001.

Muhammad J. Kirdar, Al Qaeda in Iraq, CSIS, Case Study Number 1, 2011, s. 2-3. http://csis.org/files/publication/110614_Kirdar_AlQaedaIraq_Web.pdf (Erişim 26.3.2015)

Nurullah Aydın, Küresel Terör ve Terörizm, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2009.

Oktay Bingöl-Bilgin Varlık, “IŞİD’e Karşı Olası Operasyonun Boyutlar: Stratejiler, Riskler, Öneriler”, Merkez Strateji Enstitüsü, Rapor-002, 02.10.2014. http://merkezstrateji.com/wp-content/uploads/2014/12/141002_RP_IŞİD_s.6aWeb1.pdf. (Erişim 30.3.2015)

Oktay Bingöl-Bilgin Varlık, IŞİD’e Karşı Harekatın (4 Aylık) Ara Durum Değerlendirmesi, Merkez Strateji Enstitüsü, Rapor-005, 04.12.2014. http://merkezstrateji.com/wp-content/uploads/2014/12/141204_RP05_4-Aylık-IŞİDe-Karşı-Hrk-Değerlendirme_-s.2aWeb.pdf.

Orhan Göçer, “Uluslararası Terörün Soğuk Savaş Sonrası ve Gelecekteki Durumu”, Kara Kuvvetleri Dergisi, Yıl 4, Sayı 14, Kasım 2005.

Recep Tayyip Güler-Ömer Behram Özdemir, “El Kaide’den Post-Kaide’ye Dönüşüm: IŞİD”, Sakarya Üniversitesi Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 2014, s. 117. http://ormer.sakarya.edu.tr/wp-content/uploads/2014/06/Sakarya_Universitesi_Ortadogu_Dergisi_C01S01M03.pdf (Erişim 26.3 2015)

Richard N. Haass, Managing the ISIS Crisis”, Project Syndicate the World’s Opinion Page, <http://www.project-syndicate.org/commentary/isis-sunni-crisis-management-by-richard-n--haass-2015-02>. March 30, 2015

Richard Whelan, El Kaidecilik, İslam’a Tehdit Dünya’ya Tehdit, (çev. Hüseyin Bağcı, Bayram Sinkaya ve Pınar Arıkan), Platin Yayınları, Ankara, 2006.

Serhan Yalçın, “Soğuk Savaş sonrası Uluslararası Terörizmin Dönüşümü ve Terörizmle Mücadele”, SDÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 2, Sayı 4, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Güz 2006.

“The Islamic State” Mapping Militant Organizations, Stanford University. <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/1> (Erişim 26.3 2015)

Umut Kedikli, Uluslararası Terörizm ve Devlet Sorumluluğu, Nobel Yayınları, Ankara, 2013.

Ünal Acar, A'dan Z'ye Terörizm, Kripto Yayınlar, Ankara, 2012.

Walter Laqueur, Terrorism, New York, Macmillan, 1974.

Yaşar Onay, Etki Odaklı Harekat: Terör, Yenyüzyıl Yayınları, İstanbul, 2009.

Zafer Kılıç, “Küreselleşme ile İvme Kazanan Uluslararası Terörizm ve Buna Karşı Alınan Tedbirler”, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler ABD, Isparta, 2007.

BİLGESAM YAYINLARI

Kitaplar

Çin Yeni Süper Güç Olabilecek mi? Güç, Enerji ve Güvenlik Boyutları

(Ed.) Doç. Dr. Atilla SANDIKLI

Değişen Dünyada Türkiye'nin Stratejisi

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI

Türkiye'nin Bugünü ve Yarını

E. Bakan-Büyükelçi İlter TÜRKMEN

Türkiye Cumhuriyeti'nin Ortadoğu Politikası

E. Bakan-Büyükelçi İlter TÜRKMEN

Türkiye'nin Vizyonu: Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri

(Ed.) Doç. Dr. Atilla SANDIKLI

İleri Teknolojiler Çalıştayı ve Sergisi (İTÇ 2010) Bildiri Kitabı

Prof. Dr. M. Oktay ALNIAK

IV. Ulusal Hidrojen Enerjisi Kongresi ve Sergisi Bildiri Kitabı

Prof. Dr. M. Oktay ALNIAK

Özgür, Demokratik ve Güvenli Seçim

Kasım ESEN, Özdemir AKBAL

Terörle Mücadele Stratejisi

Bilge Adamlar Kurulu Raporu

Hazırlayan: Doç. Dr. Atilla SANDIKLI

Türkiye'de Kürtler ve Toplumsal Algılar

Dr. Mehmet Sadi BİLGİÇ, Dr. Salih AKYÜREK

Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri

(Ed.) Doç. Dr. Atilla SANDIKLI

Asya’da Güvenlik Sorunları ve Yansımaları

(Ed.) Doç. Dr. R. Kutay KARACA

Sivil-Asker İlişkileri ve Ordu-Toplum Mesafesi

Dr. Salih AKYÜREK, Serap KOYDEMİR, Esra ATALAY, Adnan BIÇAKSIZ

Orta Doğu’da Değişim ve Türkiye

(Ed.) Doç. Dr. Atilla SANDIKLI, Erdem KAYA

Atatürk’ün Dış Politika Stratejisi: Hedefler ve Prensipler

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI

İçimizdeki Komşu Suriye

Dr. A. Oğuz ÇELİKKOL

Dünden Bugüne Kürt Sorunu ve PKK

Dr. M. Sadi BİLGİÇ

Raporlar

Rapor 1: Küresel Gelişmeler ve Uluslararası Sistemin Özellikleri

Prof. Dr. Ali KARAOSMANOĞLU

Rapor 2: Değişen Güvenlik Anlayışları ve Türkiye’nin Güvenlik Stratejisi

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI

Rapor 3: Avrupa Birliği ve Türkiye

E. Büyükelçi Özdem SANBERK

Rapor 4: Yakın Dönem Türk-Amerikan İlişkileri

Prof. Dr. Ersin ONULDURAN

Rapor 5: Türk-Rus İlişkileri Sorunlar-Fırsatlar

Prof. Dr. İlter TURAN

Rapor 6: Irak’ın Kuzeyindeki Gelişmelerin Türkiye’ye Etkileri

E. Büyükelçi Sönmez KÖKSAL

Rapor 7: Küreselleşen Dünyada Türkiye ve Demokratikleşme

Prof. Dr. Fuat KEYMAN

Rapor 8: Türkiye’de Bağımsızlık ve Milliyetçilik Anlayışı

Doç. Dr. Ayşegül AYDINGÜN

Rapor 9: Laiklik, Türkiye’deki Uygulamaları Avrupa ile Kıyaslamalar Politika Önerileri

Prof. Dr. Hakan YILMAZ

Rapor 10: Yargının İyileştirilmesi/Düzeltilmesi

Prof. Dr. Sami SELÇUK

Rapor 11: Yeni Anayasa Türkiye’nin Bitmeyen Senfonisi

Prof. Dr. Zühtü ARSLAN

Rapor 12: Türkiye’nin 2013 Yılı Teknik Vizyonu

Prof. Dr. M. Oktay ALNIAK

Rapor 13: Türkiye-Ortadoğu İlişkileri

E. Büyükelçi Güner ÖZTEK

Rapor 14: Balkanlarda Siyasi İstikrar ve Geleceği

Prof. Dr. Hasret ÇOMAK, Doç. Dr. İrfan Kaya ÜLGER

Rapor 15: Uluslararası Politikalar Ekseninde Kafkasya

Yrd. Doç. Dr. Fatih ÖZBAY

Rapor 16: Afrika Vizyon Belgesi

Hasan ÖZTÜRK

Rapor 17: Terör ve Terörle Mücadele

M. Sadi BİLGİÇ

Rapor 18: Küresel Isınma ve Türkiye’ye Etkileri

Doç. Dr. İrfan Kaya ÜLGER

Rapor 19: Güneydoğu Sorununun Sosyolojik Analizi

M. Sadi BİLGİÇ, Dr. Salih AKYÜREK, Doç. Dr. Mazhar BAĞLI,
Müstecep DİLBER, Onur OKYAR

Rapor 20: Kürt Sorununun Çözümü İçin Demokratikleşme, Siyasi ve Sosyal Dayanışma Açılımı

E. Büyükelçi Özdem SANBERK

Rapor 21: Türk Dış Politikasının Bölgeselleşmesi

E. Büyükelçi Özdem SANBERK

Rapor 22: Alevi Açılımı, Türkiye’de Demokrasinin Derinleşmesi

Doç. Dr. Bekir GÜNAY, Gökhan TÜRK

Rapor 23: Cumhuriyet, Çağcıl Demokrasi ve Türkiye’nin Dönüşümü

Prof. Dr. Sami SELÇUK

Rapor 24: Zorunlu Askerlik ve Profesyonel Ordu

Dr. Salih AKYÜREK

Rapor 25: Türkiye-Ermenistan İlişkileri

Bilge Adamlar Kurulu Raporu

Yrd. Doç. Dr. Fatih ÖZBAY

Rapor 26: Kürtler ve Zazalar Ne Düşünüyor? Ortak Değer ve Sembollere Bakış

Dr. Salih AKYÜREK

Rapor 27: Jeopolitik ve Türkiye: Riskler ve Fırsatlar

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI

Rapor 28: Mısır’da Türkiye ve Türk Algısı

M. Sadi BİLGİÇ, Dr. Salih AKYÜREK

Rapor 29: ABD’nin Irak’tan Çekilmesi ve Türkiye’ye Etkileri

Doç. Dr. Cenap ÇAKMAK, Fadime Gözde ÇOLAK

Rapor 30: Demokratik Açılım ve Toplumsal Algılar

Bilge Adamlar Kurulu Raporu

Dr. Salih AKYÜREK

Rapor 31: Ortadoğu’da Devrimler ve Türkiye

Doç. Dr. Cenap ÇAKMAK, Mustafa YETİM, Fadime Gözde ÇOLAK

Rapor 32: Güvenli Seçim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Kasım ESEN, Özdemir AKBAL

Rapor 33: Silahlı Kuvvetler ve Demokrasi

Prof. Dr. Ali L. KARAOSMANOĞLU

Rapor 34: Terör Önleme Birimleri

Kasım ESEN, Özdemir AKBAL

Rapor 35: İran, Şii Hilali ve Arap Baharı

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI, Emin SALİHİ

Rapor 36: Yeni Anayasadan Toplumsal Beklentiler

BİLGESAM

Rapor 37: Etnik Çatışma Teorileri Işığında Dağlık Karabağ Sorunu

Yrd. Doç. Dr. Reha YILMAZ, Elnur İSMAYILOV

Rapor 38: Çağcıl Hukuk Sistemlerinde ve Türkiye’de Tutuklama

Bilge Adamlar Kurulu Raporu

Rapor 39: Afrika’da Türkiye ve Türk Algısı

BİLGESAM

Rapor 40: Kaos Senaryolarının Merkezinde İran

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI, Bilgehan EMEKLİER

Rapor 41: Ermenistan’da Türkiye ve Türk Algısı

Dr. Salih AKYÜREK

Rapor 42: Yasa dışı Göç ve Türkiye

Bilge Adamlar Kurulu Raporu

Emine AKÇADAĞ

Rapor 43: Kırgızistan’da Türkiye ve Türk Algısı

Dr. Salih AKYÜREK

Rapor 44: Kazakistan’da Türkiye ve Türk Algısı

Dr. Salih AKYÜREK

Rapor 45: Çatışma Çözümü ve Türkiye’de Kürt Meselesi

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI, Erdem KAYA

Rapor 46: Afganistan’da Sivil Ölümleri

Dr. Salih AKYÜREK, Nursema KIBRIS, Dilara ÜNAL

Rapor 47: İran Nükleer Krizinin Türkiye'ye Olası Etkileri

Bilge Adamlar Kurulu Raporu

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI, Bilgehan EMEKLİER

Rapor 48: Çağcıl Hukuk Sistemleri ve Türkiye'de İşkence

Erkam MALBELEĞİ

Rapor 49: Balkanlarda Türkiye ve Türk Algısı

Dr. M. Sadi BİLGİÇ, Dr. Salih AKYÜREK

Rapor 50: Suriye Sorunu ve Türk Dış Politikasına Toplumsal Bakış

Dr. Salih AKYÜREK, Prof. Dr. Cengiz YILMAZ

Rapor 51: Terörle Mücadelede Toplumsal Algılar

Dr. Salih AKYÜREK, Mehmet Ali YILMAZ

Rapor 52: Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye

Bilge Adamlar Kurulu Raporu

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI, Ali SEMİN

Rapor 53: İnsansız Hava Araçları: Muharebe Alanında ve Terörle Mücadelede Devrimsel Dönüşüm

Dr. Salih Akyürek, Mehmet Ali Yılmaz & Mustafa Taşkiran

Rapor 54: Türkiye'nin Dış Yardım Stratejisi Sorunlar ve Öneriler

Hasan ÖZTÜRK, Sevinç ÖZTÜRK

Rapor 55: 2. Körfez Savaşı'nın 10. Yılında Irak

Bilge Adamlar Kurulu Raporu

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI, Ali SEMİN, Tuğçe ERSOY ÖZTÜRK

Rapor 56: Türk Silahlı Kuvvetlerine Toplumsal Bakış

Dr. Salih AKYÜREK, Mehmet Ali YILMAZ

Rapor 57: Çözüm Sürecine Toplumsal Bakış

Dr. Salih AKYÜREK, Mehmet Ali YILMAZ, Esra ATALAY, Fatma Serap KOYDEMİR

Rapor 58: Türk-Rus İlişkileri

Bilge Adamlar Kurulu Raporu

Doç. Dr. Fatih ÖZBAY

Rapor 59: Doğu Akdeniz’de Enerji Keşifleri ve Türkiye

Bilge Adamlar Kurulu Raporu

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI, Türkan BUDAK, Bekir ÜNAL

Rapor 60: Kafkasya’daki Gelişmeler ve Türkiye

Bilge Adamlar Kurulu Raporu

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI, Elnur İSMAYILOV, Orhan GAFARLI

Rapor 61: Türkiye’de Etnik, Dini ve Siyasi Kutuplaşma

Dr. Salih AKYÜREK, Fatma Serap KOYDEMİR

Rapor 62: Karadeniz’deki Gelişmeler ve Türkiye

Bilge Adamlar Kurulu Raporu

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI, Erdem KAYA, Elnur İSMAYILOV

Rapor 63: Avrupa’nın İçinde Bulunduğu Sosyo-Ekonomik Kriz ve Türkiye ile İlişkiler

Dr. Can BAYDAROL, Aslıhan P. TURAN

Rapor 64: Balkanlar ve Türkiye

Bilge Adamlar Kurulu Raporu

Orhan DEDE

Rapor 65: Irak ve Suriye’deki Gelişmelerin Türkiye’ye Etkileri

Bilge Adamlar Kurulu Raporu

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI, Ali SEMİN, Bekir ÜNAL

Rapor 66: Türkiye’de Değerler ve Tutumlar

Dr. M. Sadi Bilgiç, Dr. Salih Akyürek, F. Serap Koydemir

Demokratikleşme ve Sosyal Dayanışma Açılımı

Bilge Adamlar Kurulu Raporu

İleri Teknolojiler Çalıştay ve Sergisi (İTÇ 2010) Sonuç Raporu

BİLGESAM

İleri Teknolojiler Çalıştay ve Sergisi (İTÇ 2011) Sonuç Raporu

BİLGESAM

Dergiler

Bilge Strateji Dergisi Cilt 1, Sayı 1, Güz 2009
Bilge Strateji Dergisi Cilt 2, Sayı 2, Bahar 2010
Bilge Strateji Dergisi Cilt 2, Sayı 3, Güz 2010
Bilge Strateji Dergisi Cilt 3, Sayı 4, Bahar 2011
Bilge Strateji Dergisi Cilt 3, Sayı 5, Güz 2011
Bilge Strateji Dergisi Cilt 4, Sayı 6, Bahar 2012
Bilge Strateji Dergisi Cilt 4, Sayı 7, Güz 2012
Bilge Strateji Dergisi Cilt 5, Sayı 8, Bahar 2013
Bilge Strateji Dergisi Cilt 5, Sayı 9, Güz 2013
Bilge Strateji Dergisi Cilt 6, Sayı 10, Bahar 2014
Bilge Strateji Dergisi Cilt 6, Sayı 11, Güz 2014
Bilge Strateji Dergisi Cilt 7, Sayı 12, Bahar 2015

Söyleşiler

Bilge Söyleşi-1: Türkiye-Azerbaycan İlişkileri

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI ile Söyleşi
Elif KUTSAL

Bilge Söyleşi-2: Nabucco Projesi

Arzu Yorkan ile Söyleşi
Elif KUTSAL-Eren OKUR

Bilge Söyleşi-3: Nükleer İran

E. Bakan-Büyükelçi İlter TÜRKMEN ile Söyleşi
Elif KUTSAL

Bilge Söyleşi-4: Avrupa Birliği

Dr. Can BAYDAROL ile Söyleşi
Eren OKUR

Bilge Söyleşi-5: Anayasa Değişikliği

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI ile Söyleşi
Merve Nur SÜRMELİ

Bilge Söyleşi-6: Son Dönem Türkiye-İsrail İlişkileri

E. Büyükelçi Özdem SANBERK ile Söyleşi
Merve Nur SÜRMELİ

Bilge Söyleşi-7: BM Yaptırımları ve İran

Doç. Dr. Abbas KARAAĞAÇLI ile Söyleşi
Sina KISACIK

Bilge Söyleşi-8: Füze Savunma Sistemleri ve Türkiye

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI ile Söyleşi
Eren OKUR

Bilge Söyleşi-9: Gelişen ve Değişen Türk Deniz Kuvvetleri'nin Bugünü ve Yarını

E. Oramiral Salim DERVİŞOĞLU ile Söyleşi
Emine AKÇADAĞ

Bilge Söyleşi-10: Soru ve Cevaplarla Yeni Anayasa

Kasım ESEN ile Söyleşi
Özdemir AKBAL

Bilge Söyleşi-11: Türk Hava Kuvvetleri'nin Bugünü ve Yarını

E. Hv. Korgeneral Şadi ERGÜVENÇ ile Söyleşi
Emine AKÇADAĞ

Bilge Söyleşi-12: Arap Baharı Süreci, Mısır Seçimleri, Türkiye-Suriye Krizi

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI ile Söyleşi
Ali SEMİN

Bilge Söyleşi-13: Esed Sonrası Suriye

Halit Hoca ile Söyleşi
Ali SEMİN & Tuğçe ERSOY ÖZTÜRK

Bilge Söyleşi-14: Türk Kara Kuvvetleri'nin Bugünü ve Yarını

Orgeneral (E) Oktar ATAMAN ile Söyleşi
Emine AKÇADAĞ

Bilge Söyleşi-15: Nükleer Enerji ve Nükleer Silahlanma

Prof. Dr. Nurşin ATEŞOĞLU GÜNEY ile Söyleşi
Hasan ÖZTÜRK, Ömer Faruk TÜRK

BİLGE ADAMLAR KURULU ÜYELERİ ÖZGEÇMİŞLERİ

Salim DERVİŞOĞLU, Oramiral (E), Deniz Kuvvetleri Eski Komutanı Bilge Adamlar Kurulu Başkanı

Salim Dervişoğlu, 1936'da İzmit'te doğdu. 1957 yılında Deniz Harp Okulu'ndan asteğmen rütbesi ile mezun oldu. Deniz Kuvvetlerinin çeşitli deniz ve kara hizmetlerinde bulundu. 1965-1967 yıllarında Deniz Harp Akademisi öğreniminden sonra Kurmay Binbaşı olarak Sultanhisar Gemisi ve bilahare Gayret Muhribi Komutanlığı yaptı. 1972-1973 yıllarında ABD'de İşletme alanında yüksek lisans yaparak yüksek işletme mühendisi oldu. 1974-1977 yıllarında Brüksel'deki NATO karargâhında görev yaptı. 1977- 1979 yıllarında 3. Muhrip Filotillası komodorluğundan sonra çeşitli kara görevlerinde bulundu.

30 Ağustos 1981 yılında tuğamiral oldu. Deniz Kuvvetleri Personel ve Lojistik başkanlığı, Çıkarma Filosu, Hücumbot Filosu, Harp Filosu komutanlıkları yaptı. Dervişoğlu ayrıca Deniz Harp Akademisi Komutanlığı ve Genelkurmay İstihbarat Daire Başkanlığı görevlerini yürüttü. İtalya'da (Napoli) da 2 yıl boyunca NATO görevlerinde bulundu. Dervişoğlu, Koramiral olarak Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreter Yardımcılığı, Deniz Kuvvetleri Kurmay Başkanlığı, Kuzey Deniz Saha Komutanlığı görevlerini yürüttü. Oramiral olarak 1995-1997 yıllarında Donanma Komutanlığı yaptı ve 1997-1999 yıllarında Deniz Kuvvetleri Komutanlığı yaparak emekli oldu.

Bayan Türkan Dervişoğlu ile evli olan Dervişoğlu'nun Mehmet ve Ahmet adlarında 2 oğlu vardır. Dervişoğlu, İngilizce ve Fransızca bilmektedir.

İlter TÜRKMEN, Dışişleri Eski Bakanı Bilge Adamlar Kurulu Başkan Yardımcısı

İlter Türkmen 1927 yılında İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni bitirdi ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun oldu. Türkmen, 1949 yılında Dışişleri Bakanlığı'na girdi.

İlter Türkmen, 1961-64 yılları arasında Washington Büyükelçiliğinde Müsteşar, 1964-68 yılları arasında Dışişleri Bakanlığında Genel Müdür ve Genel Sekreter Yardımcısı olarak görev yapmıştır. 1968-72 yıllarında Atina Büyükelçiliği görevini yürüten Türkmen, 1972-75 yılları arasında Türkiye'nin Birleşmiş Milletler nezdindeki Daimî Temsilcisi olmuştur. 1979-80 yıllarında Birleşmiş Milletler Teşkilatında Genel Sekreter Yardımcısı, 1980-83 yıllarında ise Dışişleri Bakanı olmuştur. 1984-88 yılları arasında tekrar Birleşmiş Milletler nezdinde Daimî Temsilci olarak görev alan Türkmen, 1988-91 yıllarında Paris Büyükelçiliğine getirilmiştir. Türkmen, 1991-96 yılları arasında Birleşmiş Milletler teşkilatında Genel Sekreter Yardımcısı ve Filistin Mültecilerine Yardım Örgütü Genel Komiseri görevlerini yürütmüştür.

İlter Türkmen, Bilge Adamlar Kurulu Başkan Yardımcılığının yanında OBİV Dış ve Savunma Politikası Grubu Başkanlığını da yürütmektedir.

Sami SELÇUK, Prof. Dr., Yargıtay Eski Başkanı
Bilge Adamlar Kurulu Başkan Yardımcısı

1937’de Konya-Taşkent’te doğmuştur. 1955’te Konya Lisesi’ni ve 1959’da Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Ankara yargıç adayı olarak mesleğe başlayan Selçuk, sırasıyla Sütçüler, Akşehir, Yenice ve 1972’den sonra Yargıtay Cumhuriyet Savcılığı görevlerinde bulunmuştur. 21.09.1982 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen Selçuk, Yargıtay Büyük Genel Kurulunca, 10.07.1990 tarihinde ilk kez, 13.07.1994 tarihinde ikinci kez, 13.07.1998 tarihinde üçüncü kez Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesi Başkanlığına seçilmiştir.

Fransızca ve İtalyanca bilen Selçuk, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde doktora yapmış, 1986 yılında doçent olmuştur. Selçuk’un kitap ve çeviri çalışmalarının yanında yerli ve yabancı dergiler ile günlük basında yayımlanmış Türkçe ve yabancı dilde; hukuk, dil, laiklik ve Atatürkçülük konularında makale ve denemeleri vardır.

Yargıtay Büyük Genel Kurulunca 07.07.1999 tarihinde Yargıtay Birinci Başkanlığına seçilen Doç. Dr. Sami Selçuk bu görevden 15.06.2002 tarihinde yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır. Emekliye ayrıldıktan sonra Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesinin öğretim üyeleri kadrosuna dâhil olmuştur ve Ceza Hukuku Anabilim Dalı Başkanlığına seçilmiştir. Selçuk, Fakültede Ceza Hukuku ve Ceza Usul Hukuku dersleri vermektedir.

Kutlu AKTAŞ, İşleri Eski Bakanı, Vali (E)
Bilge Adamlar Kurulu Üyesi

Kutlu Aktaş, 1962 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nden mezun olmuştur. Mezuniyetini müteakip 30 Temmuz 1962 tarihinde atandığı Çankırı Maiyet Memurluğunda Yumurtalık ve Küre Kaymakam Vekilliklerinde görevlendirilip staj süresini doldurmuş, Kaymakamlık kursu ile Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü’ünü (TODAİE) bitirdikten sonra 1964’te Darende Kaymakamlığına atanmıştır.

30 Eylül 1967 tarihinde Yahyalı, 30 Nisan 1970 tarihinde Çüngüş, 31 Temmuz 1972 tarihinde Bozcaada, 1976 tarihinde Simav Kaymakamlıklarına atanan Aktaş, 3 Ağustos 1976 tarihinde Mülkiye Müfettişliğine, 20 Ağustos 1976 tarihinde 1. sınıf Mülkiye Müfettişliğine, 4 Şubat 1977 tarihinde Mülkiye Başmüfettişliğine, 28 Mart 1979 tarihinde de Mülkiye Müşavirliğine atanmıştır. Kutlu Aktaş, 26 Haziran 1981 tarihinde Ağrı Valiliğine, 22 Aralık 1986 tarihinde Malatya Valiliğine, 21 Nisan 1990 tarihinde İzmir Valiliğine ve 15 Temmuz 1997’de ise İstanbul Valiliğine atanmıştır. Aktaş, 5 Ağustos 1998-11 Ocak 1999 tarihleri arasında İşleri Bakanı olarak görev yapmıştır.

Özdem SANBERK, Büyükelçi (E)
Bilge Adamlar Kurulu Üyesi

Galatasaray Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu olan Özdem Sanberk, Dışişleri Bakanlığı memuru olarak Madrid, Amman, Bonn ve Paris Büyükelçiliklerinde ve İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD) ve Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Daimi Temsilciliklerinde çeşitli derecelerde görevde bulunduktan sonra, 1985-1987 yılları arasında dönemin Başbakanı Turgut Özal'ın dış politika danışmanlığını yapmıştır.

1987-1991 yılları arasında Avrupa Topluluğu nezdinde Büyükelçi Daimi Temsilci, 1991-1995 yıllarında arasında Dışişleri Müsteşarı ve 1995-2000 yılları arasında da Londra Büyükelçisi olarak görev yapmıştır. 2000 yılında emekliye ayrılan Sanberk, 2003 Eylül ayına kadar Türkiye Ekonomik Sosyal Etütler Vakfı (TESEV) Direktörlüğü görevinde bulunmuştur. Sanberk 2011'de, İsrail'in Mavi Marmara gemisine yaptığı saldırıyı müteakiben Birleşmiş Milletler'in yürüttüğü soruşturma sürecinde oluşturulan Palmer Komisyonu'nda Türkiye'yi temsilen yer almıştır. Sanberk, Kadir Has Üniversitesi Mütevelli Heyeti üyesidir.

Özdem Sanberk, Sumru Sanberk ile evli olup Nazlı Sanberk'in babasıdır.

Sönmez KÖKSAL, Büyükelçi (E)
Bilge Adamlar Kurulu Üyesi

Sönmez Köksal, 8 Mart 1940 İzmir'de doğdu. Köksal, Saint Joseph Lisesi ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun oldu. Köksal, 1963 yılında Dışişleri Bakanlığı'na girdi. Birleşmiş Milletler Cenevre Ofisi nezdindeki Türkiye Daimi Temsilciliğinde, Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dairesinde Şube Müdürü, Burgaz'da Başkonsolos, Paris Büyükelçiliğinde Müsteşar, Siyaset Planlama Dairesi ve Orta Doğu ve Afrika Dairelerinde Başkanlık görevlerinde bulundu.

1980'de Avrupa Ekonomik Topluluğu nezdindeki Türkiye Daimi Temsilci yardımcılığına atandı. 1983'de Çok Taraflı Ekonomik İlişkiler Genel Müdür Yardımcılığını üstlendi. 1986 yılında Bağdat Büyükelçiliği'ne atandı. 1990'da Avrupa Konseyi nezdindeki Türkiye Daimi Temsilciliği görevini üstlendi. Türkiye'nin dönem başkanlığına rastlayan 1992 Nisan-Eylül ayları arasında 6 ay süre ile Avrupa Konseyi Bakan Delegeleri Komitesi'ne başkanlık yaptı. Köksal, 1992 Ekim ayında Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarı oldu. 1998 Şubat ayında Paris Büyükelçiliği'ne atandı. 1 Ağustos 2002 tarihinde kendi isteği üzerine emekli oldu. Sönmez Köksal, 2002-2006 döneminde Işık Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak bulundu ve İstanbul Ticaret Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı görevini üstlendi.

Güner ÖZTEK, Büyükelçi (E)
Bilge Adamlar Kurulu Üyesi

Güner Öztekin 1935 yılında Çankırı’da doğdu. 1955 yılında St. Joseph Lisesi’nden mezun oldu. 1959 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nden mezun oldu.

Güner Öztekin, 1959-1960 tarihleri arasında Dışışleri Bakanlığı Genel Sekreterliği Özel Kalemde Ataşe, 1961-1963 tarihleri arasında Dışışleri Bakanlığı Özel Kalem Müdürlüğünde 3’ncü Kâtip, 1963-1966 tarihleri arasında Paris Büyükelçiliğinde 3’ncü ve 2’nci Kâtip ve 1966-1969 tarihleri arasında Dakar Büyükelçiliğinde 2’nci Kâtip ve Başkâtip olarak görev yapmıştır. Öztekin, 1969-1971 tarihleri arasında Dışışleri Bakanlığı Özel Kalem Müdürlüğünde Başkâtip, 1971-1972 tarihleri arasında Başbakanlık Özel Kalem Müdürü, 1972-1976 tarihleri arasında Londra Büyükelçiliği Müsteşarı, 1976-1978 tarihleri arasında Uluslararası Kuruluşlar Genel Müdür Yardımcılığı, Elçi, Genel Müdür Yardımcısı, 1978-1982 tarihleri arasında Moskova Büyükelçiliği Birinci Müsteşarı ve 1982-1986 tarihleri arasında İkili Siyasi İşler Genel Müdür Yardımcısı görevlerinde bulunmuştur.

Güner Öztekin, 1986-1991 tarihleri arasında Kuveyt Büyükelçisi, 1992-1995 tarihleri arasında Dışışleri Müsteşar İdari İşler Yardımcısı, 1995-1999 tarihleri arasında Belçika Krallığı nezdinde T.C. Büyükelçisi ve Batı Avrupa Birliği nezdinde Daimi Temsilci olarak görev yapmıştır. Güner Öztekin, 1 Ocak 2001’den itibaren Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı ve Direktörü olarak görev yapmaktadır. Öztekin, Fransızca ve İngilizce bilmektedir.

Ümit PAMİR, Büyükelçi (E)
Bilge Adamlar Kurulu Üyesi

1942 yılında İstanbul’da doğdu. Saint-Joseph Lisesi ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nden mezun oldu. 1965 yılında Dışışleri Bakanlığı’na girdi. Gümülcine Konsoloslugu ve Cumhurbaşkanlığı döneminde Fahri Korutürk’ün Özel Kalem Müdürlüğünü yaptı.

Pamir, 1990 yılında Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü’nün daimi temsilciliğini yaptı. 1991 yılında Türkiye’nin Cezayir Büyükelçisi oldu. 1995-1997 yılları arasında Yunanistan Büyükelçiliği görevinde bulundu. Başbakan Bülent Ecevit ve Mesut Yılmaz’ın başdanışmanlığını yaptı.

2000’de Türkiye’nin BM nezdindeki daimi temsilciliğine getirildi. Kıbrıs’ın ele alındığı Bürgenstock görüşmelerinde Dışışleri Bakanı Abdullah Gül ile beraber çalıştı.

2004- 2006 yılları arasında NATO Daimi Temsilciliği yaptı. 2007 yılında Dışışleri Bakanlığı Müşavirliği görevine getirildi ve aynı yıl yaş haddinden emekli oldu. Dilek Pamir’le evli ve iki çocuk babasıdır.

Oğuz ÇELİKKOL, Dr., Büyükelçi (E)
Bilge Adamlar Kurulu Üyesi

Dr. Oğuz Çelikkol, ilköğrenimine Ağrı'da başladı, İstanbul'da tamamladı. İstanbul Vefa Lisesi'ni bitirdikten sonra, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun oldu. ABD'de Güney Kaliforniya Üniversitesi'nde (USC) master, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde doktora yaptı.

37 yıl Dışişleri Bakanlığında çalıştı. Türkiye'nin New York Birleşmiş Milletler Daimi Temsilciliği'nde, Beyrut ve Washington Büyükelçiliklerinde görev gördü. 1993-1997 yıllarında Los Angeles Başkonsolosu oldu.

Ankara'da Orta Doğu Genel Müdür Yardımcılığı, Orta Doğu Genel Müdürlüğü ve Irak Özel Temsilciliği görevlerinde bulundu. 2000-2004 yıllarında Şam'da, 2008-2009 yıllarında Atina'da, 2009-2010 yıllarında Tel Aviv'de ve 2010-2013 yıllarında Bangkok'da Türkiye'yi Büyükelçi olarak temsil etti.

Halen İstanbul Kültür Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. "One Minute'ten Mavi Marmara'ya Türkiye-İsrail Çatışması" adlı 2014 yılı Mayıs ayında yayımlanan bir kitabı bulunmaktadır.

Ahmet Ünal ÇEVİKÖZ, Büyükelçi (E)
Bilge Adamlar Kurulu Üyesi

Ünal Çeviköz, 1952 yılında İstanbul'da doğdu. Lise eğitimini Kadıköy Maarif Koleji'nde tamamladıktan sonra Boğaziçi Üniversitesi'nin İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünden 1974, Siyaset Bilimi bölümünden ise 1978 yılında mezun oldu. Aynı yıl Dışişleri Bakanlığı'nda göreve başladı ve merkez görevini müteakip Moskova Büyükelçiliği'nde ikinci katip, Bregenz Başkonsolosluğu'nda Konsolos olarak görev yaptı.

Ankara'da Doğu Dairesi'nde şube müdürü olarak yaptığı görevi tamamladıktan sonra Sofya Büyükelçiliği Müsteşarlığı'na tayin edildi. 1989 yılında Dışişleri Bakanlığı'ndan izinli olarak ayrılarak NATO Uluslararası Yazmanlığı'nda göreve başladı ve önce Ekonomi Direktörlüğü'nde sonra Siyasi Direktörlük'te çalıştı. 1993 yılında Brüksel Üniversitesi'nden Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans derecesini aldı. 1994 yılında NATO'nun Moskova'daki Enformasyon Bürosu'nu açmakla görevlendirildi. Bunu müteakip NATO-Rusya Kurucu Senedi'ni hazırladı ve 1997 yılında yeniden Dışişleri Bakanlığı'ndaki görevine döndü. Balkan Dairesi Başkanı ve Kafkasya-Orta Asya Genel Müdür Yardımcısı olarak merkez görevlerini tamamladıktan sonra 2001-2004 yıllarında Türkiye'nin Azerbaycan nezdinde, 2004-2006 yılları arasında da Irak nezdinde Büyükelçisi olarak görev yaptı. 2007-2010 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı Müsteşar İkili Siyasi İşler Yardımcısı olarak Ankara'da bulundu. Bu sırada 2009 yılında Türkiye ile Ermenistan arasında imzalanan

protokolleri hazırladı. 2010 yılında Londra'ya Büyükelçi olarak tayin oldu. 2014 yazında bu görevini tamamlayarak Türkiye'ye döndü.

Ünal Çeviköz 2013 yılında Uluslararası Denizcilik Örgütü 28. Dönem (2013-2015) Genel Kurul Başkanlığı'na seçildi.

İngilizce, Fransızca, Rusça, Almanca ve İtalyanca bilmektedir.

Necdet TİMUR, Orgeneral (E)
Bilge Adamlar Kurulu Üyesi

1937 yılında Şanlıurfa'nın Siverek ilçesinde doğmuştur. 1958 yılında Kara Harp Okulu'ndan, 1960 yılında Muhabere Okulu'ndan mezun olmuştur. Timur, 1968 yılında Kara Harp Akademisi'nden mezun olmuş, ardından Kurmay Subay olarak, 1'nci Ordu Muhabere İşletme Bölük Komutanlığı, 2'nci Zırhlı Tugay Harekât Eğitim Şube Müdürlüğü, Kara Harp Akademisi Öğretim Üyeliği, 1'nci Ordu Genel Sekreterliği Harekât Subaylığı, Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Harekât Eğitim Şube Müdürlüğü, Paris Kara Ataşeliği, 3'ncü Ordu Plan ve Harekât Şube Müdürlüğü ve Işıklar Askeri Lisesi Komutanlığı görevlerini yürütmüştür.

Necdet Timur, 1983 yılında tuğgeneralliğe, 1987 yılında tümgeneralliğe terfi etmiştir. Timur, tümgeneral rütbesi ile Genelkurmay Muhabere Elektronik ve Bilgi Sistemleri Başkanlığı, Zırhlı Birlikler Okulu ve Eğitim Tümen Komutanlığı görevlerini yürütmüştür.

1991 yılında korgeneralliğe terfi ederek Genelkurmay Muhabere Elektronik ve Bilgi Sistemleri Başkanlığı, 2'nci Kolordu Komutanlığı ve Harp Akademileri Komutan Yardımcılığı ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Başyardımcılığı görevlerinde bulunduktan sonra 1997 yılında orgeneralliğe terfi etmiştir. Bu rütbede Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanlığı görevini müteakip 1'nci Ordu Komutanlığı'na atanmıştır. Fransızca bilen emekli Orgeneral Necdet Yılmaz Timur, Bayan Nezih Timur ile evlidir ve 1 çocuk sahibidir.

Oktar ATAMAN, Orgeneral (E)
Bilge Adamlar Kurulu Üyesi

Oktar Ataman 1939'da İstanbul'da doğmuştur. 1961 yılında Kara Harp Okulu'ndan topçu subayı olarak mezun olmuş, 1966-1968 yılları arasında Kore Cumhuriyeti'nde Askeri Ataşe Yardımcısı ve Birleşmiş Milletler nezdinde İrtibat Subayı görevlerinde bulunmuş ve 1975 yılında Kara Harp Akademisi'ni bitirerek Genelkurmay Plan Harekât Daire Başkanlığı'na proje subayı olarak atanmıştır. 1977'de İngiliz Kraliyet Kara Kurmay Koleji'ne seçilen Ataman, mezuniyetini müteakip Kara Harp Akademisi'nde üç yıl öğretim üyesi olarak, 1980-1983 yıllarında ise Belçika'da SHA-PE Karargâhı Plan ve Prensipler Başkanlığı'nda karargâh subayı olarak görev yapmıştır. 1988'de

tuğgeneral rütbesine terfi eden ve Genelkurmay Başkanlığı Plan Harekât Daire Başkanı olarak görev yapmaya başlayan Ataman 1992’de tümgeneralliğe terfi ederek Genelkurmay Başkanlığı Strateji ve Kuvvet Planlama Daire Başkanlığı’na atanmıştır.

Orgeneral Ataman, 1997’de korgeneral rütbesine terfi etmiş ve Genelkurmay Başkanlığı Harekât Başkanlığı’na atanmıştır. Eylül 1998’den itibaren NATO Askeri Komitesi nezdinde Türk Askeri Temsil Heyeti Başkanı olarak görev yapan Orgeneral Ataman, 2000-2001 yıllarında 6’ncı Kordordü Komutanı olarak görev yapmıştır. 2001’de NATO Güneydoğu Avrupa Müşterek Kuvvetler Komutanlığı görevini devralan Ataman aynı yıl içinde orgeneralliğe terfi etmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri Üstün Hizmet Madalyası ile taltif edilen Orgeneral Ataman, Bayan Nedret Ataman ile evli olup bir kız ve bir erkek çocuğu babasıdır.

Emin Murat BİLGEL, Oramiral (E)
Bilge Adamlar Kurulu Üyesi

Oramiral Emin Murat Bilgel 1952 yılında İstanbul’da doğdu. 1970 yılında Deniz Harp Okulu’ndan mezun olan Bilgel, 2 yıl subay olarak öğrenimine devam ettikten sonra 1972 yılında Deniz Kuvvetleri Komutanlığı’nda fiilen göreve başladı. 1978 yılına kadar deniz kuvvetlerine bağlı çeşitli gemilerde branş subaylığı yapan Bilgel, 1980 yılında Deniz Harp Akademisi’nden mezun oldu, ardından kurmay subay olarak TCG Karayel Komutanlığı, TCG Piyalepaşa Seyir Harekât Subaylığı, Deniz Kuvvetleri Harekât Başkanlığı Plan ve Teşkilat Daire Başkanlığı, NATO Plan Subaylığı, TCG Doğan Komutanlığı, İtalya’nın Napoli kentinde bulunan Güney Avrupa Müttefik Kuvvetleri Karargâhı (AFSOUTH) İstihbarat Başkanlığı Plan Harekât Tatbikat ve Eğitim Şube Deniz İstihbarat Subaylığı, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Özel Sekreterliği, TCG Yıldırım 2. Komutanlığı, TCG Yıldırım Komutanlığı, TCG Yavuz Komutanlığı, Deniz Kuvvetleri Harekât Başkanlığında Eğitim Yönetim ve Kıymetlendirme Şube Müdürlüğü, Tatbikat Eğitim Plan Program Şube Müdürlüğü ile 1. Hücumbot Filotillası Komodorluğu görevlerini yürüttü.

Bilgel, 1997 yılında tuğamiralliğe terfi etti. Tuğamiral rütbesi ile Millî Savunma Bakanlığı Genel Plan Prensipler Daire Başkanlığı, İtalya’nın Napoli kentindeki Güney Bölge Müttefik Deniz Kuvvetleri Komutanlığı (NAVSOUTH) Plan Daire Başkanlığı ve Kuzey Görev Grup Komutanlığı görevlerinde bulundu. 2001 yılında tümamiralliğe terfi eden Bilgel, tümamiral rütbesi ile İstanbul Boğaz Komutanlığı, Hücumbot Filosu Komutanlığı ve Donanma Komutanlığı Kurmay Başkanlığı görevlerini yürüttü. Bilgel, 2005 yılında koramiralliğe terfi etmesinin ardından deniz Eğitim ve Öğretim Komutanlığı ve Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Kurmay Başkanlığı görevlerinde bulunduktan sonra, 30 Ağustos 2009 tarihinden oramiralliğe terfi ederek Donanma Komutanlığı görevine atandı. 2011 yılında Deniz Kuvvetleri Komutanı olarak atanan Oramiral Bilgel, Ağustos 2013 yılına kadar bu görevi sürdürdü ve aynı tarihte emekliye ayrıldı.

Sabahattin ERGİN, Koramiral (E)
Bilge Adamlar Kurulu Üyesi

Emekli Koramiral Sabahattin Ergin 1926'da İstanbul'da doğmuştur. 1935 yılında İstanbul Belediye Konservatuvarı piyano bölümüne devam ederek başladığı müzik yaşamını çeşitlendirerek sürdürmüştür. Sabahattin Ergin, 1983 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı'nda sanatçı ve öğretim üyesi olmuştur. Ergin, İ.T.Ü. Türk Müziği Devlet Konservatuvarı'nda lisans, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans, sanatta yeterlik ve doktora programlarında Müzik Pedagojisi, Müzik Eğitimi Felsefesi, Çağdaş Müzik Eğitimi Yöntemleri ve Mukayeseli Müzik Tarihi gibi dersleri Türkçe ve İngilizce olarak vermiştir.

İ.T.Ü. dışında, Türk Mûsikîsi Vakfı, Anadolu Bilim ve Teknoloji Stratejileri Araştırma Enstitüsü ve diğer bazı kültürel ve bilimsel dernek ve kurumlarda, kurucu, yönetim kurulu başkanlığı ve kurucu üyelikler de yapmıştır.

42 yıl süren bir askerlik hizmetinde bulunan Ergin, Atatürkçülük ve jeopolitik konuları üzerinde çalışmalar yapmakta olup, meşgul olduğu çeşitli alanlarda ulusal ve uluslararası bilimsel etkinliklere; konuşmacı, bildiri sunucu ve panelist olarak katılmaktadır. İlgilendiği konular üzerine kaleme aldığı bazı çalışmaları kitap, makale ve tebliğ olarak basılmıştır.

Nur VERGİN, Prof. Dr.
Bilge Adamlar Kurulu Üyesi

Nur Vergin, 1941'de İstanbul'da doğdu. Çocukluğunu ve gençliğini yurt dışında geçirdi. Paris-Sorbonne Üniversitesi'nde Sosyoloji lisans ve yüksek programlarını tamamladıktan sonra aynı üniversitede Sosyoloji Doktoru unvanını aldı. 1973'te Türkiye'ye dönüp İstanbul Üniversitesi'nde göreve başladı.

Nur Vergin Bilkent Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi'nde öğretim üyeliği görevinde bulundu. Vergin, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden emekli olmuştur.

Çeşitli uluslararası Sosyal Bilimler Derneklerine üye olan ve siyaset, kimlik ve din sosyolojisi üzerine çalışan Vergin'in, Industrialisation et Changement Social en Milieu Rural (1976), Türkiye'ye Tanık Olmak (1998), Din, Toplum ve Siyasal Sistem (2000) ve Siyaset Sosyolojisi: Kavramlar, Tanımlar ve Yaklaşımlar (2008) başlıklı kitapları yayımlanmıştır.

Orhan GÜVENEN, Prof. Dr.
Bilge Adamlar Kurulu Üyesi

1973 yılında OECD İstatistik Danışmanı olarak iş hayatına başlayan Prof. Dr. Orhan Güvenen, 1976 yılında Paris-Sorbonne Üniversitesi (EPHE) Öğretim Üyesi, 1977-1984 yıllarında Ecole des

Hautes Etudes en Sciences Sociales’de Öğretim Üyesi, 1979-1988 yıllarında Paris Üniversitesi Araştırma Direktörü ve Ekonometri Profesörü olarak çalışmıştır. Prof. Dr. Güvenen, 1988-1994 yıllarında T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı görevine atanmıştır.

1995-1997 yıllarında Büyükelçi olarak İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD) Nezdinde Türkiye Daimi Temsilcisi olarak görev yapan Prof. Dr. Güvenen, 1996 yılında ABD, Case Western Reserve Univ., “Systems Engineering Department” bölümünde Misafir Profesör olarak görev yapmıştır. 1997-1999 yıllarında T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı ve 1997-2000 yıllarında Büyükelçi ve Başbakan Başmüşavirliği görevlerine getirilmiştir. Güvenen, 2002 yılında UNESCO Yönetim Kurulu Türkiye Temsilcisi ve Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini üstlenmiştir.

Milli Güvenlik Akademisi’nde Uluslararası Ekonomi Profesörü ve Paris Üniversitesi’nde Misafir Profesör olarak görev yapan Güvenen, 1988 yılında “Dünya Sistemleri, Ekonomileri ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü”nü kurmuş ve halen adı geçen Enstitü’de Ekonometri ve Uluslararası Ekonomi Profesörü ve Başkan olarak görevine devam etmektedir. Ayrıca, Ağustos 2000’den itibaren, Bilkent Üniversitesi Uygulamalı Yabancı Diller Muhasebe Bilgi Sistemleri Bölüm Başkanlığı görevini sürdürmektedir.

Ali KARAOSMANOĞLU, Prof. Dr.
Bilge Adamlar Kurulu Üyesi

Uluslararası Hukuk doktorasını Lozan Üniversitesi’nden almış olan Prof. Karaosmanoğlu, Stanford Üniversitesi Hoover Institution’da, NATO’da, Lahey Uluslararası Hukuk Akademisi’nde ve Princeton Üniversitesi’nde araştırma bursları kazanmış ve misafir öğretim üyesi olarak bulunmuştur. Bilkent Üniversitesi’ne katılmadan önce Boğaziçi Üniversitesi ve ODTÜ’de öğretim üyeliği yapan Prof. Karaosmanoğlu, Türk dış politikası, strateji ve güvenlik politikaları konularında çalışmalar yapmaktadır.

Yayınları arasında Les actions Militaires coercitives et non coercitives des Nations Unies (Droz); İç Çatışmaların Çözümü ve Uluslararası Örgütler (Boğaziçi Üniversitesi); Middle East, Turkey and the Atlantic Alliance (Dış Politika Enstitüsü, Editör); The Europeanization of Turkey’s Security Policy (Dış Politika Enstitüsü, editör) başlıklı kitapları ve Foreign Affairs, Politique Etrangère, International Defense Review, Europa Archiv, Security Dialogue ve Journal of International Affairs gibi dergilerde basılmış makaleleri bulunmaktadır. Prof. Karaosmanoğlu, Avrupa Bilim ve Sanat Akademisi üyesidir.

Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünden 2010 yılında emekli olan Karaosmanoğlu, İhsan Doğramacı Vakfı’na bağlı Dış Politika ve Barış Araştırmaları Merkezi’nin başkanıdır.

İlter TURAN, Prof. Dr.
Bilge Adamlar Kurulu Üyesi

1941 yılında İstanbul’da doğmuştur. Orta öğrenimini Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri’nde tamamlamıştır. 1962 yılında Oberlin Koleji’nden (ABD) Siyasal Bilimler Lisansı, 1964 yılında Columbia Üniversitesi’nden Siyasal Bilimler Yüksek Lisansı almıştır. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Siyaset İlmi Kürsüsü’ne asistan olarak girmiştir. Aynı kürsüde 1966 yılında Doktor, 1970 yılında Doçent, 1976 yılında da Profesör olmuştur.

1984 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’ne intisap etmiş, 1991 yılında aynı fakültede yeni kurulan Uluslararası İlişkiler Kürsüsü Başkanlığı’nı üstlenmiştir. 1993 yılında İstanbul Üniversitesi’ndeki görevinden ayrılmış ve Koç Üniversitesi İdari Bilimler ve İktisat Fakültesi’nde Siyasal Bilimler Profesörü olarak görev almıştır. Ekim 1998-2001 yılları arasında İstanbul Bilgi Üniversitesi’nin Rektörlük görevini üstlenmiştir. Hâlihazırda aynı üniversitenin Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir.

Prof. Dr. İlter Turan’ın Mukayeseli Siyaset, Türk Siyasal Hayatı, Siyasal Davranış, Siyasal Kültür, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika konularında yayımlanmış İngilizce ve Türkçe kitap ve makaleleri bulunmaktadır. Akademik mesleğine ek olarak muhtelif şirket ve vakıf yönetim kurullarında görev yapmakta, Dünya Gazetesi’nde haftalık yazılar yazmaktadır.

Ahmet Çelik KURTOĞLU, Prof. Dr.
Bilge Adamlar Kurulu Üyesi

Ahmet Çelik Kurtoglu 1942’de Ankara’da doğdu. Kurtoglu, 1965 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nden mezun oldu. İngiltere’de Cambridge Üniversitesi’nden lisansüstü derecesini alan Kurtoglu, ABD’de Yale Üniversitesi’nde doktora sonrası çalışmalar yaptı. Kurtoglu, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi’nde İktisat Profesörlüğü görevinden 1995 yılında emekliliğe ayrıldı ve 1997-2006 yılları arasında Galatasaray Üniversitesi’nde ders verdi.

Çelik Kurtoglu, öğretim üyeliği yanında 1978-82 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı’na uluslararası ekonomi politikaları konusunda Danışmanlık yapmıştır. 1987-1995 yılları arasında İstanbul’da bulunan Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu’nun (DEİK) Direktörü olarak görev yapan Çelik Kurtoglu, 1998 yılında Kurtoglu Danışmanlık A.Ş.’yi 2002 yılında ise “iyi şirket” Danışmanlık A.Ş.’yi kurmuştur. Kurtoglu, halen bu iki şirket kanalı ile yatırım bankacılığı ve kurumsal yönetim konularında bilgi ve tecrübelerini paylaşmaktadır.

Çelik Kurtoglu, DEİK Yönetim Kurulu Üyesi, Karadeniz Ekonomik İşbirliği İş Konseyi Yönetim Kurulu Üyesi, TEMA Yönetim Kurulu Başkanı, Tekfenbank Yönetim Kurulu Üyesi, Avrupa Sanayiciler Yuvarlak Masası (ERT) “Asosiye Üyesi” dir.

Ersin ONULDURAN, Prof. Dr.
Bilge Adamlar Kurulu Üyesi

Ersin Onulduran, 1945 yılında Bandırma’da doğdu. Lisans eğitimini Claremont Men’s College’de Siyaset Bilimi dalında, Yüksek Lisans eğitimini California State University’de Uluslararası İlişkiler bilimi dalında tamamladı. Doktora eğitimini University of Southern California’da Siyaset Bilimi alanında yaptı. 1973 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde araştırma görevlisi olarak göreve başladı. Aynı fakültede 1983’de Doçent, 1989’da Profesör oldu.

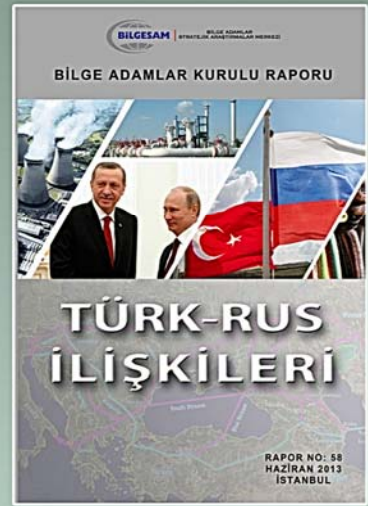
Onulduran, Ankara Üniversitesi’nde Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyeliği ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanlığı görevlerini yürüttü. Aynı zamanda Üniversitede Yabancı Diller Yüksekokulu Müdürü olarak görev yaptı. Ersin Onulduran 1986-2010 yılları arasında Türkiye-ABD Kültürel Mübadele Komisyonu (Fulbright Eğitim Komisyonu) Genel Sekreteri görevini yürüttü. Prof. Dr. Ersin Onulduran 2012 yılında Ankara Üniversitesi’nden emekli oldu. Onulduran, evli ve bir çocuk babasıdır.

Sami KOHEN
Bilge Adamlar Kurulu Üyesi

1928 yılında İstanbul’da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi’nin Gazetecilik bölümünü bitirmiştir. Gazeteci Albert Kohen’in oğludur. Sami Kohen babasının 1939-1949 yılları arasında Ladino ve Fransızca dillerinde çıkarttığı “La Boz de Türkiye” (Türkiye’nin Sesi) gazetesini, babasının vefatından sonra Türkçe olarak önce “Türkiye’nin Sesi” ve sonra “Haftanın Sesi” adları altında yayınlamıştır.

Tan, Yeni İstanbul ve İstanbul Ekspres gazetelerinde çalışmıştır. 1954’de kurulan Milliyet’e Dış Haberler Şefi olarak girmiştir. 1958 yılında ABD’de birçok gazetede konuk gazeteci olarak çalışmıştır. 1960’larda ve 1970’lerde kısa ve uzun süreli olarak birçok dış merkezde görev yapmıştır. Önemli uluslararası olayları yerinde izlemiştir. 1980-84 yıllarında Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) Yönetim Kurulu Üyeliği yaptı. Akabinde Türkiye Basın Enstitüsü Derneği Başkanlığı görevini yürütmüştür.

Milliyet gazetesindeki köşe yazarlığının yanı sıra Christian Science Monitor, NewsWeek, The Guardian ve The Economist gazete ve dergilerinde yazı ve makaleler yayınlamıştır. 1954 yılından bu yana aralıksız olarak Milliyet gazetesinde yazarlık yapmakta ve özellikle dış politika konularında yazmaktadır.

BİLGE ADAMLAR STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Mecidiyeköy Yolu Caddesi, Celil Ağa İş Merkezi No: 10, Kat: 9 Daire: 36-38
Mecidiyeköy ŞİŞLİ / İSTANBUL
www.bilgesam.org e-posta: bilgesam@bilgesam.org
Tel: 0 212 217 65 91 Faks: 0 212 217 65 93